

Щорічний звіт
Генерального секретаря

2017

Jens Stoltenberg

Щорічний звіт

Генерального секретаря

2017

ЗМІСТ

ВСТУПНЕ СЛОВО	4
УСІМ, ХТО СЛУЖИТЬ	8
СТРИМУВАННЯ, ОБОРОНА І ДІАЛОГ	10
Рік здобутків	12
Зміцнення колективної оборони: заходи на рівні Альянсу	13
На сторожі неба НАТО	18
Підвищення стійкості суспільств	19
Інвестиції в кіберзахист	20
Протистояння гібридним загрозам	22
Прозорість і мінімізація ризиків	23
Контроль над звичайними озброєннями в Європі	24
Відносини з Росією	25
Контроль над озброєннями, роззброєння, запобігання поширенню ЗМЗ і захист від РБХЯ	26
Зброя масового знищення і загроза РБХЯ	26
Стрілецька зброя, легке озброєння, заходи із заборони мін	28
ІНВЕСТИЦІЇ У БЕЗПЕКУ	30
МОДЕРНІЗАЦІЯ НАТО	36
Рік адаптації	38
Вдосконалення спроможностей	39
Інвестиції в інновації і новітні технології	40
Розвиток інтегрованого підходу в авіації	42
Інтегрована система протиповітряної і протиракетної оборони НАТО	42
Авіаційна система дальнього радіолокаційного виявлення і управління	44
Система наземного спостереження	45
Об'єднана розвідка, спостереження та рекогносрування	46
Заходи боротьби з підводними човнами	47
Співпраця з промисловістю	47
Навчання Альянсу	48
Навчання із врегулювання криз у 2017 році	49
Вдосконалення координації у галузі розвідки	52

ПОШИРЕННЯ СТАБІЛЬНОСТІ: БОРЬБА З ТЕРОРИЗМОМ, СПІВПРАЦЯ З ПАРТНЕРАМИ	54
Боротьба з тероризмом	56
Підтримка Афганістану	58
Допомога Іраку	59
Підвищення стійкості країн Близького Сходу і Північної Африки	60
Безпека на морі і регіональна стабільність	62
Подальші зусилля сил під проводом НАТО зі стабілізації Косова	63
Захист цивільного населення	64
Стабільність і цінність партнерських відносин	65
Політика відкритих дверей НАТО	66
Вдосконалення оперативної сумісності	67
Розбудова спроможностей	68
Розбудова оборонних установ	70
Вдосконалення підготовки	72
Розвиток програми «Наука заради миру і безпеки»	73
Цільові фонди	75
Євроатлантичний центр координації реагування на катастрофи	76
Співпраця з міжнародними організаціями	78
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РІВНОСТІ: ЖІНКИ, МИР І БЕЗПЕКА	82
ОРГАНІЗАЦІЯ	88
Штаб-квартира і структури НАТО	90
Міжнародний секретаріат	91
Північноатлантична рада	91
Військове керівництво НАТО	92
Агенції і організації	94
Фінансування НАТО	96
Підвищення прозорості	98
Зв'язки з громадськістю	99
ДОДАТКИ	100
Місія «Рішуча підтримка»	102
Сили у Косові	103
Оборонні видатки країн НАТО	104

ВСТУПНЕ СЛОВО

Перед новою будівлею штаб-квартири НАТО в Брюсселі височать два пам'ятники: фрагмент Берлінського муру і спотворена балка з уламків Веж-близнюків у Нью-Йорку.

Ці пам'ятники є потужним символом незламної відданості НАТО нашій колективній безпеці і солідарності, свідченням нашої рішучості боротися з тероризмом і непорушного зв'язку, що поєднує Європу і Північну Америку.

Цей зв'язок найліпше уособлюють чоловіки і жінки наших Збройних сил. Завдяки професіоналізму і хоробрості, які вони демонструють під час місій і операцій під проводом НАТО, держави-члени Альянсу перебувають у безпеці. Ми щодня покладаємося на професіоналізм наших військовослужбовців, і ми в неоплатному боргу перед ними і їхніми сім'ями.

Це набуває ще більшої актуальності сьогодні, коли НАТО продовжує реагувати на найскладніші виклики у галузі безпеки за останнє покоління. Завданням Альянсу і надалі є гарантувати стримування і оборону у разі будь-якого військового нападу. Але ми також маємо бути наготові перед обличчям цілого покоління нових загроз, які можуть набувати вигляду комп'ютерного коду, дезінформації або іноземних бойовиків.

Ось чому НАТО адаптується.

Щоб відповідати вимогам XXI століття, потрібна стрімкість: стрімкість у розумінні ситуації, стрімкість в ухваленні рішень, стрімкість дій, стрімкість у забезпеченні підкріплення сил і стрімкість адаптації – усе, що можна визначити так: «стрімкість як запорука актуальності». А більш спритна, здатна реагувати і сучасніша НАТО – це міцніша й ефективніша НАТО.

2017 рік був вирішальним у процесі цієї поточної адаптації. На травневому засіданні лідерів Альянсу у Брюсселі ми ухвалили вагомі рішення щодо того, яким чином забезпечити більш справедливий розподіл витрат усередині організації, а також ефективніше боротися з тероризмом. Ці рішення ще більше зміцняють НАТО.

Торік ми розгорнули чотири багатонаціональних бойових групи на східному кордоні Альянсу і посилили передову присутність НАТО у Чорноморському регіоні. Ми привітали у лавах Альянсу 29-го члена НАТО: Чорногорію. Ми приєдналися до Всесвітньої коаліції проти ІДІЛ, надавши наші літаки АВАКС, оснащені системою раннього оповіщення і управління, а також забезпечили підготовку особового складу Збройних сил Іраку. Було збільшено підтримку Йорданії і Тунісу. Ми також працювали пліч-о-пліч з Європейським союзом, маючи на меті гарантувати безпеку наших морів, боротися з тероризмом і протистояти кібернападам.

За умов непевного середовища безпеки ми маємо збільшувати інвестиції в оборону, розбудовувати належний військовий потенціал, а також забезпечувати необхідні внески задля проведення

наших військових місій і операцій. У 2014 році держави-члени Альянсу зобов'язалися припинити скорочення оборонних витрат, збільшувати витрати на оборону і намагатися досягти витрат на оборону на рівні принаймні 2% національного ВВП протягом прийдешнього десятиліття.

І ось уже три роки поспіль оборонні витрати європейських членів НАТО і Канади неухильно зростають, причому загальне збільшення становило 46 мільярдів доларів США. Усі держави – члени Альянсу зобов'язалися продовжувати збільшувати витрати на оборону у реальному вираженні. Лише у 2017 році європейські держави-члени НАТО і Канада збільшили оборонні витрати майже на 5%. Очікується, що цього року вісім держав-членів зможуть досягти двовідсоткового показника витрат на оборону, причому більшість членів Альянсу також розробили плани, як досягти двовідсоткового показника до 2024 року.

Отже, загальна картина є цілком зрозумілою: Альянс докладає ще більше зусиль з метою адаптації до непевного середовища безпеки і реагування на нього. Усі держави-члени Альянсу стають активнішими: вони роблять більше, вони розширюють зону своїх дій, вони діють по-новому, щоб зміцнити нашу спільну безпеку.

НАТО не становить загрози жодній країні. Ми і надалі прагнемо конструктивних відносин з Росією, і ми, як і раніше, готові розвивати діалог, щоб обидві сторони могли чітко формулювати свою позицію, мінімізувати ризики та підвищувати прозорість. Ми і надалі неухильно віддані контролю над озброєннями і запровадженню таких історичних угод, як Договір про ліквідацію ядерних ракет середньої та малої дальності. У 2017 році відбулося три засідання Ради НАТО – Росія, яка є форумом для відвертих обговорень між сторонами. Цей діалог відбувається не просто. Але саме за часів напруженості ще більш важливо спілкуватися. Наша політика щодо Росії залишається незмінною, а саме: потужні стримування та оборона у поєднанні зі значущим діалогом.

Зазираючи у майбутнє, НАТО і надалі доклатиме зусиль для збереження миру і безпеки, розвиваючи нашу здатність надсилати підкріплення по усій території Альянсу, модернізуючи нашу Командну структуру, включаючи кіберзахист до процесу планування та у рамках операцій, збільшуючи допомогу Силам безпеки Афганістану, запроваджуючи нову місію в Іраку, у рамках якої ми розширимо наші зусилля щодо підготовки особового складу іракських сил, а також зміцнюючи нашу спроможність реагувати на потенційні кризи на Близькому Сході і у Північній Африці.

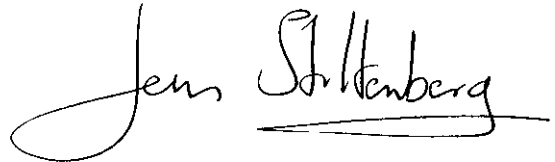
Але ми не повинні зупинятися на цьому: світ не стоїть на місці, а отже й НАТО має рухатися вперед.

У липні 2018 року у новій штаб-квартирі НАТО відбудеться саміт лідерів Альянсу. Він стане хорошою нагодою для окреслення курсу Альянсу на прийдешні

роки з таких напрямів діяльності, як подальше зміцнення стримування і оборони; надання нового поштовху нашим зусиллям з метою поширення стабільності у сусідніх країнах, а також боротьби з тероризмом; зміцнення нашого стратегічного партнерства з Європейським союзом; модернізація Альянсу і забезпечення більш справедливого розподілу тягаря витрат. Власне нова будівля штаб-квартири НАТО стане символом трансформації Альянсу: найсучасніша, екологічна, різнопланова – вона стане достойною домівкою Альянсу у XXI столітті.

НАТО не може дозволити собі розкіш обирати, з якими загрозами вона стикатиметься. Ми маємо підтримувати нашу готовність і спроможність діяти рішуче в усіх оперативних напрямках: на суходолі, на морі, у повітрі та у кіберпросторі.

Саме це нині і відбувається, адже плоди наших зусиль протягом минулих 12 місяців, які висвітлено у цьому Звіті, полягають у тому, що Альянс стає стрімкішим і більш справедливим. Що Альянс набуває нових інструментів, водночас зберігаючи рішучість гарантувати безпеку майже мільярда своїх громадян. Що Альянс у жодному разі не відступиться від свого обов'язку стояти на сторожі миру і безпеки.

Єнс Столтенберг
Генеральний секретар НАТО

Усім, хто служить

Своїм здатності відстоювати мир і безпеку НАТО, насамперед, завдячує професіоналізму та рішучості чоловіків і жінок-військовослужбовців з лав Збройних сил Альянсу і держав-партнерів.

Протягом 2017 року, десятки тисяч військовослужбовців з країн Альянсу і партнерів брали участь в операціях і місіях під проводом НАТО на суходолі, на морі й у повітрі. Їхня готовність виконувати службові обов'язки поєднана з професіоналізмом, якого вони демонструють щодня, є найвагомішим внеском у гарантування безпеки громадян Альянсу – основного призначення НАТО.

НАТО у неоплатному боргу і глибоко вдячна їм за те, що вони ризикують своїм життям, а також за самопожертву їх самих і членів їхніх сімей. Вони уособлюють цінності Альянсу і нашу готовність приходити на допомогу один одному.

СТРИМУВАННЯ, ОБОРОНА І ДІАЛОГ

Гарантування захисту населення і держав–членів Альянсу є першорядним завданням, яке НАТО успішно виконує ось уже майже 70 років. Щоб бути в змозі запобігати конфліктам і забезпечувати збереження миру, Альянс має бути спроможним стримувати і оборонятися від будь-якої загрози безпеці, якою б складною вона не була і звідки б не походила. Саме цьому слугує процес адаптації НАТО, що тривав протягом останнього року.

Рік здобутків

Протягом 2017 року тривала модернізація НАТО, покликана гарантувати здатність Альянсу протистояти загрозам складного, швидкоплинного і непевного середовища безпеки.

Альянс і надалі відданий меті **зміцнювати стримування і оборону**. У 2017 році збільшилася присутність оборонних сил НАТО на східному кордоні Альянсу. Лише за один рік було запроваджено у життя рішення Варшавського саміту Альянсу створити сили передового базування, які несуть службу на основі ротації. Зокрема, здійснено розгортання чотирьох багатонаціональних бойових груп на території Естонії, Латвії, Литви і Польщі, а також збільшено присутність у Чорноморському регіоні.

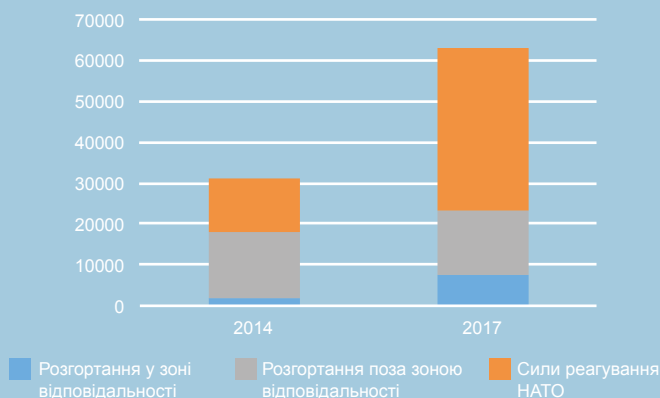
НАТО і надалі дотримується підходу до колективної оборони на 360 градусів, зокрема, приділяючи підвищену увагу загрозам, що походять з південного флангу Альянсу. Наприклад, у вересні 2017 року було створено Регіональний «вузол» для Півдня, який опікуватиметься вдосконаленням обізнаності з ситуацією і поглибленням співпраці з партнерами.

Альянс і надалі працює над забезпеченням виконання трьох своїх основоположних завдань, а саме: гарантування колективної оборони, врегулювання криз і просування безпеки шляхом співробітництва. Протягом останніх років це призвело до того, що НАТО довелося змінювати формат своїх місій, операцій і діяльності, маючи на меті

краще відповідати новим потребам у галузі безпеки. НАТО згорнула деякі заходи, такі як операція із боротьби з піратством поблизу узбережжя Африканського Рогу, і здійснила трансформацію інших, зокрема, відбувся перехід від бойової операції до навчальної і тренувальної місії в Афганістані. Водночас, щоб бути в змозі гарантувати захист своїх держав–членів перед обличчям новітніх викликів у сфері безпеки, Альянс інвестував у нарощування і розвиток низки заходів, зокрема, і на території НАТО.

У рамках процесу адаптації, НАТО опікувалася зміцненням колективної оборони, збільшивши втричі чисельність Сил реагування НАТО (СРН), які зросли з 13 000 до майже 40 000 особового складу, а також створивши Об'єднані оперативно-тактичні сили дуже високої готовності чисельністю 5000 осіб. Альянс розширив передове базування у північно-східному і південно-східному регіонах НАТО. Також вдосконалено заходи із гарантування спокою і надання підтримки країнам–членам, зокрема, завдяки активізації операцій із патрулювання повітряного простору. До того ж НАТО вдосконалює спроможність гарантувати безпеку на морі, зокрема, у Середземноморському регіоні. Окрім цього, вжито заходів з метою сприяння зміцненню безпеки і стабільності в країнах-партнерах завдяки програмам навчання персоналу органів влади і силових структур цих країн з питань боротьби з тероризмом.

Особовий склад, який залучено до розгортань сил Альянсу і у складі Сил реагування НАТО*

* **Особовий склад Альянсу включає:** 1- **Розгортання у зоні відповідальності Альянсу:** Операції, місії і заходи НАТО, які відбуваються на території держав–членів Альянсу; 2- **Розгортання поза зоною відповідальності Альянсу:** Операції, місії і заходи НАТО, які відбуваються поза територією держав–членів Альянсу; 3- **Сили реагування НАТО:** Збройні сили НАТО, які позначаються як Сили реагування НАТО підвищеної готовності, зокрема, Об'єднані оперативно-тактичні сили дуже високої готовності.

У 2017 році основними операціями у зоні відповідальності були такі: **Передова присутність** (залучено близько 4 500 військовослужбовців Альянсу); тоді як основними розгортаннями НАТО поза зоною відповідальності були такі: **Сили у Косові** (залучено майже 4 500 військовослужбовців Альянсу) і небойова місія «Рішуча підтримка» в Афганістані

(майже 13 000 військовослужбовців НАТО).

Цифри, що наведено у таблиці, округлено.

Канадські і румунські льотчики на базі ВПС ім. Михайла Когелничану, Румунія, 2017 р.

Згідно з рішенням Варшавського саміту Альянсу 2016 року, у якому кіберпростір визнано сферою проведення операцій, тривала робота із вдосконалення кіберзахисту Альянсу, а також цілковитого включення кіберзахисту до процесу оперативного планування в Альянсі. Водночас, НАТО проводить найбільш масштабну модернізацію інформаційних технологій і мереж за останнє десятиліття.

При штаб-квартирі НАТО в Брюсселі створено нове Управління розвідки, завдяки чому поліпшилася спроможність Альянсу здійснювати збір і обмін інформацією щодо потенційних загроз безпеці.

У 2017 році розпочався процес адаптації командної структури НАТО – системи, яка забезпечує командування і управління спільними операціями Альянсу, щоб вона ліпше відповідала своєму призначенню і була в змозі ефективно реагувати на будь-які потенційні загрози безпеці.

Процес адаптації НАТО триває, проте позиція Альянсу залишається оборонною, пропорційною і цілком відповідає міжнародним зобов'язанням організації. Окрім цього, Альянс демонструє неухильну повагу до заснованого на правилах міжнародного порядку. НАТО не прагне конфронтації, але захищатиме усіх своїх членів від будь-яких загроз.

Зміцнення колективної оборони: заходи на рівні Альянсу

З часу Уельського саміту 2014 року, в НАТО було здійснено найбільш масштабне за останнє покоління зміцнення колективної оборони. У рамках відповідних широкомасштабних заходів було збільшено військову присутність НАТО у північно-східному і південно-східному регіонах Альянсу.

У 2017 році було розгорнуто чотири багатонаціональних бойових групи на території Естонії, Латвії, Литви і Польщі під проводом Великої Британії, Канади, Німеччини і Сполучених Штатів Америки відповідно.

Ця **Передова присутність** досягла повної операційної спроможності влітку 2017 року. У складі бойових груп НАТО близько 4 500 військовослужбовців Альянсу несуть службу у складі національних збройних сил країн базування, причому вони щоденно тренуються і навчаються разом з ними.

За останній рік понад 20 держав-членів Альянсу виділили сили і засоби на підтримку цієї ініціативи, що є чітким проявом солідарності і рішучості НАТО. Бойові групи НАТО є пропорційними оборонними формуваннями, які цілком відповідають рішучості

4 Багатонаціональних бойових групи

ЕСТОНІЯ:

Велика Британія
Данія
Франція
Ісландія

ЛИТВА:

Німеччина
Бельгія
Хорватія
Люксембург
Нідерланди
Норвегія

ЛАТВІЯ:

Канада
Албанія
Італія
Польща
Словаччина
Словенія
Іспанія

ПОЛЬЩА:

США
Хорватія
Румунія
Велика Британія

Рамкова країна
Країна-учасниця
Станом на грудень 2017 р.

Операція «Морський охоронець», Середземне море, травень 2017 р.

НАТО гарантувати ефективне стримування і забезпечувати колективну оборону. Їхня присутність – це сигнал того, що напад на будь-якого з членів Альянсу вважатиметься нападом на них усіх, і що в такому разі Альянс відреагує колективно.

Перед обличчям новітніх викликів безпеці у Чорноморському регіоні було вжито заходів з метою збільшення присутності НАТО на південно-східному кордоні Альянсу. Ця складова Передової присутності НАТО передбачає розгортання багатонаціональної навчальної бригади, а також збільшення присутності у Чорноморському регіоні військово-повітряних і військово-морських сил. Загалом, усе це – відчутні та вагомі внески задля зміцнення спроможності НАТО гарантувати стримування і оборону, а також поліпшення обізнаності з ситуацією.

У квітні 2017 року було створено багатонаціональну рамкову бригаду під проводом Румунії. Очікується, що наприкінці 2018 року вона досягне повної операційної спроможності. Бригада формується за рахунок особового складу, наданого Болгарією, Італією, Польщею, Португалією і Сполученими Штатами Америки, причому внески також забезпечили Канада, Німеччина, Угорщина, Люксембург, Нідерланди, Словаччина й Іспанія.

Усі ці заходи відбуваються у рамках всеохоплюючого процесу військової адаптації НАТО у відповідь на зміни в середовищі безпеки – процесі, який спричинено потребою Альянсу залишатися гнучким і бути напоготові стримувати і захищатися від будь-яких загроз.

Зміцнення Передової присутності НАТО – це непоодиноким захід. Завдяки **стратегії оперативного підкріплення** забезпечується те, що у разі проведення операцій із гарантування колективної оборони багатонаціональні бойові групи – і національні сили оборони – буде підкріплено за рахунок Об'єднаних оперативно-тактичних сил дуже високої готовності на рівні бригади, які здатні здійснити розгортання за лічені дні, після чого буде забезпечено прибуття решти підсилених Сил реагування НАТО, які налічують майже 40 000 військовослужбовців.

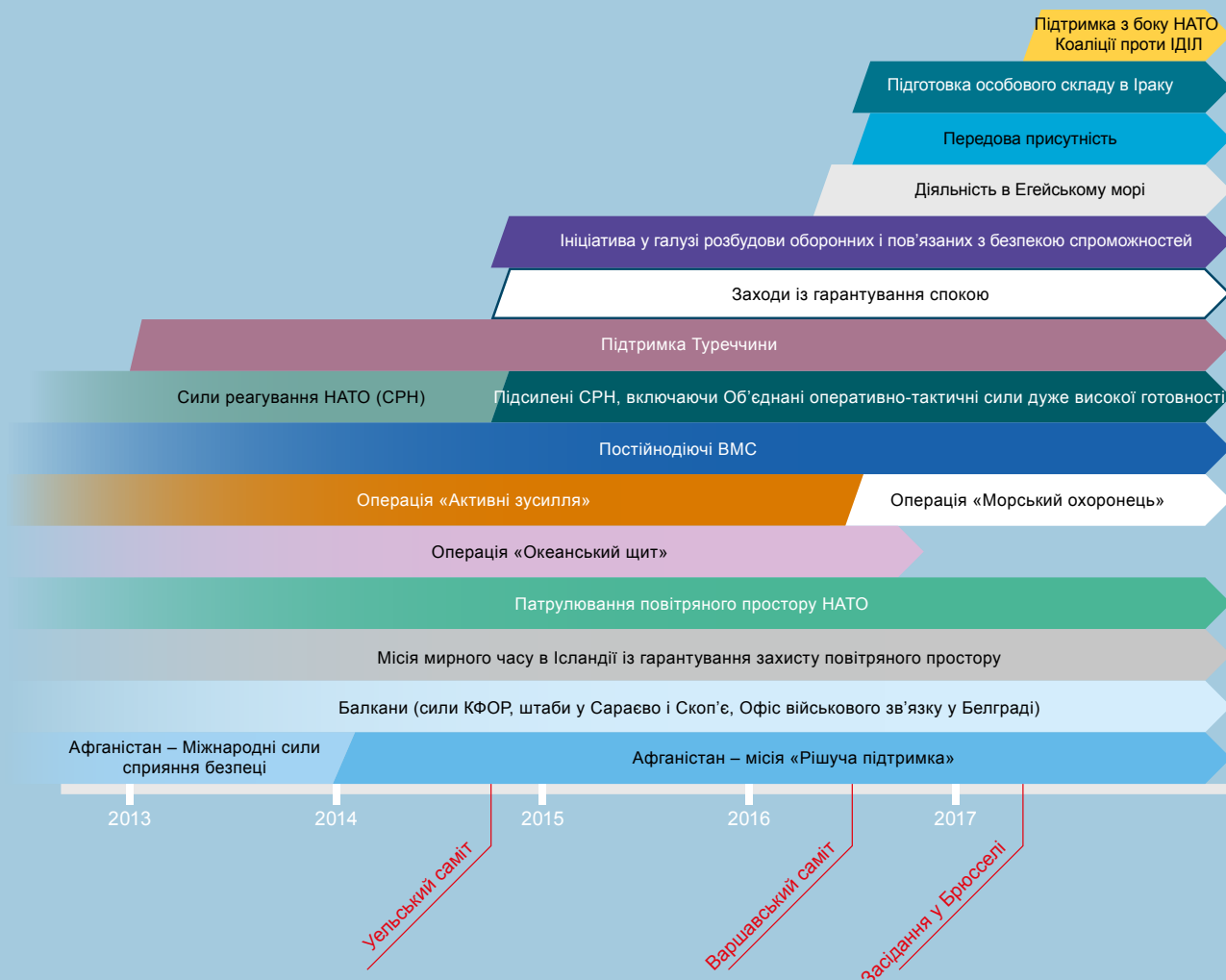
Здатність НАТО швидко перекидати необхідні війська скрізь по території Альянсу є необхідною у разі будь-якої кризи, що може виникнути. Протягом 2017 року тривала робота із забезпечення підготовки особового складу збройних сил Альянсу до дій за умов конфліктів високої інтенсивності, проведення навчань у складі великих угруповань, а також щодо забезпечення ефективного командування і управління.

Було здійснено подальші інвестиції у вдосконалення спроможності НАТО **краще усвідомлювати і реагувати на виклики безпеки уздовж південних кордонів Альянсу.**

НАТО продовжує надавати допомогу Туреччині, зокрема, шляхом виділення додаткових засобів протиповітряної оборони, а саме: розгортання зенітно-ракетних комплексів, здійснення патрулювання повітряного простору і відвідування портів.

НАТО істотно сприяє гарантуванню безпеки південних сусідів завдяки активній участі у діяльності

Хронологія завдань, заходів, місій та операцій Альянсу

Всесвітньої коаліції проти ІДІЛ, а також надаючи підтримку партнерам у їхніх зусиллях у сфері боротьби з тероризмом. НАТО зберігає присутність в Егейському і Середземному морях, прагнучи сприяти поліпшенню обізнаності із ситуацією на морі, боротьбі з тероризмом і контрабандою, а також розбудові потенціалу.

У 2017 році поліпшилася обізнаність НАТО із загрозами і викликами, що походять з півдня, зокрема, завдяки створенню Регіонального «вузла» при Об'єднаному командуванні сил НАТО у Неаполі.

Альянс також сповнений рішучості поліпшити власну спроможність проведення експедиційних операцій,

зокрема, завдяки збільшенню кількості навчань для вищих командних ланок, які навчаються реагувати на виклики, що походять з південного флангу Альянсу.

Заходи, місії і операції НАТО:
Підхід на 360 градусів

Місія мирного часу в Ісландії із гарантування захисту
повітряного простору

Патрулювання повітряного
простору над Європою

Підсилені СРН / Об'єднані оперативно-тактичні
сили дуже високої готовності

Постійнодіючі ВМС

Патрулювання
повітряного
простору країн
Балтії

Спільна система спостереження,
розвідки і рекогносрування

Передова
присутність

Захист від балістичних ракет

Сили КФОР
близько 4 500
особового
складу

Операція «Морський
охоронець»

Діяльність в Е

Туніс

зокрема, вдосконалення оперативної сумісності;
підготовка особового складу у сфері боротьби з
тероризмом; знешкодження саморобних вибухових
пристроїв (СВП); військова освіта; захист від
радіологічних, біологічних, хімічних і ядерних
(РБХЯ) речовин

Марокко

зокрема, вдосконалення оперативної сумісності;
підготовка особового складу у сфері боротьби
з тероризмом; підготовка з питань кіберзахисту;
РБХЯ захист

Мавританія

зокрема, створення Національного центру
реагування на кризи; допомога щодо утилізації
переносних зенітно-ракетних комплексів (ПЗРК)

Алжир

зокрема, підготовка особового складу у сфері
боротьби з тероризмом; врегулювання криз;
підготовка з питань кіберзахисту

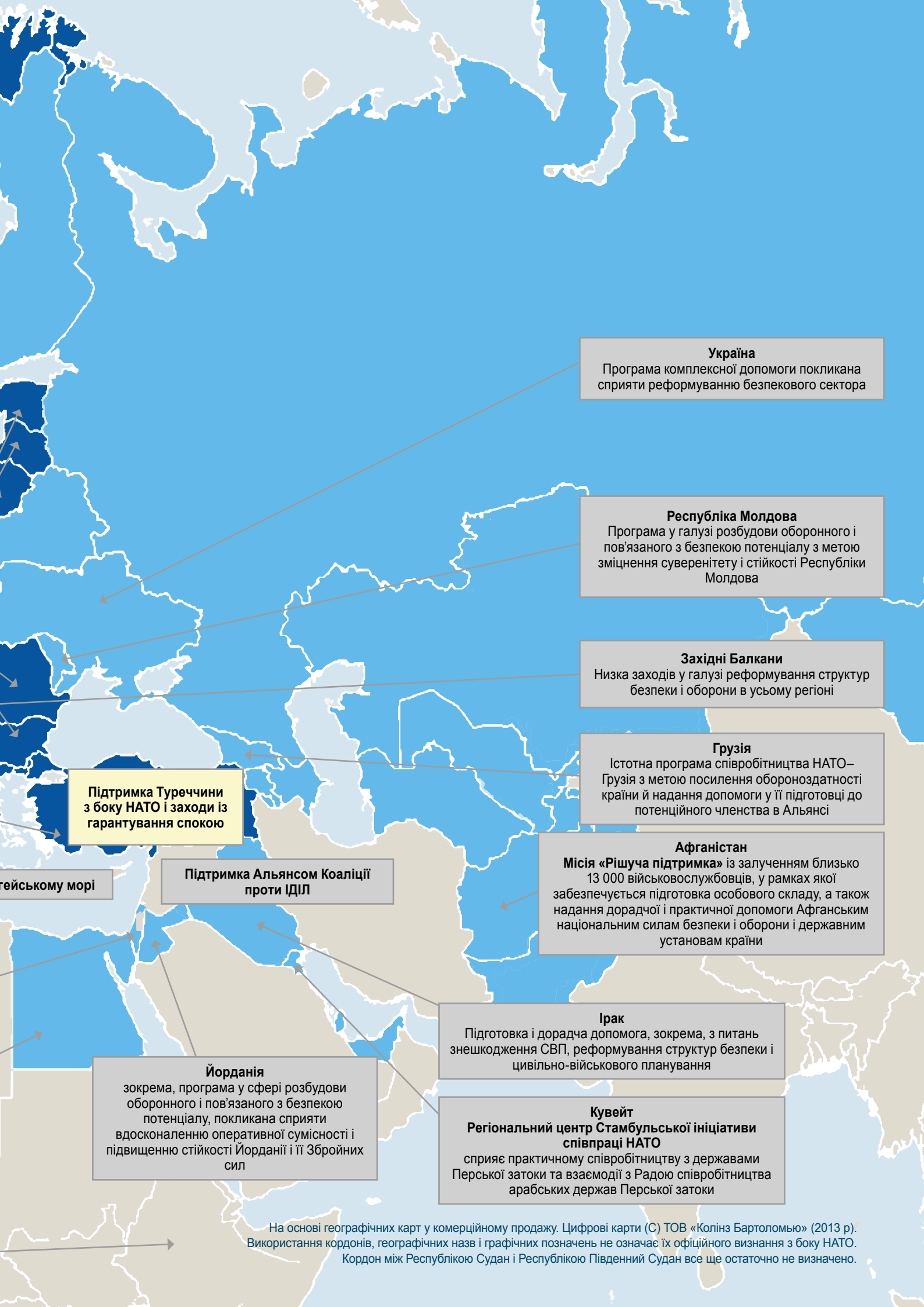
Ізраїль

зокрема, вдосконалення
оперативної сумісності; підготовка
особового складу у галузі боротьби
з тероризмом; кіберзахист

Єгипет

зокрема, виявлення і знешкодження
протипіхотних мін; підготовка
особового складу у сфері боротьби з
тероризмом

Допомога НАТО Африканському союзу (АС)
Авіаційні перевезення в інтересах миротворчих
контингентів; допомога з питань планування

Україна

Програма комплексної допомоги покликана сприяти реформуванню безпекового сектора

Республіка Молдова

Програма у галузі розбудови оборонного і пов'язаного з безпекою потенціалу з метою зміцнення суверенітету і стійкості Республіки Молдова

Західні Балкани

Низка заходів у галузі реформування структур безпеки і оборони в усьому регіоні

Грузія

Істотна програма співробітництва НАТО–Грузія з метою посилення обороноздатності країни й надання допомоги у її підготовці до потенційного членства в Альянсі

Афганістан

Місія «Рішуча підтримка» із залученням близько 13 000 військовослужбовців, у рамках якої забезпечується підготовка особового складу, а також надання дорадчої і практичної допомоги Афганським національним силам безпеки і оборони і державним установам країни

Ірак

Підготовка і дорадча допомога, зокрема, з питань знешкодження СВП, реформування структур безпеки і цивільно-військового планування

Кувейт

Регіональний центр Стамбульської ініціативи співпраці НАТО

сприяє практичному співробітництву з державами Перської затоки та взаємодії з Радою співробітництва арабських держав Перської затоки

Підтримка Туреччини з боку НАТО і заходи із гарантування спокою

Підтримка Альянсом Коаліції проти ІДІЛ

Йорданія

зокрема, програма у сфері розбудови оборонного і пов'язаного з безпекою потенціалу, покликана сприяти вдосконаленню оперативної сумісності і підвищенню стійкості Йорданії і її Збройних сил

Перській затоці

На основі географічних карт у комерційному продажу. Цифрові карти (С) ТОВ «Колінз Бартоломью» (2013 р). Використання кордонів, географічних назв і графічних позначень не означає їх офіційного визнання з боку НАТО. Кордон між Республікою Судан і Республікою Південний Судан все ще остаточно не визначено.

Винищувачі «F-15C» ВПС США здійснюють повітряне спостереження над територією Ісландії, серпень 2017 р.

На сторожі неба НАТО

Патрулювання повітряного простору НАТО і надалі залишається вагомим складовим гарантування безпеки і колективної оборони держав-членів Альянсу. Патрулювання повітряного простору – це завдання мирного часу, яке виконують літаки-перехоплювачі, що перебувають у стані готовності до негайних дій по тривозі. Ці літаки є власністю країн-членів НАТО, які їх експлуатують. Вони покликані забезпечувати непорушність повітряного простору держав Альянсу. Ці літаки-перехоплювачі реагують у разі виявлення невідомих літаків або таких, що поводяться нетипово чи небезпечно.

Усі держави-члени НАТО так чи інакше долучаються до операцій із патрулювання повітряного простору. Серед прикладів – використання національних систем контролю повітряного простору і управління повітряним рухом, а також надання літаків-перехоплювачів й інших засобів ППО.

Координація операцій патрулювання повітряного простору скрізь над територією Альянсу здійснюється згідно з чинними військовими і цивільними угодами. Ті держави – члени, які не мають власних необхідних сил і засобів для здійснення повітряного патрулювання, отримують їх за рахунок інших країн-членів, таким чином забезпечуючи однаковий стандарт безпеки для усіх без винятку членів Альянсу.

Протягом 2017 року тривали операції з патрулювання повітряного простору НАТО на підтримку країн Балтії, де відбувалися розміщення літаків-перехоплювачів НАТО на основі ротації.

Станом на кінець 2017 року, 65 контингентів з 17 країн¹ взяли участь у проведенні постійних і підсилених операцій з патрулювання повітряного простору над країнами Балтії, які було розпочато у 2004 році. Тривала також підтримка НАТО стосовно патрулювання повітряного простору Словенії із залученням угорських й італійських перехоплювачів, тоді як Греція та Італія продовжили надавати таку підтримку Албанії, а також, починаючи з 2017 року, Чорногорії. До того ж НАТО продовжує забезпечувати потреби мирного часу Ісландії у повітряному спостереженні та перехопленні літаків-порушників.

¹ Бельгія, Канада, Чеська Республіка, Данія, Франція, Німеччина, Угорщина, Італія, Нідерланди, Норвегія, Польща, Португалія, Румунія, Іспанія, Туреччина, Велика Британія і Сполучені Штати Америки.

Підвищення стійкості суспільств

Стійкість – це спроможність країни витримувати такі удари, як стихійні лиха або збройні напади та забезпечувати нормалізацію після них. Незламна стійкість і готовність суспільства до найгірших можливих ситуацій в державах-членах Альянсу мають вирішальне значення для колективної безпеки і оборони НАТО.

Готовність цивільного суспільства, стримування і оборона: Міцний взаємозв'язок

Витривалість цивільної інфраструктури країни не менш важлива, ніж надійність військової інфраструктури, особливо сьогодні, коли гібридні загрози набувають дедалі більшого поширення. Фактично, сучасні збройні сили нині, як ніколи, покладаються на цивільну інфраструктуру і потенціал. Збройні сили НАТО залежать від цивільних ресурсів, зокрема, коли йдеться про постачання продуктів харчування і води, системи зв'язку і транспорт. Майже у 90% випадків під час великомасштабних військових операцій застосовується цивільна інфраструктура, зокрема, залізничні і авіаперевезення. Джерелом близько 75% підтримки операцій НАТО з боку країни-господарки, зокрема, постачання пального, продуктів харчування і води, є комерційна інфраструктура та сфера послуг. Кібернапади на цивільні мережі й інфраструктуру можуть паралізувати держави і створити істотні перешкоди збройним силам НАТО. З цих причин висока готовність цивільного суспільства в державах-членах НАТО є вирішальною для гарантування стримування і оборони Альянсу загалом.

На Варшавському саміті лідери держав НАТО вирішили вдосконалити стійкість Альянсу перед обличчям різнобічних загроз. Це зобов'язання передбачало, що держави Альянсу мають докласти зусиль для досягнення **Основних вимог НАТО щодо стійкості суспільств**. Ці вимоги, насамперед, стосуються безперервності врядування і забезпечення першорядних державних послуг населенню, захисту життєво важливої інфраструктури і забезпечення цивільних засобів на підтримку військових операцій.

Основні вимоги НАТО щодо стійкості суспільств:

- Гарантування безперервності врядування і забезпечення першорядних державних послуг населенню
- Здатність ефективно реагувати у разі неконтрольованих масових пересувань
- Здатність реагувати на ситуацію з масовими людськими жертвами
- Стійкість систем енергопостачання
- Стійкість системи постачання продуктів харчування і водопостачання
- Стійкість систем цивільного зв'язку
- Стійкість транспортних систем

У 2017 році було вжито заходів з метою дотримання цього зобов'язання. У лютому країнам Альянсу було надано перелік критеріїв оцінювання для проведення ними самооцінки рівня стійкості суспільств у їхніх країнах. У липні в Альянсі було розпочато процес аналізу стійкості суспільств в країнах-членах. Його мета – виробити аналіз загального стану готовності цивільного суспільства. Це сприятиме визначенню галузей, в яких слід докласти більше зусиль задля підвищення стійкості суспільств і реагування на широке коло загроз, включаючи тероризм. Дана ініціатива сприяла усвідомленню того, що держави-члени Альянсу мають зосередити увагу на підвищенні стійкості шляхом вдосконалення готовності цивільного суспільства.

Зміцнення стійкості і готовності цивільного суспільства також є складовою підтримки, яку НАТО надає державам-партнерам, і сприяє поширенню стабільності у сусідніх країнах. Серед прикладів практичної співпраці – відрядження груп фахівців у сфері готовності цивільного суспільства на підтримку Грузії та Іраку, а також запровадження трирічного проекту із розбудови потенціалу з метою надання допомоги Йорданії щодо вдосконалення її потенціалу у галузі врегулювання криз і забезпечення безперервності врядування.

10-ті навчання «Кіберкоаліція», Естонія, листопад 2017 р.

Інвестиції в кіберзахист

У сучасному світі кібернетичні загрози набувають безпрецедентного поширення, стаючи дедалі складнішими і руйнівними за своїми наслідками. У найгіршому випадку кібернапад може вивести з ладу інфраструктуру країни, паралізувати урядові структури, підірвати демократичний устрій або вплинути на обороноздатність збройних сил.

В НАТО було вжито заходів з метою вдосконалення захисту мереж зв'язку й інформаційних систем Альянсу, а також надано допомогу окремим державам-членам Альянсу щодо підвищення кіберзахисту на національному рівні. Окрім цього, надається консультативна допомога партнерам, орієнтована на індивідуальні потреби цих країн.

У 2017 році технології, які застосовувалися з метою припинення надання послуг населенню, ведення шпигунської діяльності або завдання шкоди репутації Альянсу, зокрема, спроби заблокувати веб-сторінку НАТО, ставали дедалі досконалішими. Але жодного разу це не змусило НАТО припинити роботу.

З метою запобігання і реагування на загрози у кіберпросторі, в НАТО здійснюється цілодобовий захист мереж. Цю функцію покладено на Агенцію НАТО з питань інформації і комунікацій. До того ж завжди наготові є група кіберзахисту швидкого реагування Альянсу. Її фахівці готові негайно прибути на місце інциденту для забезпечення захисту інфраструктури Альянсу і надання допомоги державам-членам.

Для забезпечення потужного кіберзахисту Альянс має йти в ногу з бурхливим розвитком новітніх технологій. НАТО проводить консультації, співпрацює і здійснює обмін інформацією щодо кіберзагроз в режимі реального часу з країнами-членами, партнерами й іншими міжнародними організаціями, зокрема, Європейським союзом, а також з комерційними компаніями. Наприклад, під час великомасштабних нападів із застосуванням комп'ютерних вірусів «WannaCry» і «NotPetya» у 2017 році, фахівці НАТО у сфері кіберзахисту оперативно зв'язалися з їхніми колегами в країнах Альянсу, Європейському союзі і комерційних компаніях, з якими існують партнерські відносини, і отримали останні відомості про ці складні, динамічні кіберінциденти.

У листопаді 2017 року відбулися 10-ті **навчання «Кіберкоаліція»**, одні з найбільш масштабних навчань у сфері кіберзахисту у світі. У них взяли участь сімсот представників з 25 країн-членів Альянсу, а також держав-партнерів, ЄС, комерційних компаній і наукової спільноти. Ці щорічні навчання мають на меті здійснити підготовку персоналу і випробувати в дії спроможність фахівців у галузі кіберзахисту з усього Альянсу забезпечувати захист мереж НАТО і національних мереж.

Протягом 2017 року тривали зусилля військового керівництва НАТО щодо адаптації планування і програм підготовки особового складу з метою підвищення захисту місій і операцій у разі кібернападів. Ця робота відбувається згідно з рішенням Варшавського саміту визнати кіберпростір сферою проведення операцій, в якій НАТО має бути в змозі захищатися так само, як у повітрі, на суходолі та на морі.

Кіберзахист також є складовою поточних обговорень стосовно адаптації командної структури НАТО, маючи на меті якнайкраще залучити національні ресурси у сфері кіберзахисту під час проведення операцій НАТО. У зв'язку з цим, у рамках процесу адаптації командної структури НАТО розглядається можливість створення нового центру кібероперацій. Як у будь-якій іншій оперативній сфері, заходи НАТО мають оборонний характер, є пропорційними і цілком відповідають нормам міжнародного права.

Було також розширено діалог і обмін інформацією між НАТО і комерційними компаніями. У рамках Партнерства НАТО з промисловістю у сфері кіберзахисту було, наприклад, активізовано контакти з комерційними компаніями і науковою спільнотою з питань кіберзагроз і викликів у кіберпросторі. У діяльності Платформи з обміну інформацією про шкідливі комп'ютерні програми під егідою Партнерства НАТО з промисловістю у галузі кіберзахисту беруть участь шістнадцять комерційних партнерів з семи держав-членів Альянсу. Мета її роботи полягає у сприянні обміну технічними відомостями щодо кіберзагроз між НАТО і представниками промисловості.

Співпраця з Європейським союзом і партнерами

Відбулося подальше поглиблення співпраці між НАТО і Європейським союзом у сфері кіберзахисту, зокрема, шляхом проведення регулярних переговорів на рівні експертів і діалогу між відповідними фахівцями обох організацій.

Представники НАТО і ЄС також почали взаємно брати участь у провідних тренувальних заходах у сфері кіберзахисту. У 2017 році Генеральний секретар НАТО спільно з міністрами оборони ЄС вперше взяв участь у великомасштабних навчаннях ЄС «EU CYBRID», під час яких відпрацьовувалися сценарії у сфері кіберзахисту. Водночас, Європейський союз вперше взяв повноцінну участь у навчаннях НАТО «Кіберкоаліція».

Також поглибилася співпраця з партнерами. З цієї метою під егідою Комітету НАТО у сфері кіберзахисту проводилися взаємні консультації. У лютому 2017 року було підписано Рамкову політичну угоду з Фінляндією у сфері кіберзахисту. У липні було успішно реалізовано перший етап проекту Цільового фонду НАТО для України у сфері кіберзахисту, покликаного сприяти підвищенню стійкості України у цій царині завдяки наданню обладнання, яке допоможе краще захищати і обороняти українські мережі від кібернападів.

2 October 2017
HELSINKI FINLAND

#EUNATOHybrid

Генеральний секретар НАТО Єнс Столтенберг і Верховний представник ЄС/заступник
Голови Єврокомісії Федеріка Моґеріні, Фінляндія, жовтень 2017 р.

Протистояння гібридним загрозам

Гібридна війна – це поєднання військових і невійськових засобів, відкритих і прихованих дій, починаючи від дезінформації і пропаганди до застосування незаконних збройних формувань і регулярних військ. Гібридна війна навмисно розмиває межу між миром і війною. Сучасні гібридні загрози можуть, зокрема, охоплювати високотехнологічні кібернапади, економічний і політичний тиск і маніпуляцію слабкостями противника. Хоча це явище не нове, останніми роками істотно зросли темпи, масштаби й інтенсивність гібридних загроз. Бути в змозі запобігати, протистояти і реагувати на гібридні напади з боку державних чи недержавних утворень є першорядним завданням НАТО.

В Альянсі було вироблено стратегію протистояння гібридним загрозам, причому за останні три роки було досягнуто прогресу з таких трьох ключових напрямів: **розпізнавання гібридних дій і їхніх авторів; сприяння швидкому аналізу й оптимізації ухвалення рішень; а також підвищення стійкості.**

Нове Об'єднане управління розвідки і безпеки у штаб-квартирі НАТО сприяє кращому усвідомленню і аналізу гібридних загроз. У структурі Управління також створено Відділ аналізу гібридних загроз, завданням якого є надання керівництву більш точних розвідувальних даних і раннє оповіщення про потенційні гібридні загрози.

Співпраця і координація дій з партнерами й іншими міжнародними організаціями і надалі є вагомим складовою ініціатив НАТО у боротьбі з гібридною війною. Співробітництво між НАТО і ЄС у реагуванні на гібридні загрози, наприклад, поглиблюватиметься під егідою нового **Європейського центру передового досвіду з протидії гібридним загрозам** у Фінляндії. Його урочисто відкрили у жовтні 2017 року Генеральний секретар НАТО Єнс Столтенберг і Верховний представник ЄС / заступник Голови Єврокомісії Федеріка Моґеріні. Центр накопичуватиме досвід, сприятиме державам-учасникам щодо вдосконалення цивільно-військових спроможностей, стійкості і готовності до гібридних атак.

У жовтні 2017 року було випробувано в дії спроможність НАТО давати відсіч гібридним нападам у рамках крупних щорічних навчань із врегулювання криз «CMX17». Ці навчання стали цінною нагодою випробувати на практиці процедури НАТО у сфері врегулювання криз за умов складного сценарію колективної оборони у гібридному середовищі.

Прозорість і мінімізація ризиків

НАТО здавна неухильно віддана принципам прозорості, передбачуваності і мінімізації ризиків на євроатлантичному просторі. У цьому дусі Альянс шукає можливостей для уникнення непорозумінь, прорахунків або інцидентів, які можуть випадково спричинити конфлікт. В НАТО твердо переконані в тому, що взаємна прозорість у військових заходах і мінімізація ризиків можуть сприяти зміцненню безпеки і стабільності на євроатлантичному просторі.

У 2017 році НАТО подвоїла зусилля у сфері мінімізації ризиків і підвищення прозорості. Це сталося внаслідок звернення Генерального секретаря НАТО наприкінці 2015 року до країн НАТО і Росії із закликом до співпраці в інтересах зміцнення безпеки в Європі, зокрема, шляхом затвердження нової редакції Віденського документа.

Нова редакція Віденського документа

У Віденському документі викладено зобов'язання держав-членів Організації з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ) у сфері прозорості військової діяльності і співпраці як однієї із засад євроатлантичної системи безпеки. Його мета полягає у підвищенні прозорості і передбачуваності військових заходів, сприянні взаємній довірі, а також запобіганні небажаному конфлікту. У 2017 році тривали зусилля Альянсу щодо перегляду Віденського документа. З огляду на істотні зміни у середовищі безпеки, держави-члени Альянсу виступили із понад десятком пропозицій, зокрема, таких як:

- Зниження порогу кількості учасників, що робить необхідним повідомлення про проведення навчань і допуск спостерігачів
- Усунення лазівок, які дають змогу уникати повідомлення про проведення навчань і допуск спостерігачів, зокрема, таких лазівок, які стосуються неоголошених і позапланових навчань
- Вдосконалення механізмів верифікації шляхом допуску інспекторів і проведення перевірок, а також розширення можливостей доступу до військових об'єктів і місць базування військ у Європі
- Вдосконалення розділу Віденського документа, в якому йдеться про занепокоєння з приводу військових заходів, які іншим країнам видаються незвичними або загрозливими
- Вдосконалення каналів зв'язку між збройними силами

За Віденським документом, країни – члени ОБСЄ мають інформувати один одного про будь-які військові навчання, до яких залучено понад 9 000 учасників, а також забезпечувати доступ спостерігачів до навчань, у яких беруть участь понад 13 000 військовослужбовців (причому ці пороги є навіть нижчими, коли йдеться про навчання із висадкою морського або повітряного десанту).

Держави-члени НАТО неухильно дотримуються букви і духу Віденського документа. Протягом 2017 року держави-члени Альянсу регулярно і завчасно інформували ОБСЄ про військові навчання, навіть ті, кількість учасників яких була значно нижчою за встановлені пороги. До того ж повсякчас вживалися заходи з метою сприяння участі міжнародних спостерігачів у великомасштабних навчаннях Альянсу.

Країни-члени Альянсу висловили занепокоєння з приводу проведення спільних російсько-білоруських стратегічних навчань «Захід – 2017». До навчань було залучено більше учасників і їхні завдання були ширшими, ніж попередньо оголошувалося різними каналами, зокрема, у рамках Ради НАТО – Росія. На жаль, Росія не скористалася цією відмінною нагодою продемонструвати цілковиту прозорість згідно з Віденським документом. Натомість, протягом останніх трьох років держави-члени Альянсу сприяли доступу спостерігачів до шести навчань згідно з Віденським документом, а у 2017 році супроводжували російських військових інспекторів під час відвідання ними 16 військових навчань НАТО.

Згідно з рішеннями, ухваленими на Варшавському саміті 2016 року, НАТО і надалі готова до обговорень з Російською Федерацією питань прозорості і мінімізації ризиків, зокрема, під егідою Ради НАТО – Росія. До того ж, на думку держав-членів Альянсу, канали військового зв'язку є вагомим інструментом сприяння прозорості і мінімізації ризиків.

Навчання «Весняна буря», Естонія, травень 2017 р.

Контроль над звичайними озброєннями в Європі

Угоди про контроль над звичайними озброєннями незмінно становлять наріжний камінь архітектури європейської безпеки. Контроль над звичайними озброєннями, що підлягає перевірці, є додатковим чинником гарантування безпеки держав-членів Альянсу, адже обмежує кількість збройних сил на євроатлантичному просторі, водночас забезпечуючи прозорість і передбачуваність розгортань, маневрів і навчань збройних сил. Отже, договори про контроль над звичайними озброєннями сприяють тому, щоб на континенті панував мир. Втім, це можливо лише за умови, якщо усі сторони цілковито і сумлінно дотримуються положень згаданих угод.

На Варшавському саміті держави-члени Альянсу знову підтвердили неухильну підтримку контролю над озброєннями і готовність зберігати, зміцнювати і оновлювати режими контролю над звичайними озброєннями в Європі. Вони погоджуються, що це має відбуватися на основі ключових принципів, а саме: взаємності, прозорості і згоди держави-господарки.

Протягом 2017 року зберігалася занепокоєність держав-членів Альянсу щодо дотримання Росією угод у сфері контролю над звичайними озброєннями. Йшлося про вибіркове виконання нею Віденського документа і угоди про Відкрите небо, а також призупинення її участі у Договорі про звичайні збройні сили в Європі й ігнорування нею Будапештського меморандуму і Гельсінського заключного акту, що є основою для розвитку відносин між державами на євроатлантичному просторі і на яких ґрунтується ОБСЄ. Структурований діалог з поточних і майбутніх викликів і ризиків, що запроваджувався під егідою ОБСЄ протягом 2017 року, дає Росії змогу долучитися до вироблення нової редакції Віденського документа, а також виконати її зобов'язання і знову почати дотримуватися норм договорів про контроль над озброєннями.

Відносини з Росією

Політика НАТО стосовно Росії залишається незмінною: **оборона і діалог**.

Після завершення холодної війни НАТО і Росія прагнули побудувати стратегічне партнерство. Втім, після того, як у 2014 році Росія здійснила незаконну анексію Криму, будь-яке практичне співробітництво було призупинено.

Попри це, НАТО продовжує підтримувати політичний діалог і тримає відкритими канали військового зв'язку з Росією. Тривають також зусилля у галузі мінімізації ризиків і підвищення прозорості.

На Варшавському саміті лідери держав-членів НАТО знову наголосили на тому, що характер відносин між Альянсом і Росією залежатиме від того, чи зможе Росія продемонструвати чітку і конструктивну зміну поведінки, яка свідчила б про дотримання нею норм міжнародного права та її міжнародних обов'язків і зобов'язань.

Альянс і надалі чітко дотримується позиції, що ґрунтується на **подвійному підході, який передбачає потужні стримування і оборону, які доповнюються періодичним, цілеспрямованим і значущим діалогом з Росією**. Такий діалог відбувається за принципом взаємності у форматі Ради НАТО–Росія. Важливо уникати непорозумінь, прорахунків і ненавмисної ескалації, а також сприяти підвищенню прозорості і передбачуваності.

Протягом 2017 року відбулося три засідання Ради НАТО–Росія, а саме: у березні, липні і жовтні. На кожному з цих засідань обговорювалися ситуація в Україні та навколо неї, наголошуючи на необхідності цілковитого дотримання Мінських угод, питання, пов'язані із військовими заходами, прозорість, мінімізація ризиків, а також ситуація у галузі безпеки в Афганістані й загроза тероризму в регіоні.

Тривав діалог між НАТО і Росією щодо безпеки повітряного простору у Балтійському регіоні. З огляду на активізацію, останнім часом, повітряного руху в Балтійському регіоні, передбачуваність і прозорість набувають дедалі більшого значення у контексті запобігання інцидентам і нещасним випадкам, а також уникнення небажаної ескалації. У 2016 році Група експертів проекту Балтійського регіону Міжнародної організації цивільної авіації поінформувала Раду НАТО–Росія з цього важливого питання. Згодом, було створено Групу фахівців з питань безпеки повітряного руху в Балтійському регіоні під проводом Фінляндії, яка розвиватиме здобутки Групи експертів проекту Балтійського регіону. Ця група, до складу якої увійшли держави-члени Альянсу і партнери в регіоні, зокрема Росія і НАТО, виробила рекомендації і настанови щодо поведінки у разі і розв'язання спірних ситуацій під час контактів у повітрі для усіх типів повітряних суден, як цивільних, так і військових, у мирний час. Держави-члени Альянсу підтримали ці рекомендації, і у грудні 2017 року їх було оприлюднено Міжнародною організацією цивільної авіації.

У 2017 році члени Ради НАТО–Росія почали взаємно надавати поглиблену інформацію щодо майбутніх військових навчань. Такі взаємні обміни можуть сприяти підвищенню передбачуваності і мінімізації ризиків на євроатлантичному просторі. Втім, подібні добровільні брифінги не можуть замінити обов'язкові заходи із гарантування прозорості за Віденським документом.

Генеральний секретар НАТО провів зустрічі з міністром закордонних справ Росії у лютому, травні та вересні, а заступник Генерального секретаря протягом року підтримувала регулярні контакти з послом Російської Федерації в НАТО, а також іншими російськими посадовцями. Тривали безпосередні контакти між військовим керівництвом НАТО і російськими колегами.

Німецькі військовослужбовці демонструють техніку безпеки з метою уникнення зараження РБХЯ речовинами. Навчання «Літній щит», Латвія, квітень 2017 р.

Контроль над озброєннями, роззброєння, запобігання поширенню ЗМЗ і захист від РБХЯ

НАТО здавна дотримується своїх **зобов'язань у галузі контролю над озброєннями, роззброєння і запобігання поширенню ЗМЗ** як вагомих інструментів зміцнення безпеки і стабільності в усьому світі. Альянс забезпечує першорядний форум із проведення консультацій і ухвалення рішень, у рамках якого держави-члени мають змогу обговорювати і визначати порядок денний з цих питань.

У 2017 році тривали обговорення між державами-членами щодо політики у сфері контролю над озброєннями і її запровадження, а також щодо того, яким чином ефективніше гарантувати захист населення, територій і збройних сил НАТО у разі нападів із застосуванням радіологічної, біологічної, хімічної і ядерної (РБХЯ) зброї і зброї масового знищення (ЗМЗ).

Зброя масового знищення і загроза РБХЯ

НАТО співпрацює з державами-членами, партнерами й іншими міжнародними організаціями у сфері запобігання поширенню зброї масового знищення і захисту від загрози радіологічної, біологічної, хімічної і ядерної (РБХЯ) зброї.

В НАТО діє Об'єднана оперативно-тактична група з питань РБХЯ захисту, яка виконує широке коло завдань у сфері РБХЯ захисту. Управління Групою здійснює одна з країн Альянсу на основі 12-місячної ротації. У 2017 році керівництво Групою перебрала на себе Чеська Республіка, на території якої, у Вишкові, також розміщено Центр передового досвіду НАТО у сфері РБХЯ захисту.

У 2017 році відбулися такі основні заходи:

- Тривала допомога з боку НАТО державам-членам і партнерам у сфері розбудови потенціалу з питань РБХЯ захисту. У Школі НАТО в Обераммергау, наприклад, протягом року було організовано 16 навчальних курсів з питань РБХЯ захисту і запобігання поширенню ЗМЗ
- У травні Північноатлантична рада ухвалила Функціональну концепцію ліквідації ЗМЗ. У документі закладено рамки для створення надійної і послідовної здатності здійснювати ліквідацію ЗМЗ, а також визначено, які саме спроможності слід забезпечити для здійснення ліквідації ЗМЗ, і визначено можливі підходи у цій сфері, що вважатиметься оперативним завданням
- До того ж у травні у Гельсінкі (Фінляндія) відбулася щорічна конференція НАТО з питань ЗМЗ і РБХЯ, у якій взяли участь понад 100 представників з 46 країн, а також високопосадовці з Організації Об'єднаних Націй, Європейського союзу, Організації із заборони хімічної зброї і Організації із загальної заборони ядерних випробувань
- У рамках НАТО тривала робота над виробленням рекомендацій щодо політики із запобігання поширенню ЗМЗ, захисту від РБХЯ загрози, а також підвищення захисту населення НАТО від широкого кола загроз, які походять як з боку державних, так і недержавних утворень

Ядерне стримування

Ядерне стримування було вагомим елементом підтримання миру і стабільності в Європі та світі протягом понад 70 років, і його також покладено в основу оборонної позиції НАТО. На Варшавському саміті у 2016 році держави-члени Альянсу визнали необхідність ядерного стримування як ключової складової позиції Альянсу у сфері стримування, конкретною метою якого є збереження миру, запобігання примусу і стримування агресії. Доки існує ядерна зброя, НАТО залишатиметься ядерним альянсом.

Водночас, Альянс готовий до пошуку шляхів звільнити світ від ядерної зброї у відповідності до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї, крок за кроком, і за умов належної верифікації.

НАТО також непокоїть загроза поширення ядерної зброї, і тому Альянс займає чітку позицію засудження дій Корейської Народно-Демократичної Республіки, яка проводить ядерні і ракетні випробування. Дестабілізуюча поведінка Північної Кореї становить загрозу миру і безпеці в усьому світі, і тому Альянс звернувся до неї із закликом цілковито і безповоротно припинити ядерні випробування та програми із розробки ядерних і балістичних ракет, забезпечивши належну верифікацію. НАТО також закликає країну дотримуватися її міжнародних зобов'язань і знову почати виконувати положення Договору про нерозповсюдження ядерної зброї.

Відданість країн Альянсу Договору про нерозповсюдження ядерної зброї залишається непохитною. Цей Договір становить наріжний камінь всесвітнього режиму нерозповсюдження і гарантій, а також підґрунтя міжнародних зусиль у сфері роззброєння.

Альянс визнає вагоме значення Договору про ліквідацію ракет середньої і малої дальності для євроатлантичної безпеки. Цей Договір сприяв встановленню стратегічної стабільності і скороченню ймовірності прорахунків, які могли б спричинити конфлікт. Альянс відданий збереженню Договору про ліквідацію ракет середньої і малої дальності і твердо переконаний у необхідності дотримання цього історичного документа у сфері контролю над озброєннями. У грудні 2017 року в НАТО було визнано, що Сполучені Штати Америки дотримуються своїх зобов'язань згідно з Договором про ліквідацію ракет середньої і малої дальності, а також готовність США виконувати його. Альянс також привітав подальші зусилля Сполучених Штатів Америки розв'язати, спільно з Росією, занепокоєння, пов'язані із виконанням нею положень Договору.

Сапер норвезьких ВПС копає навколо підозрілого саморобного вибухового пристрою.
Навчання «Північний виклик 2017», Ісландія, листопад 2017 р.

Стрілецька зброя, легке озброєння, заходи із заборони мін

Незаконний обіг і поширення стрілецької зброї і легкого озброєння дуже негативно впливають на людську безпеку: конфлікти затягуються, зростає транснаціональна злочинність, гинуть невинні цивільні. Наслідки поширення цієї зброї даються взнаки задовго після припинення конфліктів. Присутність стрілецької зброї і легкого озброєння може звести нанівець пост-конфліктний перехідний період й істотно підриває здатність суспільства відновлюватися після завершення бойових дій. Наприклад, протипіхотні міни, саморобні вибухові пристрої й інші вибухові залишки війни вбивають і калічать людей задовго після припинення активної фази конфлікту, а також перешкоджають можливості безпечно обробляти землю і пересуватися. Поширення стрілецької зброї і легкого озброєння може також мати далекосяжні дестабілізуючі наслідки для соціально-економічного розвитку, становлячи загрозу національній і регіональній безпеці.

НАТО бере активну участь у зусиллях міжнародної спільноти, спрямованих на розв'язання цих проблем. Починаючи з 2000 року, діяльність НАТО охоплює країни від Європи до Центральної Азії, Близького Сходу і Північної Африки. Отже, НАТО стала **однією з найбільш потужних організацій у світі, що опікуються питаннями демілітаризації.**

За останні роки НАТО здійснила підготовку тисяч фахівців у сфері боєприпасів. Лише у 2017 році у Школі НАТО в Обераммергау (Німеччина) було організовано близько 20 навчальних курсів НАТО з питань стрілецької зброї, контролю над озброєннями, РБХЯ захисту і запобігання поширенню ЗМЗ. Фахівці НАТО також брали участь у багатьох інших навчальних заходах, які проводилися у Центрах передового досвіду НАТО і споріднених навчальних закладах в країнах Альянсу і державах-партнерах.

У 2017 році НАТО запровадила низку проектів, присвячених питанням стрілецької зброї і легкого озброєння. Йдеться, зокрема, про навчання із правил техніки безпеки під час поводження зі стрілецькою зброєю і боєприпасами у Південно-Східній Європі і Північній Африці, а також вироблення настанов стосовно включення положень Резолюції Ради Безпеки ООН № 1325 з питань жінок, миру і безпеки до зусиль у галузі стрілецької зброї, легкого озброєння і заходів із заборони мін, а також режимів контролю над озброєннями. Інформація про усі подібні проекти НАТО доступна широкому загалу², що сприяє кращій координації зусиль.

Проводячи ці заходи, Альянс сприяє створенню стабільнішого середовища безпеки, поглиблює співпрацю з партнерами, а також зміцнює національну, регіональну і світову безпеку.

2 <https://salw.hq.nato.int/>

ІНВЕСТИЦІЇ У БЕЗПЕКУ

Спроможність Альянсу виконувати усі покладені на нього завдання залежить від наявності необхідних інструментів і потенціалу. А це, своєю чергою, означає потребу здійснювати належні інвестиції в оборону, причому справедливі внески мають робити усі 29 держав-членів.

Держави-члени НАТО мають здійснювати інвестиції у розробку, придбання і підтримання належного військового потенціалу, щоб Альянс був у змозі виконувати свій фундаментальний обов'язок із забезпечення захисту майже мільярда своїх громадян у Європі і Північній Америці. Альянс надає вагомого значення поточним зусиллям, які покликані урівноважити і забезпечити більш справедливий розподіл тягаря витрат з таких трьох конкретних напрямів: оборонні видатки; інвестиції у розбудову потенціалу; і внесок до операцій, місій і заходів НАТО.

На Уельському саміті НАТО у 2014 році глави держав і урядів держав-членів Альянсу ухвалили Зобов'язання щодо оборонних інвестицій. Цей документ закликає усіх держав-членів, які ще не досягли **узгодженого в НАТО показника, забезпечити витрати на оборону на рівні 2% національного Внутрішнього валового продукту (ВВП)**, припинити скорочення оборонних бюджетів, поступово збільшувати видатки і прагнути досягти витрат на оборону на рівні 2% національного ВВП протягом десятиліття. Вони також узгодили, що прагнутимуть досягти витрат **на рівні принаймні 20% річних оборонних бюджетів на закупівлю основних зразків нового обладнання і техніки**, включаючи відповідні дослідження і розробки, теж протягом цього десятиліття.

Відтоді держави-члени Альянсу досягли істотного поступу у реалізації цих цілей. Після тривалого періоду скорочення оборонних видатків, протягом останніх трьох років спостерігалася стала тенденція до їх зростання³.

У 2017 році ця тенденція зберігалася, причому європейські держави-члени і Канада збільшили оборонні видатки майже на 5%. Чимало держав Альянсу запровадили національні плани з метою досягнення витрат на оборону на рівні 2% ВВП до 2024 року і досягли поступу щодо цього. У період з 2016 до 2017 року оборонні видатки європейських країн-членів НАТО і Канади зросли на 4,87% у реальному вираженні, причому сумарне додаткове зростання видатків вимірюється у 46 мільярдів доларів США у період з 2015 до 2017 року порівняно з рівнем 2014 року.

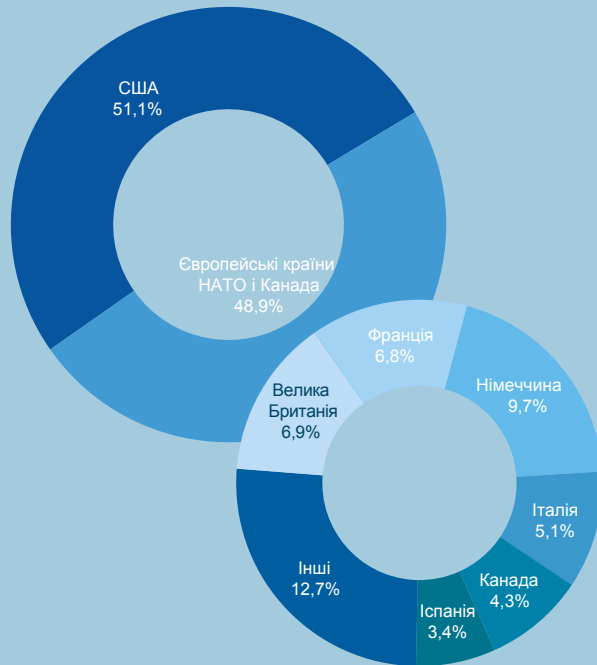
У 2017 році, коли на частку Сполучених Штатів Америки доводилося 51,1% сумарного ВВП усіх держав-членів Альянсу, вони покривали 71,7% сукупних оборонних видатків. Водночас, європейські країни НАТО і Канада збільшили видатки, що сприяло відновленню рівноваги.

Було також досягнуто поступу щодо виконання зобов'язання інвестувати принаймні 20% оборонного бюджету з метою набуття основного новітнього потенціалу. У 2017 році **26 держав-членів Альянсу збільшили витрати на новітні зразки обладнання і техніки у реальному вираженні порівняно з попереднім роком**. У 2017 році кількість членів НАТО, які досягли узгодженого 20%-го показника **зросла до 12**.

3 Щодо усіх таблиць у цьому розділі Звіту слід зауважити, що Ісландія не має власних збройних сил.

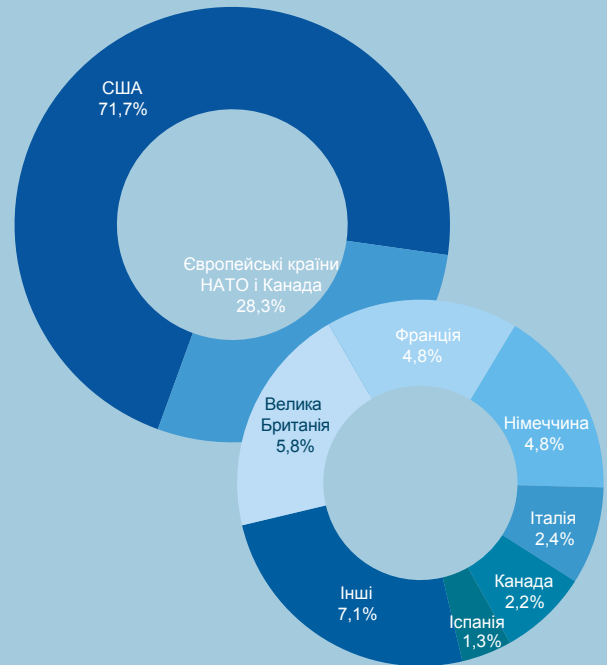
Примітка: Сукупні показники можуть відрізнятися від суми складників внаслідок округлення

Частка ВВП країн Альянсу
2017

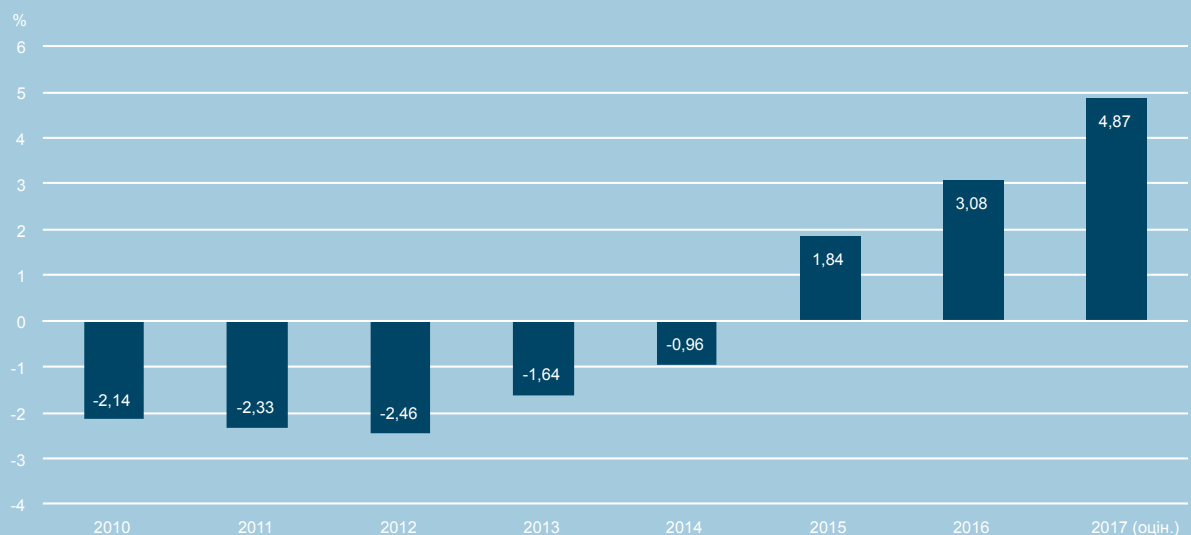
На основі поточних цін і курсу валют. За попередніми підрахунками за 2017 рік.

Частка оборонних видатків країн Альянсу
2017

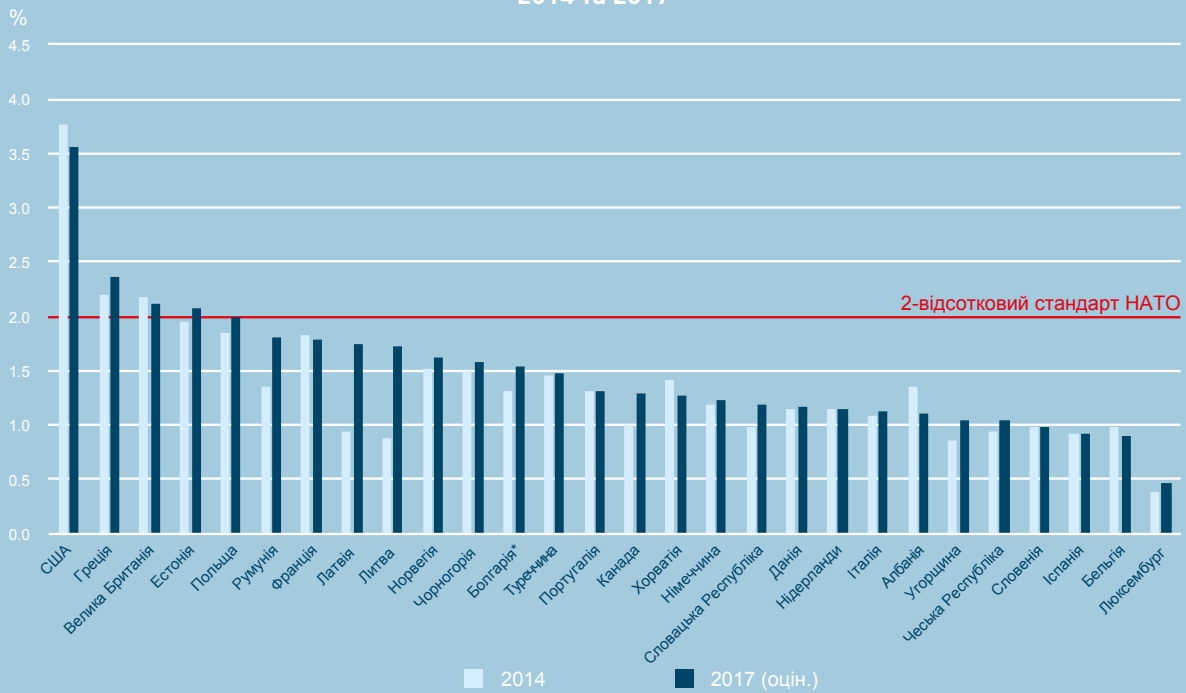
На основі поточних цін і курсу валют. За попередніми підрахунками за 2017 рік.

Європейські країни НАТО і Канада – оборонні видатки
(% реальних щорічних змін)

Сукупне зростання видатків за період з 2015 р. становить +46 млрд. доларів США порівняно з 2014 р.
На основі усталених цін і курсу валют 2010 року. За попередніми підрахунками за 2017 рік.

Оборонні видатки, виражені у % ВВП 2014 та 2017

Витрати на придбання обладнання і техніки, виражені у % оборонного бюджету 2014 та 2017

На основі усталених цін і курсу валют 2010 року. За попередніми підрахунками за 2017 рік.

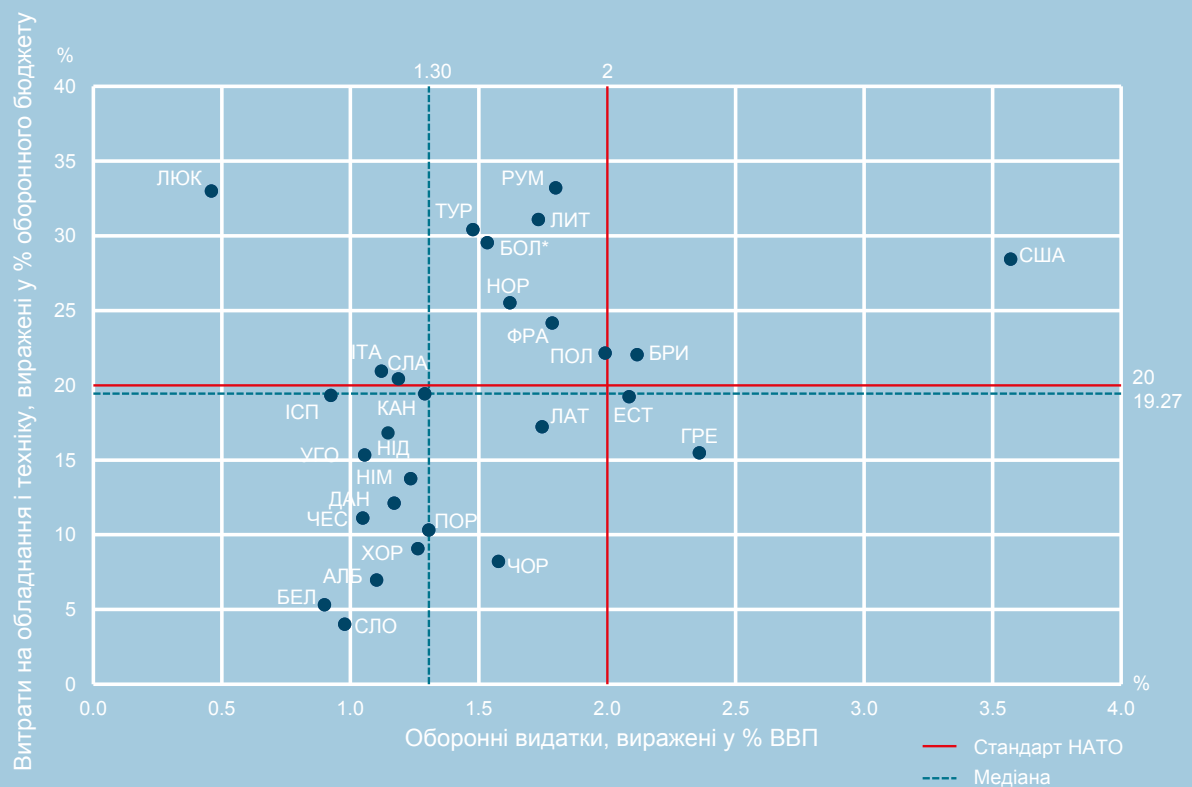
* Оборонні видатки не включають пенсії.

У червні 2017 року у рамках процесу оборонного планування НАТО міністри оборони держав – членів Альянсу також ухвалили перелік **цілей у галузі потенціалу**. У ньому визначено аспекти, з яких НАТО має намір підвищити спроможності, зокрема, стосовно важкої техніки і передового у технологічному сенсі обладнання, а також сил, здатних переміщуватися у ще більш стислі терміни. Ці цілі мають на меті забезпечити НАТО необхідними силами та засобами для виконання її основоположної мети – оберігати безпеку і свободу усіх членів Альянсу.

Понад 98% необхідних сил і засобів – тобто понад 9 000 окремих складових, таких як підрозділи, кораблі і літаки – буде надано або розроблено протягом наступних років окремими державами-членами Альянсу.

Альянс стикається з багатьма складними викликами у сфері безпеки, тому без інвестицій в оборону не обійтися. Успіх, досягнутий останнім часом, свідчить про те, що у сучасному середовищі безпеки Альянс на правильному шляху. Але цей поступ має тривати й у майбутньому.

Оборонні видатки, виражені у % ВВП, порівняно з витратами на обладнання, вираженими у % оборонного бюджету
2017

Примітка: За попередніми підрахунками за 2017 рік.

* Оборонні видатки не включають пенсії.

МОДЕРНІЗАЦІЯ НАТО

Одним із найвагоміших здобутків НАТО є спроможність адаптуватися до змін у середовищі безпеки – і саме це відбувалося, знову і знову, відколи Альянс було засновано у 1949 році. У 2017 році тривала модернізація й інновація НАТО, щоб організація могла краще протистояти викликам дедалі складнішого середовища безпеки.

Рік адаптації

Триває адаптація НАТО до нових, складніших умов середовища безпеки шляхом підвищення готовності і спроможності реагувати на будь-які загрози. На Варшавському саміті у 2016 році Генеральний секретар НАТО виклав бачення майбутньої НАТО, яка має стати більш згуртованою, гнучкою й дієвою.

Протягом 2017 року було досягнуто подальшого поступу у процесі адаптації Альянсу на політичному, військовому й інституційному рівнях, щоб сприяти виконанню Альянсом його основних завдань.

Починаючи з 2014 року, і насамперед після незаконної і нелегітимної анексії Криму Росією, увагу Альянсу було знову прикуто до питань колективної оборони, причому це мало важливі наслідки для командної структури НАТО.

Командна структура Альянсу здійснює командування і управління спільними операціями НАТО і є однією із засад Альянсу. Упродовж усієї історії НАТО, вона еволюціонувала в ногу зі змінами у середовищі безпеки.

Сьогодні, коли НАТО має зміцнювати стримування і оборону, водночас опікуючись поширенням безпеки і боротьбою з тероризмом, військова командна структура Альянсу знову має адаптуватися. У зв'язку з цим, а також у світлі рішень, ухвалених лідерами Альянсу на Варшавському саміті у 2016 році, нині триває процес адаптації і модернізації командної структури НАТО. У листопаді 2017 року міністри оборони держав-членів Альянсу в принципі узгодили попередній план адаптації командної структури НАТО. Згідно з цим документом запропоновано створити Командування НАТО на Атлантиці, завданням якого буде гарантування безпеки

шляхів сполучення між Північною Америкою і Європою, і нове Командування, яке опікуватиметься пересуванням військ і забезпеченням збройних сил в усій Європі. Адаптована командна структура також приділятиме більшій увазі таким аспектам, як кіберзахист і матеріально-технічне забезпечення.

До того ж тривала модернізація структур і робочих процедур Альянсу з метою підвищення його ефективності і дієвості. На Варшавському саміті було узгоджено вдосконалити управління військовими ресурсами НАТО, що фінансуються колективно. У 2017 році було досягнуто істотного поступу щодо цього. Було, зокрема, вжито заходів для того, щоб більш оперативно забезпечувати потреби командирів у військових засобах, які спільно фінансуються або експлуатуються Альянсом. НАТО також здійснює модернізацію робочих процедур. До того ж триває найбільш великомасштабне в історії організації оновлення інформаційно-комунікаційних технологій.

Водночас, у 2017 році в НАТО було запроваджено вагому роботу із аналізу відповідності позиції організації у сфері стримування і оборони, зокрема, спроможностей, навчань і планування з усіх напрямів з метою забезпечення кращої координації загальних зусиль на рівні НАТО.

Заступник Генерального секретаря НАТО Роуз Геттемюллер з міністрами оборони Франції, Німеччини, Греції, Італії, Іспанії і Туреччини під час підписання Листа про наміри щодо багатоцільового літака для ВМС, Брюссель, липень 2017 р.

Вдосконалення спроможностей

Запровадження у життя Зобов'язання щодо оборонних інвестицій від 2014 року має першорядне значення для гарантування спроможності НАТО виконувати усі її основні завдання, а також мати справедливий розподіл тягара витрат усередині Альянсу. Але так само необхідно, щоб держави-члени робили інвестиції саме у важливі спроможності. Для запровадження своїх місій і завдань **Альянс потребує оперативно сумісних, передових в технічному сенсі та економічно необтяжливих обладнання і техніки.** НАТО відіграє вагомую роль щодо цього, допомагаючи державам-членам вирішувати, яким чином і в яких галузях найкраще інвестувати в національну оборону. НАТО також допомагає державам-членам Альянсу визначати і розвивати проекти багатонаціонального співробітництва, щоб забезпечити Альянс відповідними оборонними спроможностями.

У 2017 році міністри оборони держав-членів Альянсу і країн-партнерів ініціювали три ключових проекти, що сприятимуть розбудові спроможностей, яких потребує НАТО. По-перше, створення багатонаціонального регіонального командування сил спеціальних операцій, яке забезпечить багатонаціональну структуру, спроможну здійснювати ефективне управління операціями сил спеціального призначення.

По-друге, ініціатива «Вирішальних боєприпасів для сухопутного бою», завдяки якій держави-учасниці матимуть змогу закуповувати боєприпаси за нижчими цінами, уніфікувати перелік боєприпасів, і, у перспективі, створити спільні склади для їх зберігання. По-третє, забезпечення багатоцільового літака для ВМС, що створить основу для заміни більш застарілих літаків морського патрулювання на багатонаціональному рівні.

На додаток до цих нових проектів, також зросла кількість країн, які долучились до двох інших важливих багатонаціональних ініціатив. Йдеться про проект із забезпечення боєприпасів точного наведення класу «повітря-земля», у рамках якого кількість учасників зросла з 9 до 12, причому Фінляндія стала першою державою-партнером, що долучилася до проекту. Подвоїлася з двох до чотирьох кількість учасників ініціативи зі створення флоту багатоцільових літаків-заправників. Готовність окремих держав-членів брати участь у таких багатонаціональних проектах, які охоплюють ключові аспекти обороноспроможності, є чітким проявом солідарності усередині Альянсу.

Інвестиції в інновації і новітні технології

У сучасному світі новітні технології є легкодоступними, причому як Альянсу, так і його потенційним супротивникам, включаючи державні й недержавні утворення. Інвестуючи у розвиток науки і технологій, НАТО має змогу вдосконалювати і збагачувати свої знання і спроможності, щоб забезпечити виконання основних завдань Альянсу.

На Уельському саміті у 2014 році, держави-члени Альянсу заявили, що інвестиції в інновації і розвиток новітніх технологій є вкрай необхідними для подолання поточних і майбутніх викликів безпеки. Це також забезпечує збереження Альянсом його військових і технологічних переваг. У зв'язку з цим, НАТО приділяє ще більшої уваги сучасним оборонним технологіям, таким як нанотехнології, безпілотні системи, штучний інтелект і квантові обчислення.

З метою реалізації порядку денного Альянсу у сфері інновацій, Рада НАТО з питань науки і технологій визначила десять основних галузей, які становлять інтерес для Альянсу, зокрема, вплив діяльності, пов'язаної з підвищеними навантаженнями, на здоров'я людини, а також комунікації і мережі. Протягом 2017 року тривала робота з усіх цих напрямів.

Маючи на меті сприяти інноваціям у галузі науки і технологій, Організація НАТО у галузі науки і технологій також запроваджує Робочу програму співробітництва. Протягом 2017 року тривало понад 250 спільних дослідницьких проєктів за цією програмою, причому усі вони були сплановані і реалізовані колективом у складі принаймні чотирьох різних країн, які добровільно виділили ресурси для роботи над темою, що становить спільний інтерес.

Заходи у галузі науки і технологій у 2017 році

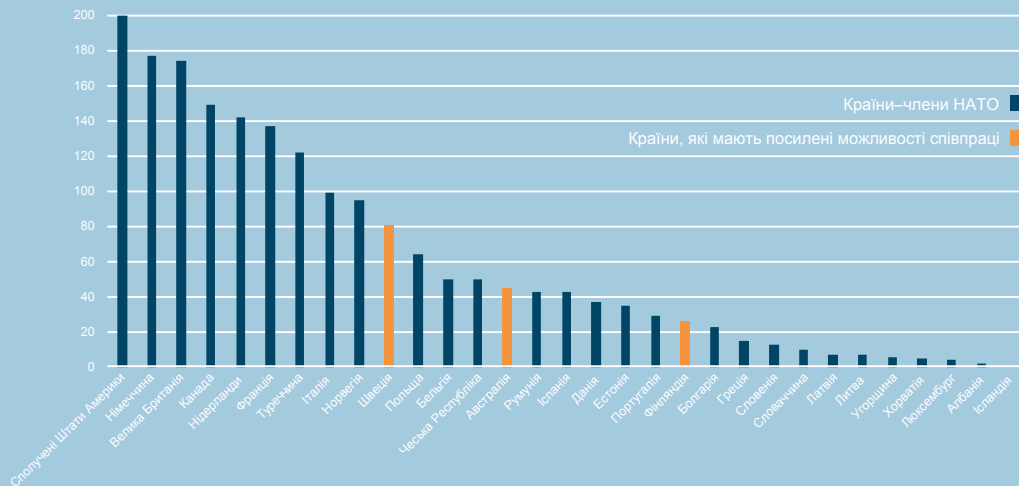

Заходи у галузі науки і технологій у 2017 році з десяти ключових напрямів роботи, зокрема, у рамках Агенції НАТО з питань інформації і комунікацій, Робочої програми захисту від тероризму, Дорадчої промислової групи НАТО з питань науки і технологій, а також за програмою «Наука заради миру і безпеки»

Робоча програма співробітництва Організації НАТО з питань науки і технологій

Кількість проектів на країну

Стислий огляд 2017

Основні ініціативи у галузі інновацій у 2017 році:

Поєднання пілотованих і безпілотних систем: визначити необхідний потенціал для проведення операцій із застосуванням пілотованих систем у поєднанні із автономними системами і системами з дистанційним керуванням

Військово-морські безпілотні системи: продемонструвати найбільш передові технології, придатні для боротьби з підводними човнами й інших видів глибинних операцій

Нелетальна зброя проти повільних і малих повітряних цілей на низьких висотах: вивчити можливості розвитку нелетальних засобів захисту від невеликих безпілотних літальних апаратів

Навігація за умов недоступності глобальної системи супутникової навігації: визначити можливості забезпечення надійного і точного позиціонування та навігації навіть за несприятливих умов

Аналіз «великих даних»: дослідити можливі рішення у галузі обробки дуже великих обсягів даних з метою підвищення результативності військових операцій

Квантові технології: проаналізувати загрози і можливості, пов'язані із застосуванням квантових технологій у галузі комунікацій, розвитку мереж, обчислювання, моделювання, зондування і зйомки

Штучний інтелект і «великі дані»: дослідити найбільш перспективні можливості застосування на підтримку процесу ухвалення рішень у військовій галузі

Використання екзоскелету у бою: вивчити найкращі варіанти і методи зменшення фізичного навантаження військовослужбовців й підвищення ефективності їх діяльності

Розробка моделі здатності НАТО реагувати у разі застосування хімічних, біологічних, радіологічних і ядерних речовин: розробити модель наслідків вибуху з метою аналізу уражень, яких можуть завдавати саморобні вибухові пристрої із додаванням хімічних речовин

Сумісність систем радіоелектронної боротьби: оптимізувати застосування усього електромагнітного спектра з метою протидії радіокерованим саморобним вибуховим пристроям

Іспанські винищувачі «F-18» перебирають на себе місію із патрулювання повітряного простору країн Балтії після завершення ротації німецьких винищувачів «Eurofighter» на авіабазі Емарі, Естонія, травень 2017 року.

Розвиток інтегрованого підходу в авіації

НАТО дотримується всеохоплюючого підходу з питань авіації, звертаючи увагу на технічні, організаційні, процедурні і людські чинники, що можуть впливати на ефективність військово-повітряних операцій Альянсу, які проводяться за допомогою пілотованих або безпілотних літальних апаратів.

Протягом 2017 року тривав розвиток співпраці між НАТО і Європейським союзом з питань авіації згідно

зі Спільною декларацією про співробітництво між НАТО і ЄС від 2016 року. Наприклад, у лютому 2017 року у контексті ініціативи «Єдине небо Європи» міністри оборони НАТО і ЄС узгодили нову стратегію військової авіації, яка віддзеркалює спільне бачення щодо того, що військова авіація є невіддільною частиною повітряного руху над Європою, і яка сприяє кращому усвідомленню та забезпеченню потреб військової авіації у спільному повітряному просторі.

Інтегрована система протиповітряної і протиракетної оборони НАТО

Інтегрована система протиповітряної і протиракетної оборони (ППО і ПРО) НАТО є вагомим складовою її спроможності забезпечувати захист території, населення і збройних сил Альянсу від будь-яких повітряних і ракетних загроз. Внесок цієї системи у загальну спроможність НАТО в галузі стримування і оборони також є істотним.

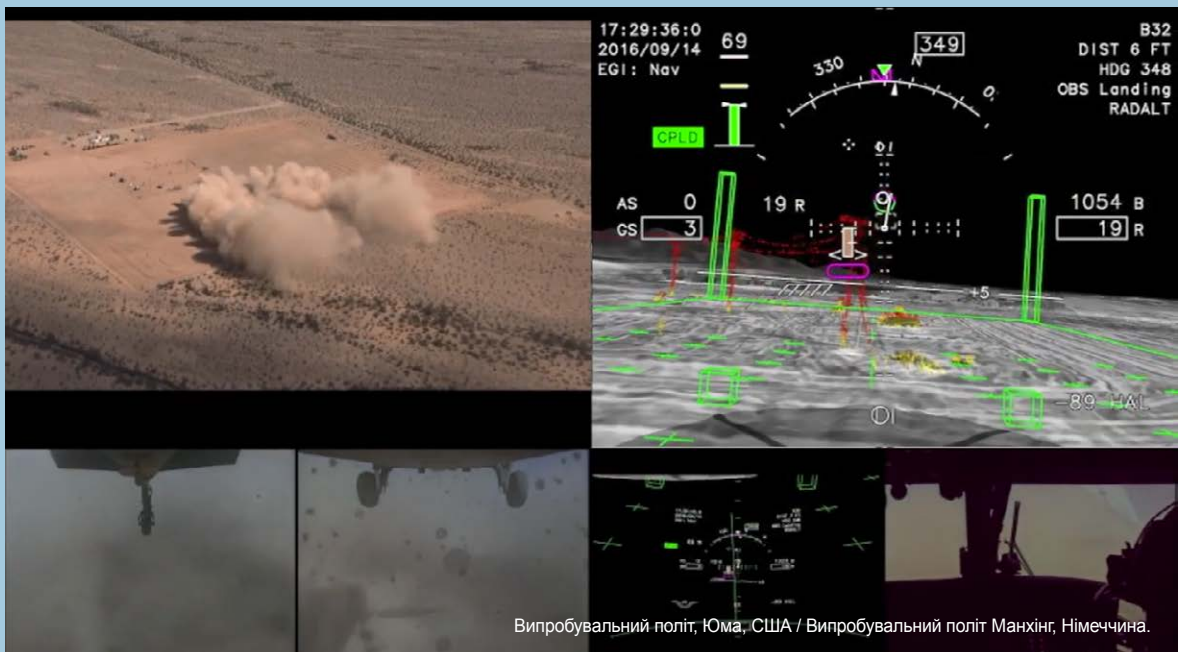
Засоби цієї системи застосовуються під час проведення двох місій НАТО мирного часу, а саме: **патрулювання повітряного простору і захисту від балістичних ракет**. Перша з них покликана гарантувати недоторканість повітряного простору держав-членів Альянсу, а друга забезпечує захист європейських держав-членів від балістичних ракет, загроза яких дедалі зростає і може походити з-поза меж євроатлантичної зони. Програма протиракетної оборони – це інвестиція на тривалу перспективу, покликана забезпечити захист від загрози, яка ще довго не зникне, причому вона має виключно оборонний характер. Архітектура системи захисту від балістичних ракет НАТО ґрунтується на елементах американської системи протиракетної оборони, які розміщено в Європі, і включає в себе

додаткові добровільні внески окремих європейських держав-членів, зокрема, Португалії, Румунії, Іспанії і Туреччини. До її складу також входить система командування і управління, що фінансується колективно.

Триває робота із розбудови **спільної системи командування і управління авіацією НАТО**. Її завдання полягає у тому, щоб забезпечити Альянс єдиною інтегрованою системою управління військово-повітряними операціями НАТО на євроатлантичному просторі та поза його межами. У 2017 році одна з держав Альянсу і Об'єднаний центр військово-повітряних операцій почали випробовувати програмне забезпечення цієї системи. Після завершення цього етапу проекту остаточний варіант програмного забезпечення для використання під час операцій буде встановлено ще в 11 країнах. Командна структура НАТО планує оголосити про набуття системою командування і управління авіацією початкового оперативного потенціалу у 2019 році, хоча невелика кількість центрів командування і управління авіацією вже застосовує цю систему під час проведення операцій.

Румунський офіцер злітної палуби, Чорне море, липень 2017 р.

Випробувальний політ, Юма, США / Випробувальний політ Манхінг, Німеччина.

Гелікоптер нового покоління

Гелікоптери відіграють провідну роль в операціях і місіях НАТО. Втім, протягом наступних 10-15 років термін експлуатації парку гелікоптерів у багатьох державах-членах НАТО наближається до завершення. Отже, НАТО запровадила ініціативу щодо Спроможностей гвинтокрилих машин нового покоління, яка покликана забезпечити заміну застарілих машин.

Група НАТО з питань армійських озброєнь вже почала визначати вимоги до Гелікоптера нового покоління. Це відбувається у співпраці з комерційними компаніями, адже вони мають забезпечити відповідні характеристики, яких потребує НАТО. Майбутня платформа ґрунтуватиметься на найбільш передових технологіях, які дають змогу здійснювати польоти за умов обмеженої видимості, а також забезпечувати управління безпілотними системами завдяки поєднанню пілотованих і безпілотних систем.

Причинами обмеженої видимості можуть бути пи́л, сніг, дощ, дим або погане освітлення. Це так чи інакше спричиняє понад половину аварій гелікоптерів. Новітні технології істотно скоротять цю небезпеку, завдяки чому гелікоптери Альянсу зможуть літати навіть за несприятливих умов.

У зв'язку з цим, проект «Умов обмеженої видимості» під проводом Німеччини, Швейцарії і Сполучених Штатів Америки має на меті виробити такі інструменти, які дали б змогу безпечно пілотовати гелікоптери за складних умов. У рамках проекту було зосереджено увагу на розробці цілого спектра нових датчиків, інтерфейсу «людина-пристрій» і автономних систем. У 2016 році в Юмі у Сполучених Штатах Америки відбулися випробувальні польоти за умов часткового затемнення внаслідок присутності пилу у повітрі, а у Манхінгу (Німеччина) і в Альпнаху (Швейцарія) у 2017 році проведено випробувальні польоти за умов снігопадів або «білої імлі». Ці випробування довели відповідність прототипів визначеним вимогам. Було також підтверджено, що гелікоптер нового покоління може бути створено протягом наступних трьох – п'яти років.

Операції літаків системи АВАКС НАТО на підтримку дій Всесвітньої коаліції проти ІДІЛ, серпень 2017 р.

Авіаційна система дальнього радіолокаційного виявлення і управління

Флот літаків НАТО, оснащених системою дальнього радіолокаційного виявлення і управління (АВАКС) – це дуже цінний ресурс, який забезпечує командування і управління у повітрі, повітряне і морське спостереження, а також управління бойовим простором. Це так звані «очі НАТО в небі» і, як такі, літаки системи АВАКС НАТО використовують РЛС широкого радіуса дії, а також пасивні датчики з метою виявлення контактів у повітрі і на землі на великих відстанях, забезпечуючи докладну картину ситуації у повітрі.

Літаки системи АВАКС НАТО здавна залучаються одними із перших у разі необхідності реагування на кризи в усьому світі і продовжують відігравати чільну роль у забезпеченні присутності і залучення Альянсу. У 2017 році флот літаків АВАКС відзначив тридцятип'ятиріччя. Протягом цього періоду літаки системи АВАКС залучалися до широкого кола операцій, починаючи від патрулювання повітряного простору і врегулювання криз до операцій із боротьби з тероризмом та евакуації потерпілих. Літаки системи АВАКС НАТО, наприклад, було залучено до операцій у Сполучених Штатах Америки після терактів 11 вересня. Вони надавали підтримку під час операцій НАТО у Лівії й Афганістані, а також брали участь у заходах допомоги Туреччині відповідно до потреб країни. Протягом 2017 року активна оперативна

діяльність літаків системи АВАКС НАТО тривала, зокрема, у рамках операцій Всесвітньої коаліції проти ІДІЛ, а також спостережних польотів над територією Центральної і Східної Європи з метою забезпечення спокою громадян і стримування можливої агресії.

Хоча флот літаків АВАКС НАТО несе службу ось уже понад 35 років, він неодноразово підлягав модернізації, залишаючись передовим за технічним оснащенням відповідно до актуальних вимог і нових правил. НАТО нині запроваджує великомасштабну програму модернізації, яка покликана поліпшити механізми виявлення і обміну інформацією. Здійснюється заміна аналогових кабін на так звані «скляні кабіни» із застосуванням новітніх цифрових технологій, забезпечуючи відповідність майбутнім нормам у галузі контролю повітряного руху і умовам польотів, що розширить доступ літаків системи АВАКС НАТО до міжнародного повітряного простору. До того ж розробляються і запроваджуються системи Інтернет-протоколів для налагодження кращого зв'язку з іншими засобами командування і контролю. У жовтні 2017 року було здійснено п'яту модернізацію літаків системи АВАКС, а у грудні 2018 року буде готова і решта флоту.

Безпілотні літаки «Глобал хок»

Загальні тактико-технічні характеристики

Система наземного спостереження

Система наземного спостереження Альянсу стане першою системою розвідки, спостереження і рекогносрування у власності і використанні НАТО. Забезпечуючи здатність вести спостереження і контролювати усе, що відбувається на землі, ця система надасть Альянсу і його членам всеохоплюючу обізнаність із ситуацією на землі. Система наземного спостереження Альянсу забезпечуватиме спостереження за великими ділянками території за допомогою дистанційно керованих літаків, які здатні діяти на значному віддаленні, за будь-яких погодних умов і будь-якого освітлення. За допомогою найсучасніших радіолокаційних датчиків система наземного спостереження Альянсу буде в змозі виявляти і постійно відстежувати будь-які рухомі об'єкти і забезпечувати радіолокаційну зйомку ділянок, що становлять інтерес, як на землі, так і на морі, доповнюючи потенціал системи АВАКС НАТО. До складу системи наземного спостереження Альянсу увійдуть п'ять безпілотних літаків «Глобал хок». Ця система може діяти цілодобово.

У 2017 році було досягнуто подальшого успіху щодо набуття Альянсом **спроможності наземного спостереження**, включаючи наземні установки, наземні компоненти і компоненти забезпечення та виробництво літальних апаратів. У грудні 2015 року безпілотний літак «Глобал хок» НАТО вперше здійнявся у небо у Палмдейл, Каліфорнія, а у 2016 і 2017 рр. відбулися подальші випробувальні польоти. Очікується, що у 2019 році літаки «Глобал хок» НАТО прибудуть зі Сполучених Штатів Америки до своєї нової бази дислокації у Сіронеллі (Італія).

Дана програма є показовим прикладом вагомості трансатлантичного співробітництва, адже участь у ній беруть 15 держав-членів Альянсу, а саме: Болгарія, Чеська Республіка, Данія, Естонія, Німеччина, Італія, Латвія, Литва, Люксембург, Норвегія, Польща, Румунія, Словаччина, Словенія і Сполучені Штати Америки.

Майбутня система спостереження і управління НАТО

На Варшавському саміті у липні 2016 року було запроваджено Ініціативу майбутньої системи спостереження і управління НАТО, яка покликана забезпечити збереження Альянсом його переваги в інформаційній площині і подальше здійснення командування збройними силами після того, як десь у 2035 році буде вичерпано термін експлуатації літаків системи АВАКС НАТО. По суті, ця ініціатива допоможе переосмислити, яким чином НАТО здійснюватиме спостереження і командування своїми збройними силами у майбутньому.

У 2017 році розпочався новий етап у втіленні Ініціативи майбутньої системи спостереження і управління НАТО. Після надання згоди міністрами оборони у лютому 2017 року, НАТО запровадила новий концептуальний етап, у рамках якого усі 29 держав-членів Альянсу разом беруть участь у плануванні подальших заходів на період, коли літаки системи АВАКС НАТО буде введено з експлуатації. У 2017 році Робоча група у галузі вироблення майбутньої системи спостереження і управління Альянсу під проводом Організації НАТО з питань науки і технологій працювала над розробленням таких планів, поєднуючи внески, надані фахівцями у галузі науки і технологій, військовим керівництвом НАТО і представниками промисловості.

Дана ініціатива є свідченням того, що, дивлячись далеко у майбутнє і працюючи разом з метою розбудови найбільш передових спроможностей, Альянс може бути чимось набагато більшим, ніж сума його складників.

Об'єднана розвідка, спостереження та рекогностування

Об'єднана розвідка, спостереження та рекогностування виконує стратегічно важливу функцію у рамках Альянсу, забезпечуючи наявність належної інформації і розвідувальних даних, щоб Альянс був у змозі ухвалювати правильні рішення та успішно запроваджувати у життя місії і операції. Вона поєднує у собі інструменти спостереження і рекогностування з метою збору інформації, а також процеси у галузі розвідки, які слугують аналізу цих даних, щоб у такий спосіб військове і цивільне керівництво мало повну картину ситуації для ухвалення рішень.

Маючи на меті усунути обмеження, з якими НАТО стикалася щодо формування і поширення спільної картини ситуації на основі відомостей, зібраних за допомогою широкого кола засобів спостереження, розвідки і рекогностування, було вирішено здійснити інвестиції у дану ініціативу із

розбудови спроможностей. Після набуття початкової оперативної спроможності у лютому 2016 року, ініціатива щодо Об'єднаної розвідки, спостереження та рекогностування продовжила свій розвиток у 2017 році. НАТО підтримувала розбудову спроможностей у галузі спільної системи спостереження, розвідки і рекогностування шляхом визначення військових параметрів, вироблення планів запровадження, надання нових інструментів і ресурсів і забезпечення практичного застосування цих спроможностей під час навчань. Одним із прикладів є продовження надання серверів даних з метою сприяння автоматичному обміну інформацією усередині коаліції. Цей потенціал буде цілком у власності і експлуатуватиметься НАТО завдяки внеску, здійсненому Люксембургом у 2017 році.

У короткотерміновій перспективі, зусилля у сфері Об'єднаної розвідки, спостереження та

Навчання «Динамічний монарх», Середземне море, вересень 2017 р.

рекогноситування зосереджено на тому, щоб краще поєднати наявні ресурси і оптимізувати обмін інформацією, на повну силу використавши систему наземного спостереження Альянсу, внутрішні ресурси НАТО, а також вдосконалити Об'єднану розвідку, спостереження та рекогноситування, як на рівні НАТО, так і в окремих державах-членах. Передбачається проведення наступних планових технічних і процедурних випробувань сумісності Об'єднаної розвідки, спостереження та рекогноситування Альянсу «Спільне бачення – 2018».

Заходи боротьби з підводними човнами

Здатність вести **боротьбу з підводними човнами** має першорядне значення для НАТО. Відповідно до змін у середовищі безпеки, НАТО і держави-члени Альянсу інвестують у модернізацію спроможностей боротьби з підводними човнами, причому як кількісно, так і якісно.

НАТО приділяє ще більшої уваги підготовці особового складу у галузі боротьби з підводними човнами і проведенню великомасштабних навчань. Наприклад, у 2017 році відбулася низка навчань НАТО із боротьби з підводними човнами, зокрема «Дайнемік монгуз» в Атлантичному океані і «Дайнемік манта» у Середземному морі. За останні роки тренувальні програми цих навчань повсякчас ускладнювалися.

Альянс також прагне вдосконалити механізми розробки відповідних технологій і розбудови спроможностей. Дані ініціативи передбачають співробітництво з метою створення багатоцільового літака для ВМС Альянсу, причому кілька держав-членів НАТО об'єднали зусилля щодо пошуку можливостей вдосконалити наявний потенціал повітряних засобів боротьби з підводними човнами і засобів спостереження за ситуацією на морі. Запроваджуються також багатонаціональна ініціатива у галузі військово-морських безпілотних систем та вдосконалення взаємодії підводних датчиків нового покоління за допомогою цифрового зв'язку.

Співпраця з промисловістю

Набуття Альянсом інноваційних, сумісних і економічно необтяжливих військових засобів неможливе без співпраці з промисловістю. Ось чому, на думку Альянсу, так само важливо продовжувати поглиблювати трансатлантичне співробітництво у галузі оборонної промисловості.

У Спільній декларації про співробітництво НАТО–ЄС від 2016 року йдеться про *«нагальну потребу ... сприяти розвитку оборонної промисловості і оборонних досліджень, а також поглиблювати промислову співпрацю між країнами Європи і на атлантичному просторі»*. У рамках плану імплементації Спільної декларації, НАТО розширює діалог з Європейською оборонною агенцією і Європейською комісією, причому представники обох організацій співпрацюють з метою визначення шляхів розвитку потужнішої оборонної промисловості в Європі, водночас просуваючи трансатлантичне співробітництво.

НАТО також розвиває зв'язки з комерційними компаніями поза оборонним сектором, зокрема, у таких галузях, як матеріально-технічне забезпечення, розвиток стійкості, розбудова мереж, об'єднана розвідка, спостереження та рекогноситування, штучний інтелект і когнітивні комп'ютерні системи. Для цього проводиться низка заходів на високому рівні, як, наприклад, Промисловий форум НАТО.

Дорадча група НАТО з питань промисловості під егідою Наради національних керівників у галузі озброєнь є унікальним механізмом, завдяки якому НАТО має змогу здобувати поради з боку представників промисловості. До того ж, у рамках діяльності Групи, НАТО має нагоду розвивати контакти з майже п'ятьма тисячами компаній, 80% з яких – це середні і малі підприємства. Протягом 2017 року у складі Групи співпрацювали майже 500 представників промисловості, які спільно вивчали такі першорядні пріоритети у галузі оборонного планування, як інтегрована система ППО і ПРО, системи ППО наземного базування, багатоцільові літаки для ВМС, а також вплив «великих даних» на операції НАТО.

Навчання «Залізний вовк», Литва, червень 2017 р.

Навчання Альянсу

Проведення регулярних військових навчань є засобом гарантування здатності і готовності НАТО реагувати на будь-які загрози. **Військові навчання є вагомим інструментом перевірки в дії процесів ухвалення рішень, систем і тактики Альянсу**, а також забезпечення здатності НАТО ефективно взаємодіяти з партнерами, підтримуючи на високому рівні оперативну сумісність. Навчання є вагомою складовою загальної позиції НАТО у галузі стримування: вони сприяють розбудові нових спроможностей, а також демонструють потенційному супротивнику серйозність намірів.

НАТО цілковито віддана принципу прозорості і передбачуваності згідно зі своїми міжнародними зобов'язаннями. З цієї метою графік запланованих навчань оприлюднюється на веб-сторінці НАТО за кілька місяців до їх проведення⁴. Держави-члени НАТО суворо дотримуються своїх зобов'язань щодо контролю над озброєннями, а також заходів із розбудови довіри і зміцнення безпеки. Насправді, вони прагнуть зробити більше, пропонуючи можливість спостереження за навчаннями представникам міжнародних організацій і країн, які не є членами Альянсу. У такому ж дусі країни Альянсу часто заздалегідь оголошують невеликі за обсягом військові навчання, які не перевищують поріг учасників, що потребує обов'язкового оголошення згідно з Віденським документом, який регламентує прозорість військової діяльності.

У 2017 році відбулося **108 навчань НАТО**, відмінних між собою за обсягом, тривалістю і формою, починаючи з реальних навчань із залученням тисяч військовослужбовців і важкої техніки, до командно-штабних навчань, під час яких відпрацьовувалися канали зв'язку між штабами країн-учасниць та усередині цих штабів, або навчань за географічною мапою. У 2017 році понад 50% навчань НАТО було відкрито для участі партнерів, причому у якості спостерігачів або повноцінних учасників запрошувалися також представники міжнародних організацій, зокрема, Європейського союзу. До того ж НАТО долучилася до 181 навчання національних збройних сил. Це – ефективний спосіб гарантувати зв'язок між збройними силами держав-членів і нагода відпрацювати взаємодію.

4 <https://shape.nato.int/nato-exercises>

Навчання «Північний виклик», Ісландія, жовтень 2017 р.

Навчання із врегулювання криз у 2017 році

Великомасштабні щорічні **навчання НАТО із врегулювання криз** сприяють забезпеченню здатності Альянсу долати загрози безпеці, з якими він стикається. У 2017 році у рамках навчань НАТО із врегулювання криз «СМХ17» було випробувано в дії спроможність організації оперативно реагувати на умовні, але наближені до реальності кризові ситуації у сфері колективної оборони, ускладнені тактикою гібридної війни. У рамках навчань було випробувано ефективність і гнучкість внутрішніх процесів НАТО, а також процедур проведення консультацій і ухвалення рішень. У навчаннях взяли участь фахівці, які перебували у столицях держав-членів Альянсу, штаб-квартирі НАТО (включно з делегаціями і військовими представництвами, Північноатлантичною радою і підлеглими комітетами), а також стратегічні командування НАТО. Поряд із державами-членами Альянсу до навчань долучилися країни-партнери: Фінляндія і Швеція. Як і у попередні роки, під час навчань не передбачалося реального розгортання сил.

Водночас, у рамках навчань «СМХ17» було вперше застосовано концепцію паралельних і пов'язаних між собою навчань НАТО і ЄС, як узгоджено у Спільній декларації про співпрацю між НАТО і ЄС, виданій у Варшаві у 2016 році. Завдяки проведенню двох паралельних, але окремих навчань, персоналу НАТО і ЄС вдалося випробувати відповідні процедури зв'язку і обміну інформацією під час умовної кризи в гібридному середовищі.

Основні навчання НАТО і багатонаціональні навчання країн НАТО у 2017 році

Інформація	Дата проведення	Місце проведення
Навчання «SEA SHIELD» Багатонаціональні навчання під проводом Румунії, покликані сприяти підвищенню оперативної сумісності у сфері військово-морських операцій. У них взяли участь майже 2 800 військовослужбовців з Болгарії, Канади, Греції, Румунії, Іспанії, Туреччини, США і України.	1-10 лютого	Чорне море
Навчання «DYNAMIC GUARD» Багатонаціональні навчання сил ППО. Їх було насамперед зосереджено на питаннях електронної боротьби і захисту від протикорабельних ракет. Навчання проводилися угрупованнями Постійнодіючих ВМС НАТО у Північній Атлантиці і Середземному морі.	6-12 лютого 4-10 вересня	Норвегія Середземне море
Навчання «DYNAMIC MANTA» Щорічні військово-морські навчання НАТО, які мають на меті випробувати в дії здатність НАТО вести боротьбу з підводними човнами. У них взяли участь понад 5 000 моряків з Франції, Німеччини, Греції, Італії, Іспанії, Туреччини, Великої Британії і США.	13-25 березня	Іонічне море
Навчання «TRIDENT JAGUAR» Командно-штабні навчання з використанням комп'ютерного моделювання, у яких взяли участь корпуси з Німеччини і Нідерландів, а також Чеська Республіка і Литва. Під час навчань було відпрацьовано планування і проведення невеликої за обсягом спільної сухопутної операції за умовним сценарієм.	28 березня – 6 квітня	Норвегія
Навчання «SABER STRIKE 17» Традиційні навчання під проводом Командування сухопутних сил США у Європі, покликані сприяти співпраці між Естонією, Латвією, Литвою, Польщею і США й іншими членами Альянсу і партнерами. У навчаннях взяли участь близько 11 000 військовослужбовців США і НАТО з двадцяти країн, а саме: Бельгії, Канади, Хорватії, Данії, Естонії, Франції, Німеччини, Італії, Латвії, Литви, Люксембургу, Нідерландів, Норвегії, Польщі, Португалії, Словаччини, Словенії, Великої Британії і США, також держава-партнер, Фінляндія.	28 травня – 24 червня	Естонія, Латвія, Литва і Польща
Навчання «BALTOPS 17» Багатонаціональні навчання під проводом США покликані сприяти підвищенню оперативної сумісності з регіональними партнерами із проведення військово-морських, військово-повітряних і сухопутних операцій. У навчаннях взяли участь понад 4 000 військовослужбовців з Бельгії, Данії, Естонії, Франції, Німеччини, Латвії, Литви, Нідерландів, Норвегії, Польщі, Великої Британії і США, а також двох держав-партнерів: Фінляндії і Швеції.	1-16 червня	Балтійське море
Навчання «IRON WOLF» Багатонаціональні сухопутні навчання під проводом Литви, у яких взяли участь Франція, Німеччина, Литва, Люксембург, Польща і США. Загалом близько 5 000 військовослужбовців.	11 – 15 червня	Литва
Навчання «DYNAMIC MONGOOSE» Щорічні навчання з метою відпрацювання дій із боротьби з підводними човнами під проводом НАТО. У заході взяли участь військово-морські і військово-повітряні підрозділи з Канади, Франції, Німеччини, Польщі, Іспанії, Туреччини, Великої Британії і США, а також країна-господарка Норвегія. Залучено дев'ять надводних кораблів, чотири підводних човни і чотири літаки морського патрулювання.	28 червня – 8 липня	Північне море
Навчання «NOBLE JUMP II 17» Навчання серії «JUMP» мають на меті випробувати в дії Об'єднані оперативно-тактичні сили дуже високої готовності у складі Сил реагування НАТО, а також основні підрозділи за Планом дій у галузі готовності НАТО. Навчання «Noble Jump 2017» проводилися на території Болгарії, Греції і Румунії. Албанія, Нідерланди, Норвегія, Польща, Іспанія, Велика Британія і США відрядили підрозділи з військовою технікою. У навчаннях взяли участь понад 5 000 військовослужбовців.	29 травня – 22 червня	Румунія

Навчання «SEA BREEZE» Багатонаціональні навчання під проводом США мають на меті підвищити оперативну сумісність країн-учасниць і гнучкість під час проведення операцій у повітрі, на морі і на суходолі. Залучено понад 1 000 військовослужбовців з Бельгії, Болгарії, Канади, Франції, Німеччини, Грузії, Греції, Італії, Литви, Норвегії, Польщі, Румунії, Швеції, Туреччини, України, Великої Британії і США.	10 – 22 липня	Чорне море
Навчання «TRIDENT JOUST» Багатонаціональні навчання за сприяння Командування ОЗС НАТО з питань трансформації мали на меті забезпечення безперервної підготовки Сил реагування НАТО. У заході взяли участь понад 2 500 особового складу, зокрема, багатонаціональний персонал зі штабу командування Об'єднаних сил НАТО у Неаполі і країн-партнерів.	11 – 20 вересня	Польща
Навчання «BRILLIANT ARROW» Навчання мали на меті випробувати в дії здатність Сил реагування НАТО проводити військово-повітряні операції. У навчаннях взяли участь держави-члени Альянсу, а саме: Німеччина, Греція, Нідерланди, Польща і Туреччина. Загалом близько 1 000 військовослужбовців.	11 – 22 вересня	Німеччина, Нідерланди
Навчання «BRILLIANT LEDGER» Навчання покликані забезпечити підготовку і провести атестацію італійського корпусу швидкого розгортання, який було визначено як штаб і особовий склад сухопутного компоненту Сил швидкого реагування НАТО на 2018 рік. У навчаннях взяли участь близько 2 500 військовослужбовців.	28 вересня – 10 жовтня	Італія
Навчання «BRILLIANT MARINER» Навчання із відпрацювання операцій із врегулювання криз поза Статтею 5, покликані забезпечити підготовку особового складу і штабу військово-морського компоненту Сил реагування НАТО, визначених на 2018 рік. У навчаннях взяли участь кораблі ВМС Канади, Данії, Франції, Греції, Німеччини, Італії, Нідерландів, Норвегії, Португалії, Іспанії, Туреччини і Великої Британії. Загалом залучено майже 2 500 особового складу.	29 вересня – 13 жовтня	Середземне море
Навчання «JOINT WARRIOR» Багатонаціональні навчання під проводом Великої Британії із залученням бойових кораблів, літаків, морських піхотинців й інших родів військ.	30 вересня – 12 жовтня	Шотландія
Навчання «TRIDENT JAVELIN 17» Командно-штабні навчання із використанням комп'ютерного моделювання, спрямовані на випробування в дії систем командування і управління, а також оперативної сумісності збройних сил НАТО під час проведення великомасштабних об'єднаних загальновійськових операцій у складному багатонаціональному середовищі. Сценарій навчань ґрунтувався на умовній ситуації із гарантування колективної оборони.	6 – 18 листопада	Бельгія, Німеччина, Норвегія, Нідерланди, Велика Британія і Туреччина
Навчання «ALLIED SPIRIT» Багатонаціональні навчання під проводом США покликані забезпечити інтеграцію різних видів сил у складі багатонаціональної бригади, яка проводила навчання. Країни-учасниці відпрацьовували налагодження ефективного і дієвого зв'язку, а також оперативну сумісність «цифрового вогню», тобто планування і координацію артилерійського вогню. У навчаннях взяли участь майже 4 000 особового складу з 13 країн, а саме: Болгарії, Чеської Республіки, Данії, Франції, Німеччини, Італії, Литви, Польщі, Португалії, Словенії, Іспанії, Великої Британії та США.	30 жовтня – 22 листопада	Німеччина

Вдосконалення координації у галузі розвідки

У 2017 році у штаб-квартирі НАТО в Брюсселі було створено нове **Об'єднане управління розвідки і безпеки**. Завданням цього нового управління є надання точного аналізу розвідувальних даних в режимі реального часу керівництву Альянсу з метою прискорення процесу ухвалення рішень.

У новому Управлінні працюють цивільні і військові аналітики розвідувальної інформації, прагнучи щоб результати їхньої спільної роботи були більш дієвими й ефективними, водночас намагаючись підвищити обізнаність НАТО зі складним і швидкоплинним середовищем безпеки та готовність протистояти йому.

Відколи було створено Управління, обсяг розвідувальної інформації НАТО збільшився більш, ніж на 40%, а Відділ аналізу гібридних загроз і Відділення розвідки з питань тероризму сприяли вдосконаленню здатності відстежувати і аналізувати гібридні загрози і терористичну діяльність.

Енергетична безпека: розумні енергетичні рішення для НАТО

НАТО прагне сприяти усвідомленню взаємозв'язку між енергетикою і безпекою, а також гарантувати досягнення збройними силами дедалі більш вимогливих критеріїв у галузі енергозбереження і стандартів охорони довкілля. Організація також прагне **оптимізувати споживання енергії** у збройних силах і підвищити частку відновлювальної енергії.

У 2017 році робота у цьому напрямі тривала, як усередині Альянсу, так і шляхом зміцнення зв'язків з іншими міжнародними організаціями, такими як Європейський союз і Міжнародна енергетична агенція. Зусилля НАТО, спрямовані на підвищення енергетичної безпеки, також передбачали збільшення кількості навчальних курсів для особового складу збройних сил з актуальних енергетичних питань. Зокрема, у 2017 році було організовано треті курси НАТО із підвищення стратегічної обізнаності з питань енергетичної безпеки у Школі НАТО в Обераммергау (Німеччина), у яких взяли участь представники понад 20 країн НАТО і партнерів.

Енергетична безпека також є складовою співпраці між НАТО і партнерами. У 2017 році НАТО спільно з Урядом Алжиру організувала семінар щодо захисту критично важливої енергетичної інфраструктури. Аналогічно, у співпраці з Центром передового досвіду у галузі енергетичної безпеки у Вільнюсі (Литва), в Україні було проведено важливий практикум щодо того, як найліпше убезпечити електромережі у разі кібернападів та інших загроз.

ПОШИРЕННЯ СТАБІЛЬНОСТІ

Боротьба з тероризмом,
співпраця з партнерами

Засідання міністрів Всесвітньої коаліції проти ІДІЛ, Вашингтон, округ Колумбія, США, грудень 2017 р.

НАТО насамперед відповідає за безпеку своїх 29 країн-членів. Щоб бути в змозі виконувати це завдання, Альянс повинен не лише мати потужну позицію у галузі стримування і оборони на своїй території, але й боротися з тероризмом і поширювати стабільність поза зоною відповідальності. У 2017 році тривала співпраця між НАТО і партнерами з метою гарантування безпеки Альянсу та сприяння миру і стабільності поза його межами.

Тероризм – це явище, яке зачіпає усіх членів Альянсу і яке ще довго загрожуватиме нашим цінностям і нашому способу життя. Боротьба з тероризмом – це складне завдання, яке потребує усебічної, злагодженої відповіді з боку міжнародної спільноти. НАТО почала відігравати роль у галузі боротьби з тероризмом в Афганістані після терористичних нападів на Сполучені Штати Америки 11 вересня 2001 року. Це і досі найбільш великомасштабна операція в історії Альянсу. Але зусилля НАТО у боротьбі з тероризмом простягаються далі.

Поширення стабільності – це надання допомоги партнерам НАТО щодо їхніх зусиль зробити власні

країни більш стабільними і безпечними та гарантувати мир. Йдеться також про усвідомлення того, що сучасні загрози безпеці дуже часто виходять за межі кордонів окремих держав і, щоб долати їх, потрібні співпраця з країнами-партнерами й іншими організаціями.

НАТО поширює безпеку різними способами і в багатьох кутках світу, починаючи з підготовки особового складу збройних сил країн-партнерів, охорони кордонів, знешкодження придорожніх вибухових пристроїв до співпраці з Організацією Об'єднаних Націй з метою захисту цивільного населення, яке потерпає від конфліктів.

Боротьба з тероризмом

Тероризм і досі є серйозною загрозою миру та безпеці в усьому світі, а отже й безпеці держав-членів Альянсу. У 2017 року внаслідок невибіркових терористичних актів загинули і дістали поранень тисячі цивільних в усьому світі. Тероризм також розпалює локальні конфлікти і призводить до зростання нестабільності у світі. Необхідно боротися з цим явищем спільними зусиллями усієї міжнародної спільноти.

НАТО роками була на передовій у боротьбі з тероризмом, не останньою чергою в Афганістані. Альянс має широкую антитерористичну стратегію, яка полягає у забезпеченні якомога повнішої обізнаності із загрозою і розбудови потенціалу Альянсу, необхідного для протистояння загрозі тероризму, передбачаючи також залучення партнерів і міжнародних організацій. У 2017 році на рівні Альянсу було вжито низку заходів з метою розширення власної ролі і збільшення

внеску до ширших зусиль міжнародної спільноти із викорінення тероризму.

Під час засідання у травні 2017 року лідери держав–членів Альянсу вирішили, що НАТО має стати повноцінним членом **Всесвітньої коаліції проти ІДІЛ** і підтримувати її зусилля в Іраку. Альянс забезпечував обізнаність із ситуацією у повітряному просторі і раннє виявлення за допомогою літаків, оснащених бортовою системою дальнього радіолокаційного виявлення і управління (АВАКС), завдяки чому підвищено безпеку у небі, а військово-повітряні операції коаліції стали більш результативними.

Так само у 2017 році лідери держав – членів Альянсу ухвалили **Комплексний план дій** з метою розширення зусиль НАТО у боротьбі з тероризмом і підвищення стійкості. Йдеться про такі галузі, як обізнаність і аналіз ситуації, готовність і здатність реагувати, розвиток спроможностей, співпраця з партнерами і надання їм допомоги щодо розбудови спроможностей, а також забезпечення операцій, зокрема, щодо захисту особового складу.

Досягнуто поступу щодо реалізації цього плану. У 2017 році у складі Об'єднаного управління розвідки і безпеки у штаб-квартирі НАТО було створено спеціальне Відділення розвідки з питань тероризму. Відділення сприяє вчасному обміну інформацією щодо терористичної загрози.

Іншим ключовим напрямком співпраці Альянсу з партнерами є захист особового складу. З огляду на легкодоступність саморобних вибухових пристроїв (СВП), захист від них набув першорядного значення. У зв'язку з цим, Організація НАТО у галузі науки і технологій випробувала в дії нові методи виявлення СВП, а також обладнання, яке сприятиме підвищенню безпеки маршрутів пересування.

Тривала участь Альянсу у зусиллях міжнародної спільноти із боротьби з тероризмом шляхом співпраці з місцевими партнерами з метою розвитку їхньої спроможності власноруч боротися з тероризмом в їхніх відповідних країнах і регіонах.

Підґрунтя підтримки країн–членів Альянсу з боку НАТО становить давня програма, покликана сприяти співпраці з питань запобігання, захисту від і реагування на терористичні загрози. З часу ухвалення у 2004 році **Робочої програми у галузі захисту від тероризму** вдалося поліпшити обізнаність з загрозою тероризму, краще усвідомити нагальність забезпечення захисту особового складу під час проведення операцій, а також потребу у належному оснащенні збройних сил.

У 2017 році у рамках Програми було проведено 19 заходів співпраці. Під час цих заходів було приділено увагу таким різнобічним аспектам, як захист гаваней від загроз, що походять з моря, захист від радіологічних, біологічних, хімічних і ядерних (РБХЯ) речовин, поліпшення виживаності літаків у разі ушкодження переносними зенітно-ракетними комплексами, а також інвестиції на підтримку знешкодження вибухонебезпечних предметів.

До того ж у рамках Програми передбачається співпраця з країнами–партнерами, іншими міжнародними організаціями і комерційними компаніями, а також низкою Центрів передового досвіду НАТО, зокрема, тими з них, що опікуються знешкодженням СВП (Іспанія), утилізацією вибухових боєприпасів (Словаччина), питаннями РБХЯ захисту (Чеська Республіка) і агентурної розвідки (Румунія).

Радники місії «Рішуча підтримка» разом з афганськими партнерами прибувають до провінції Урузган в Афганістані з метою проведення підготовки і надання дорадчої та практичної підтримки, березень 2017 р.

Підтримка Афганістану

Після нападів 11 вересня 2001 року НАТО вжила рішучих заходів, щоб запобігти тому, щоб Афганістан колись знову став притулком для міжнародних терористів.

Підтримка, якої НАТО здавна надає Афганістану, ґрунтується на трьох основних засадах: місія Альянсу «Рішуча підтримка», покликана забезпечувати підготовку і надавати дорадчу і практичну підтримку Афганським силам та державним установам; фінансова підтримка сил безпеки Афганістану; і Міцне партнерство між НАТО і Афганістаном.

«Рішуча підтримка» – це небойова місія, яку було запроваджено у січні 2015 року після завершення бойової операції Міжнародних сил сприяння безпеці (МССБ) і після того, як Афганські національні сили безпеки і оборони перебрали на себе цілковиту відповідальність за гарантування безпеки в країні. Місія має на меті допомогти Афганським силам безпеки та державним установам набутти спроможності власними силами забезпечувати оборону країни і захист її громадян та продовжувати робити це у майбутньому. У рамках місії «Рішуча підтримка» НАТО безпосередньо співпрацює з персоналом сил безпеки Афганістану і посадовцями відповідних міністерств, забезпечуючи підготовку та надаючи дорадчу і практичну підтримку. Таку допомогу насамперед зосереджено на питаннях оперативного планування, бюджетних аспектах, формуванні сил, управлінні кадрами, матеріально-технічному забезпеченні і встановленні цивільного контролю над військовим сектором.

У 2017 році було збільшено допомогу з боку НАТО Афганським силам безпеки і державним установам після того, як Президент Афганістану Ашраф Ґані ухвалив багаторічний план у сфері безпеки, який має підвищити ефективність

Афганських сил безпеки і створити умови для політичного врегулювання конфлікту у майбутньому. Прагнучи сприяти реалізації цього плану, держави-члени НАТО і партнери вирішили збільшити кількість персоналу, залученого до місії «Рішуча підтримка», з 13 000 особового складу у 2017 році до майже 16 000 у 2018 році. Загалом, персонал, що діє безпосередньо в країні у складі місії під проводом НАТО, виділяють тридцять дев'ять держав-членів Альянсу і партнерів.

У 2017 році завдяки допомозі у рамках місії «Рішуча підтримка» національні збройні сили збільшили натиск у боротьбі з талібами й іншими угрупованнями і перешкодили повстанцям у досягненні ними стратегічної мети захопити столицю однієї з провінцій. Водночас, Збройні сили Афганістану стають дедалі більш передовими і дієвими. Наприклад, зростає чисельність Афганських сил спеціальних операцій, які нині вважаються одними з найкращих в регіоні. Відбулося інше істотне поліпшення, яке стосується дедалі ефективнішого застосування авіації на підтримку сухопутних операцій. До того ж триває заміна гелікоптерів радянського зразка на гелікоптери «Блек хок».

Альянс продовжує виділяти **фінансову допомогу на утримання Афганських сил безпеки**. Хоча національний бюджет на потреби оборони постійно зростає, поки що без міжнародної підтримки не обійтись. Допомога надається у рамках трьох основних Цільових фондів: Цільового фонду НАТО для Афганської національної армії; Цільового фонду США для Афганських сил безпеки; і Цільового фонду Програми розвитку ООН у сфері правопорядку в Афганістані.

На Варшавському саміті у 2016 році держави-члени Альянсу і партнери домовилися продовжити надання фінансової підтримки Афганським силам

Церемонія відкриття нового об'єкта для жінок-військовослужбовців, Афганістан, квітень 2017 р.

безпеки принаймні до 2020 року. Протягом 2017 року держави-члени НАТО і партнери, не враховуючи США, передали майже один мільярд доларів США на підтримку Афганських сил безпеки.

Починаючи з 2010 року, завдяки **Міцному партнерству між НАТО і Афганістаном** було закладено основу для проведення політичних консультацій та здійснення практичного співробітництва між НАТО і Афганістаном на тривалу перспективу. У рамках Міцного партнерства запроваджується низка взаємно узгоджених програм, багато з яких стосуються розбудови спроможностей і військової освіти в Афганських силах безпеки. У рамках Партнерства визнається стратегічне значення зв'язків між НАТО і Афганістаном, розглядаючи їх як своєрідний міст до більш традиційних відносин на основі політичного діалогу та практичної співпраці між НАТО і Афганістаном у подальшому.

Країни НАТО і держави-партнери поділяють думку про те, що мирним процесом та процесом примирення має опікуватися і керувати уряд Афганістану. У червні 2017 року відбулася зустріч основних зацікавлених сторін в регіоні у рамках Кабульського мирного процесу, що є центральною ініціативою в цьому сенсі.

Допомога Іраку

Програми підготовки і розбудови спроможностей за сприяння НАТО в Іраку є вагомим складовою зусиль НАТО у сфері боротьби з тероризмом і поширення стабільності. **Альянс прагне сприяти вдосконаленню спроможності Збройних сил Іраку проводити військові операції, а також підвищити стійкість країни перед обличчям загрози тероризму.**

У відповідь на прохання Прем'єр-міністра Іраку Хайдера аль-Абаді у 2016 році, лідери НАТО дали згоду на запровадження ініціатив з підготовки і розбудови спроможностей в Іраку. У січні 2017 року у Багдаді було створено Основну виїзну навчальну групу НАТО у складі цивільних і військових фахівців, яка має опікуватися координацією відрядження інструкторів на території Іраку і працювати безпосередньо з персоналом структур безпеки країни з метою організації процесу підготовки.

Станом на кінець 2017 року було запроваджено підготовку з таких ключових аспектів, як протидія саморобним вибуховим пристроям; знешкодження вибухонебезпечних предметів і розмінування; підтримка у галузі цивільно-військового планування операцій; реформування структур безпеки Іраку; підготовка з питань технічного обслуговування радянської військової техніки; і військова медицина. **Підхід, на якому ґрунтуються навчальні заходи НАТО, полягає у «підготовці майбутніх інструкторів»:** тобто, Альянс визначає серед іракського персоналу потенційних кваліфікованих інструкторів і зосереджує увагу на їх навчанні. Станом на грудень 2017 року НАТО забезпечила підготовку майже 500 іракських інструкторів.

Проводилися також семінари і робочі зустрічі за сприяння Альянсу з питань реформування структур безпеки. Ці заходи покликані допомогти Іраку

Представники НАТО і країн-учасниць Середземноморського діалогу, Мавританія, жовтень 2017 р.

виробити необтяжливу структуру сил, яка відповідала б вимогам стратегії національної безпеки країни. Заходи НАТО запроваджуються у тісній координації з Всесвітньою коаліцією проти ІДІЛ, Європейським союзом і ООН, а також окремими державами, що надають допомогу Іраку.

Підвищення стійкості країн Близького Сходу і Північної Африки

НАТО співпрацює з партнерами на Близькому Сході і у Північній Африці ось уже понад 20 років, розвиваючи і поглиблюючи практичну співпрацю, сприяючи розбудові потенціалу держав регіону, допомагаючи їм підвищити стійкість, а також надаючи допомогу у галузі боротьби з тероризмом.

Однією з першорядних програм НАТО в регіоні є програма **Середземноморського діалогу**, яку було запроваджено у 1994 році. Нині у ній беруть участь сім країн, а саме: Алжир, Єгипет, Ізраїль, Йорданія, Мавританія, Марокко і Туніс. Діалог має на меті сприяти регіональній безпеці і стабільності, зміцнювати взаєморозуміння, а також розвіювати хибні уявлення щодо НАТО.

У 2017 році тривав розвиток як політичного діалогу, так і практичного співробітництва між НАТО і партнерами в регіоні. НАТО активізувала свої зусилля щодо підготовки і розбудови спроможностей в регіоні, зокрема, за допомогою Виїзних навчальних груп, які

проводили заходи підготовки з таких різнобічних тем, як боротьба з тероризмом, матеріально-технічне забезпечення, врегулювання криз, планування на випадок надзвичайних станів цивільного характеру, протиповітряна оборона і безпека на морі. Підтримку навчальних заходів було також надано у рамках програми НАТО «Наука заради миру і безпеки», зокрема, з таких аспектів, як запобігання поширенню зброї масового знищення, енергетична безпека, охорона кордонів, захист довкілля, знешкодження саморобних вибухових пристроїв, процедури радіаційного захисту, кіберзахист і виявлення мін.

Завдяки участі в освітніх і навчальних заходах, а також у військових навчаннях НАТО, держави Середземноморського діалогу мали змогу здійснити модернізацію своїх збройних сил, підвищити оперативну сумісність зі збройними силами Альянсу і робити більш вагомий внесок у гарантування безпеки. Наприклад, у 2017 році Йорданія вперше прийняла на своїй території регіональні навчання на Близькому Сході і в Північній Африці за сприяння НАТО. У навчаннях взяли участь 15 країн, чотири з яких – учасниці Середземноморського діалогу.

За допомогою проектів Цільових фондів партнери Альянсу в регіоні побудували безпечні склади боєприпасів і здійснювали утилізацію застарілих боєприпасів. Було також надано допомогу у сфері соціальної адаптації колишніх військовослужбовців і розширено можливості доступу жінок до посад у лавах збройних сил.

Візит Північноатлантичної ради до Кувейту, січень 2017 р.

Другою вагомою програмою в регіоні є **Стамбульська ініціатива співпраці**. Запроваджена у 2004 році, вона покликана сприяти регіональній безпеці у довготерміновій перспективі, надаючи можливості практичної двосторонньої співпраці з НАТО у сфері безпеки державам у ширшому регіоні Близького Сходу. Нині в Ініціативі беруть участь чотири країни, а саме: Бахрейн, Кувейт, Катар і Об'єднані Арабські Емірати.

У 2017 році було досягнуто поступу щодо розвитку політичного діалогу і консультацій з державами-учасницями Ініціативи. Цьому також сприяло створення дипломатичних представництв при штаб-квартирі НАТО та візити і офіційні зустрічі у рамках Ініціативи, у яких брали участь високопосадовці НАТО і держав-партнерів. До того ж у 2017 році Катар і Об'єднані Арабські Емірати висловили прагнення долучитися до місії НАТО «Рішуча підтримка» в Афганістані. Згодом розпочалися консультації з обома країнами, щоб допомогти їм підготуватися до участі у місії у якості партнерів.

Регіональний центр Стамбульської ініціативи співпраці НАТО

НАТО і партнери Альянсу в регіоні Перської затоки започаткували у Кувейті Регіональний центр Стамбульської ініціативи співпраці. Це перше подібне представництво НАТО в регіоні. Його було урочисто відкрито у січні 2017 року під час візиту Генерального секретаря і членів Північноатлантичної ради НАТО.

Площа нового Центру становить 8 000 м², і його мета полягає у сприянні співпраці між НАТО і партнерами Альянсу у регіоні Перської затоки, такими як Бахрейн, Кувейт, Оман, Катар, Саудівська Аравія і Об'єднані Арабські Емірати.

Торік багатонаціональний персонал Центру, який складається з цивільних і військових фахівців, проводить освітні заходи і тренування з низки напрямків, таких як планування навчання, цивільно-військове співробітництво і планування на випадок цивільних надзвичайних станів.

Середземне море, жовтень 2017 р.

Безпека на морі і регіональна стабільність

Військово-морські операції НАТО – це вагома складова здатності Альянсу забезпечувати стримування і оборону перед обличчям будь-якого потенційного супротивника, а також поширювати стабільність у стратегічно важливих регіонах.

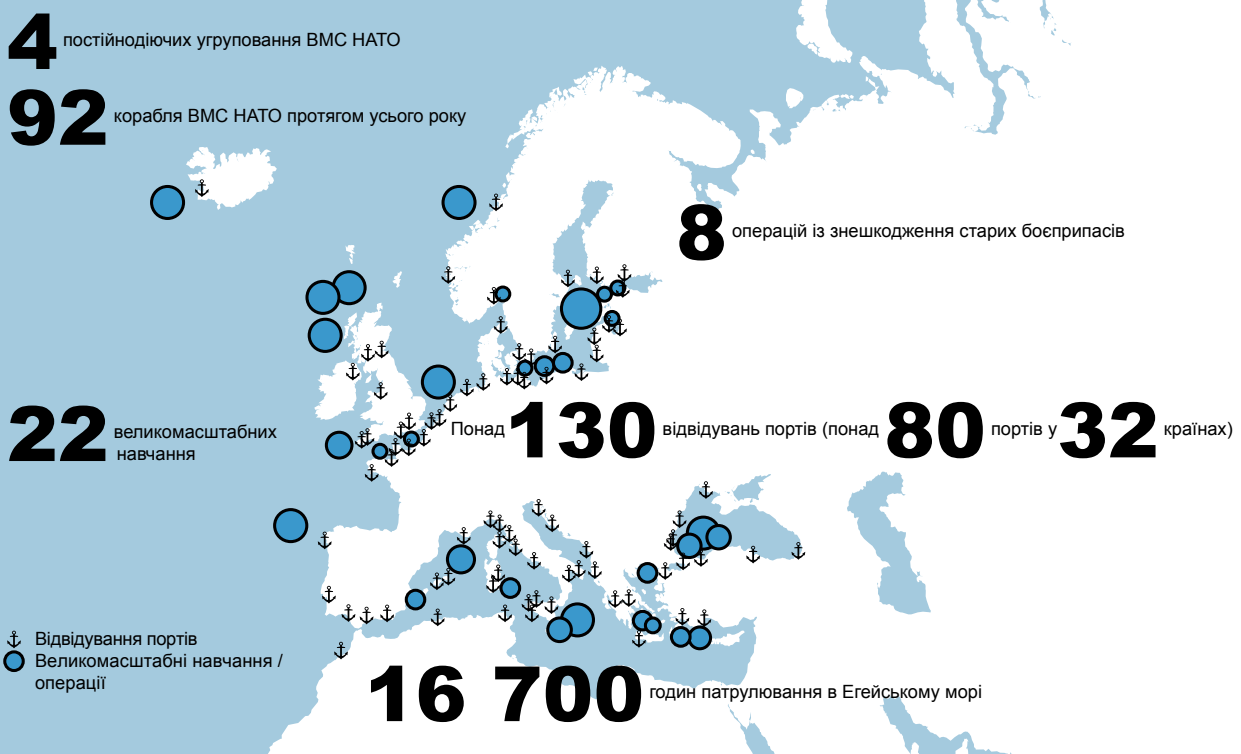
Операція «Морський охоронець», розпочата у листопаді 2016 року, має на меті поліпшення обізнаності з ситуацією на морі, сприяння зусиллям у боротьбі з тероризмом, а також розбудову спроможностей у Середземноморському регіоні і навколо. До того ж у рамках операції «Морський охоронець» надавалась підтримка операції «Софія» під проводом ЄС, зокрема, у вигляді обміну інформацією і матеріально-технічного забезпечення у Середземному морі. У разі відповідного запиту з боку ЄС, особовий склад операції «Морський охоронець» готовий забезпечити супровід суден, яких персонал операції «Софія» змусив відхилитися від курсу, до порту у Марселі згідно з Резолюцією Ради Безпеки ООН № 2357. НАТО і ЄС також домовились активізувати

неформальні обміни з військово-морських питань між робочим складом двох організацій.

Діяльність НАТО в Егейському морі тривала у 2017 році. Вона полягала в тому, що кораблі НАТО регулярно передавали інформацію про контрабанду і переміщення мігрантів береговій охороні Греції і Туреччини й Агенції ЄС з охорони кордонів Фронтекс.

Хоча НАТО припинила безпосередню оперативну діяльність у сфері боротьби з піратством поблизу узбережжя Африканського Рогу, Альянс продовжує відстежувати ситуацію і підтримує тісні контакти з іншими учасниками боротьби з піратством. До того ж Центр судноплавства НАТО при **Командуванні ВМС НАТО** у Нортвуді (Велика Британія) продовжує надавати морським перевізникам інформацію про загрозу піратства.

Постійнодіючі ВМС НАТО у 2017 році

Навчання «Срібна шабля», Косово, листопад 2017 р.

Подальші зусилля сил під проводом НАТО зі стабілізації Косова

Регіон західних Балкан має стратегічне значення для НАТО. Альянс і надалі готовий сприяти встановленню безпеки і стабільності в регіоні.

Сили під проводом НАТО у Косові – це найдавніша операція Альянсу. Вперше їх було розгорнуто у 1999 році відповідно до Резолюції Ради Безпеки ООН № 1244.

У їхньому сучасному вигляді сили під проводом НАТО у Косові, або сили КФОР, продовжують забезпечувати більш широкі зусилля міжнародної спільноти із забезпечення миру і стабільності у Косові, а також у сусідньому регіоні. Завдання сил КФОР полягає у гарантуванні надійного і безпечного середовища і свободи переміщення для представників усіх спільнот Косова. У 2017 році чисельність сил КФОР залишалася практично на тому ж рівні, тобто близько 4 500 особового складу, наданого країнами Альянсу і партнерами. З огляду на істотне поліпшення ситуації у сфері безпеки протягом 2017 року жодного разу не виникло потреби у залученні персоналу сил КФОР з метою гарантування безпеки, навіть під час загальних і муніципальних виборів.

Діяльність сил КФОР також спрямовано на сприяння розбудові у Косові професійних, багатоетнічних структур безпеки під належним демократичним контролем. Протягом 2017 року тривало надання допомоги з боку НАТО з питань розбудови спроможностей Сил безпеки Косова і відповідних цивільних структур під егідою Групи з питань консультацій і зв'язку НАТО. Розташована у Приштині, ця Група налічує близько 40 цивільних і військових представників, які надають практичну і дорадчу допомогу з таких аспектів, як матеріально-технічне забезпечення, закупівлі і фінанси, формування і планування сил, а також розвиток лідерства.

До того ж у 2017 році запрацювала програма Посиленої взаємодії між НАТО і Косово, завдяки чому створено нові можливості у галузі розбудови потенціалу, а також розвитку двостороннього діалогу. У 2017 році Генеральний секретар НАТО і члени Північноатлантичної ради відвідали місця дислокації сил КФОР.

Заступник Генерального секретаря НАТО Роуз Геттемюллер під час відвідання сил КФОР Північноатлантичною радою, Косово, жовтень 2017 р.

Вилча, Румунія, липень 2017 р.

Захист цивільного населення

Діяльність НАТО щодо поширення стабільності і надання підтримки партнерам у їхніх зусиллях підвищити стійкість суспільств відбувається паралельно із заходами щодо обмеження негативних наслідків конфліктів для цивільного населення. НАТО і надалі допомагає державам-партнерам забезпечувати захист цивільного населення.

Альянс непохитно відданий завданню із **мінімізації негативних наслідків своїх військових операцій для цивільного населення**. НАТО також докладає зусиль для кращого захисту цивільних від насильства або загрози насильства у разі конфліктів.

У лютому 2017 року міністри оборони держав-членів НАТО ухвалили План дій у галузі захисту цивільного населення, який ґрунтується на Політиці НАТО у справах захисту цивільного населення, ухваленій главами держав і урядів на Варшавському саміті. У Політиці і Плані дій визначено сфери, в яких слід враховувати питання захисту цивільних, а саме: тренування, навчання, операції і доктрина НАТО. Під час розробки Політики проводилися активні консультації з міжнародними організаціями, зокрема, ООН і Міжнародним комітетом Червоного Хреста.

Зусилля НАТО у сфері захисту цивільного населення також зосереджено на захисті дітей під час збройних конфліктів. Захист дітей від негативних наслідків збройних конфліктів є вирішальним для того, щоб розірвати коло насильства у зонах бойових дій. На Варшавському саміті глави держав і урядів НАТО знову наголосили на необхідності захисту дітей під час проведення операцій і місій НАТО, зобов'язавшись розширити відповідні можливості тренування, навчання і освіти у співпраці з Організацією Об'єднаних Націй.

У 2017 році досягнуто подальшого поступу щодо запровадження у життя Резолюції Ради Безпеки ООН № 1612 з питань захисту дітей під час збройних конфліктів й інших відповідних резолюцій. Наприклад, у рамках підготовки особового складу перед розгортанням в Афганістані було переглянуто і зроблено особливий наголос на тематиці захисту дітей під час збройних конфліктів. До того ж за підтримки Місії допомоги Афганістану Організації Об'єднаних Націй було проведено тренінг на цю тему для понад 100 чільних керівників з Міністерств оборони і внутрішніх справ. У партнерстві з ООН, НАТО допомогла Міністерству оборони Афганістану виробити політику у сфері захисту дітей відповідно до міжнародних норм. При усіх командуваннях НАТО в Афганістані запроваджено координаційні пункти з питань захисту дітей. Вони забезпечують втілення у життя політики у сфері захисту дітей, виявляють і звітують про порушення, а також проводять брифінги і тренінги.

НАТО визнає, що сексуальне насильство і насильство за гендерною ознакою під час конфліктів є тактикою ведення війни. Отже, Альянс розробив політику, покликану краще запобігати і реагувати на таку тактику. Наприклад, в НАТО затверджено Військові настанови щодо запобігання та реагування на випадки сексуального насильства і насильства за гендерною ознакою, а також розроблено відповідні тренувальні модулі.

Зустріч Генерального секретаря НАТО Єнса Столтенберга і послів НАТО з Головою Верховної Ради України і головами парламентських фракцій, Україна, липень 2017 р.

Зустріч Генерального секретаря НАТО Єнса Столтенберга з міністром закордонних справ Республіки Корея пані Кан Гьон Хва після підписання Індивідуальної програми партнерства і співробітництва, Республіка Корея, листопад 2017 р.

Стабільність і цінність партнерських відносин

НАТО розвиває відносини з партнерами багатьма способами. Звісно, йдеться про політичний діалог, але також співпрацю у проведенні військових операцій, сприяння у розбудові оборонних спроможностей, взаємодію у галузі освіти і підготовки.

Політичний діалог є незамінним у розвитку партнерства. Він здійснюється у багатьох різних форматах, зокрема, у штаб-квартирі НАТО в Брюсселі, де 15 держав-партнерів мають постійні представництва. Останньою країною, що відкрила постійне представництво при штаб-квартирі НАТО у 2017 році, був Кувейт. Крім того, 19 країн-партнерів мають Місію при НАТО в Брюсселі, серед них – Афганістан, Єгипет, Ірак, Мавританія, а з 2017 року – також Марокко.

У 2017 році, відповідно до запиту Уряду Республіки Молдова, в цій країні було відкрито Бюро зв'язку НАТО. Це невелике цивільне дипломатичне представництво, яке має на меті сприяти наданню консультативної допомоги і підтримки з боку НАТО щодо поточного процесу реформ у Республіці Молдова. Представництво також просуває зв'язки між НАТО і громадськістю Молдови, що сприяє зміцненню взаємної довіри. Це ще одне представництво у низці офісів зв'язку і інформації НАТО, що існують в державах-партнерах і при інших міжнародних організаціях, які нині функціонують у Белграді (Сербія); Києві (Україна); Ель-Кувейті

(Кувейт); Москві (Росія); Сараєві (Боснія і Герцеговина); Скоп'є (колишня Югославська Республіка Македонія⁵); представництво на Південному Кавказі у Тбілісі (Грузія); і при ООН у Нью-Йорку (США).

У 2017 році відбулося 31 засідання Північноатлантичної ради за участю партнерів, з них – шість засідань на рівні міністрів. Північноатлантична рада також відвідала Косово, Кувейт і Україну, а члени Військового комітету здійснили візити до Боснії і Герцеговини та Грузії.

Відбувалися регулярні зустрічі Генерального секретаря, заступника Генерального секретаря, Голови Військового комітету, Верховного головнокомандувача ОЗС НАТО у Європі і Верховного головнокомандувача з питань трансформації з главами держав та урядів, міністрами закордонних справ і оборони, а також іншими цільними посадовцями країн-партнерів.

⁵ Туреччина визнає конституційну назву Республіки Македонія.

Глави держав і урядів НАТО у новій штаб-квартирі Альянсу в Брюсселі, травень 2017 р.

Політика відкритих дверей НАТО

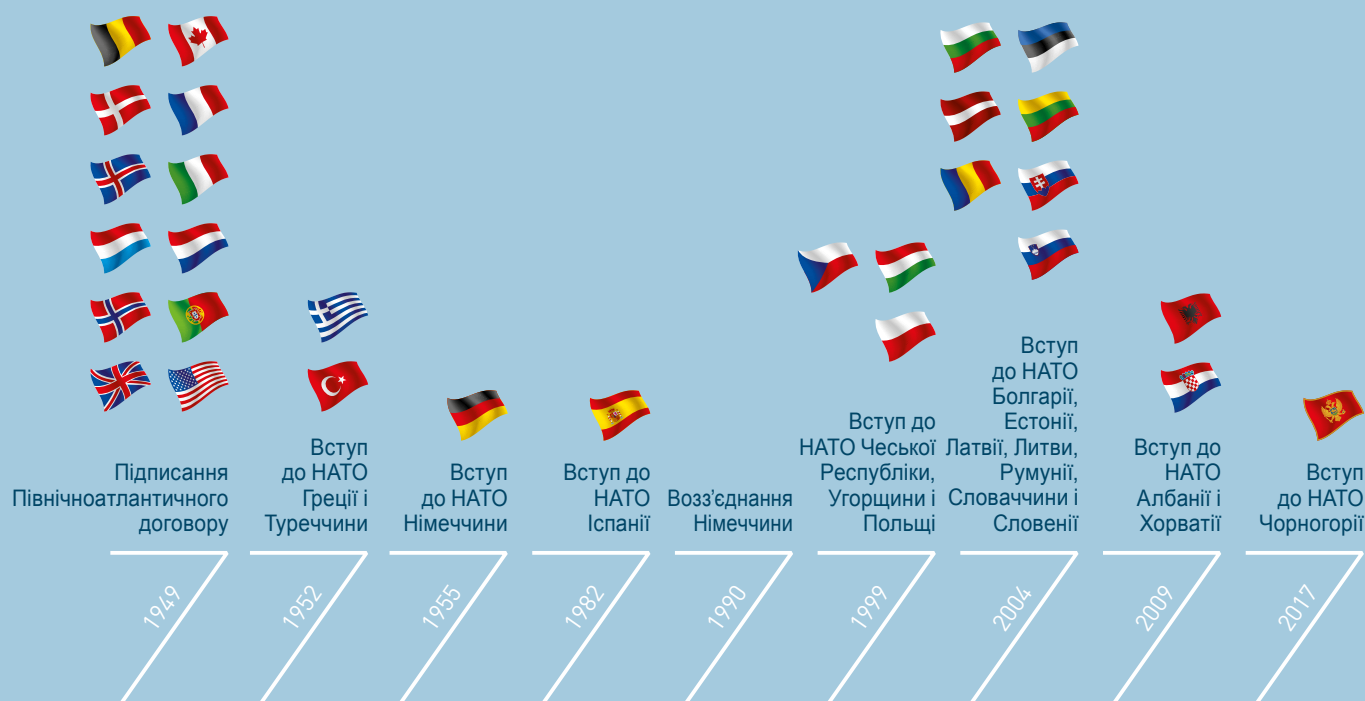
5 червня 2017 року Чорногорія стала 29-тим членом НАТО. Вступ країни до Альянсу сприяв зміцненню безпеки на усіх західних Балканах – регіоні, який має стратегічне значення для Альянсу. Приєднання Чорногорії до Альянсу свідчить про те, що двері НАТО залишаються відкритими для усіх держав, які прагнуть вступити до Альянсу і чий вступ може сприяти зміцненню безпеки НАТО.

У 2017 році тривала робота з іншими країнами-претендентами, а саме: Боснією і Герцеговиною, Грузією і колишньою Югославською Республікою Македонія⁶, маючи на меті допомогти їм підготуватися до вступу. НАТО має потужну програму співробітництва з кожною з цих держав і готова надавати їм усіляку підтримку щодо запровадження реформ, які є необхідною передумовою набуття членства в Альянсі.

Політика відкритих дверей є одним із основоположних принципів Вашингтонського договору і однією з причин успіху Альянсу. З часу заснування НАТО у 1949 році кількість членів Альянсу зросла з 12 до 29.

Згідно з Договором двері НАТО залишаються відкритими для усіх демократичних держав Європи, які поділяють цінності Альянсу, готові і здатні перебрати на себе обов'язки і зобов'язання, що випливають з членства в Альянсі, і просувати принципи Договору, а також чий вступ до Альянсу сприятиме зміцненню безпеки на північноатлантичному просторі.

⁶ Туреччина визнає конституційну назву Республіки Македонія.

Вдосконалення оперативної сумісності

На Уельському саміті у 2014 році глави держав і урядів країн-членів НАТО ухвалили ініціативу, покликану сприяти взаємодії збройних сил країн-партнерів і членів Альянсу у рамках операцій та місій із врегулювання криз під проводом НАТО.

У рамках **Ініціативи оперативної сумісності партнерства** запроваджено низку нововведень, як, наприклад, надання окремим партнерам «посилених можливостей» щодо поглиблення співпраці. У 2014 році Північноатлантична рада надала можливості посиленої співпраці п'яти державам-партнерам, а саме: Австралії, Фінляндії, Грузії, Йорданії і Швеції, а у листопаді 2017 року Рада ухвалила рішення про подовження цієї співпраці ще на три роки. У рамках Ініціативи оперативної сумісності партнерства також створено Платформу оперативної сумісності, що є постійним форумом, у рамках якого держави-члени Альянсу і партнери мають змогу обговорювати конкретні проекти і питання, що впливають на оперативну сумісність. Нині у діяльності Платформи беруть участь понад 20 держав, які долучалися до операцій НАТО у минулому або вжили конкретних заходів з метою вдосконалення спроможності робити внесок до операцій і місій під проводом НАТО.

На Варшавському саміті Альянсу у 2016 році міністри оборони держав-членів Альянсу і учасників Платформи оперативної сумісності ухвалили Дорожню карту у сфері врегулювання криз і оперативної сумісності, у якій визначено цілі щодо вдосконалення оперативної сумісності між збройними силами НАТО і партнерів, зокрема, з таких аспектів, як освіта і підготовка, навчання, аналіз набутого досвіду, матеріально-технічне забезпечення, озброєння, а також консультації, командування і управління. Протягом 2017 року тривала робота із запровадження у життя цих рекомендацій.

Іншим ключовим інструментом щодо вдосконалення оперативної сумісності є **Процес планування та огляду сил НАТО**, у рамках якого НАТО має змогу надавати партнерам допомогу щодо підвищення оперативної сумісності з Альянсом, розбудови спроможностей і створення дієвих, економічно необтяжливих і надійних збройних сил, а також сприяння більш широкомасштабним зусиллям у галузі реформування структур безпеки і оборони. Нині у Процесі планування і огляду сил беруть участь 19 країн-партнерів⁷.

У рамках цього Процесу Альянс спільно з окремими країнами-партнерами визначає цілі у сфері планування для кожної конкретної країни, відомі як «Цілі партнерства». У 2017 році було здійснено аналіз виконання Процесу планування і огляду сил для 17 держав-партнерів, де підсумовано плани, політику і успіх у досягненні Цілей партнерства кожної з країн-учасниць.

Шведські моряки виконують навігаційні маневри із флагманом Першої групи Постійнодіючих ВМС НАТО мінної протидії «Вамбола» (ВМС Естонії) під час навчань із проходження кораблів, Балтійське море, травень 2017 р.

Проведення спільних стандартів

Впровадження спільних стандартів має вагомe значення для вдосконалення оперативної сумісності, як усередині Альянсу, так і між збройними силами НАТО і партнерів. Нині партнери мають доступ до понад 1100 документів, наявних у Базі даних стандартів НАТО.

Щоб успішно взаємодіяти з НАТО, держави-партнери мають досягати стандартів Альянсу. У 2017 році держави-партнери представили понад 80 звітів, у яких йдеться про запровадження і дотримання ними цих стандартів.

Концепція оперативних можливостей також має на меті вдосконалити спроможність збройних сил держав-партнерів брати участь в операціях з врегулювання криз під проводом НАТО шляхом оцінювання їхніх збройних сил, сприяння їх трансформації і запровадження стандартів НАТО у національних доктринах, процесах закупівель і підготовки. Виходячи з результатів оцінювання і зворотного зв'язку, НАТО складає базу даних військових підрозділів, які держави-партнери в перспективі оголошують придатними для участі в операціях під проводом НАТО. Ця база даних має вагомe значення для майбутніх операцій.

У 2017 році база даних підрозділів країн-партнерів, готових до участі в операціях НАТО, зросла до 108 підрозділів порівняно з 90 у 2016 році, включаючи підрозділи ВМС, сухопутних сил і ВПС чисельністю від взводу до батальйону, а також надводні кораблі, підводні човни, підрозділи медичного забезпечення й екіпажі винищувачів загалом з 18 країн-партнерів.

⁷ Вірменія, Австрія, Азербайджан, Білорусь, Боснія і Герцеговина, Фінляндія, Грузія, Ірландія, Йорданія, Казахстан, Киргизька Республіка, Республіка Молдова, Сербія, Швеція, Швейцарія, колишня Югославська Республіка Македонія *, Туніс, Україна й Узбекистан.

*Туреччина визнає конституційну назву Республіки Македонія.

Розбудова спроможностей

Ініціатива розбудови оборонних і пов'язаних з безпекою спроможностей, яку було запроваджено на Уельському саміті у 2014 році, є вагомим інструментом поширення стабільності за межі кордонів НАТО. Вона допомагає державам-партнерам підвищити стійкість перед обличчям загроз і зміцнити безпеку.

Ініціатива ґрунтується на широкому досвіді НАТО із надання консультацій, допомоги і підтримки, а також проведення заходів у галузі освіти, підготовки і наставництва. У 2017 році було досягнуто істотного поступу щодо надання допомоги таким країнам, як Грузія, Ірак, Йорданія і Республіка Молдова. До того ж розпочато роботу на виконання запитів Лівії і Тунісу.

Грузія

Допомога Грузії з питань розбудови оборонних і пов'язаних з безпекою спроможностей відбувається у рамках **Істотної програми НАТО – Грузія**, яку було ухвалено на Уельському саміті у 2014 році. За рішенням Варшавського саміту у 2016 році цю програму було поглиблено, і нині вона охоплює 15 галузей надання допомоги. Йдеться, зокрема, про протиповітряну оборону, авіацію, кіберзахист і розбудову оборонних установ. Усе це сприяє зміцненню обороноспроможності Грузії і вдосконаленню оперативної сумісності зі збройними силами Альянсу.

Діяльністю НАТО у Грузії опікуються близько 40 представників Альянсу та країн-партнерів, Фінляндії і Швеції, частина з яких постійно перебуває в Грузії. У 2017 році досягнуто подальшого поступу щодо запровадження Істотної програми НАТО – Грузія. Наприклад, у Школі розбудови оборонних інституцій, створеній за Програмою, було загалом проведено 73 заходи підготовки для 1683 представників агенцій та установ безпеки і оборони Грузії. Школа має на меті сприяти справедливому управлінню в оборонних структурах, розумінню оборонної і безпекової політики, міжвідомчій співпраці, а також регіональному і міжнародному співробітництву. У Спільному центрі навчання і оцінювання також проводилися заходи підготовки і навчання грузинських підрозділів, зокрема, напередодні їх розгортання у складі операцій з підтримки миру під егідою ООН і НАТО.

Ірак

Докладний опис заходів на підтримку Іраку міститься у Розділі «Допомога Іраку» на сторінці 59.

Йорданія

Допомога Йорданії з питань розбудови оборонних і пов'язаних з безпекою спроможностей охоплює дев'ять напрямків, а саме: захист інформації, кіберзахист, військові навчання, знешкодження саморобних вибухових пристроїв, допомога з питань проведення національного стратегічного оборонного огляду, управління кадрами, матеріально-технічне забезпечення, готовність цивільного суспільства, врегулювання криз і охорона кордонів.

Навчання під проводом Командування Сухопутних сил США в Європі «Благородний партнер - 2017», Грузія, липень – серпень 2017 р.

Представники НАТО і Збройних сил Йорданії урочисто відкривають Групу реагування на комп'ютерні інциденти в Аммані, Йорданія, липень 2017 р.

Протягом 2017 року НАТО надавала експертні поради Йорданії у сфері готовності цивільного суспільства і проведення стратегічного оборонного огляду. У рамках програми «Наука заради миру і безпеки» у березні 2017 року в Аммані було проведено симпозиум з питань захисту кордонів за участю Сполучених Штатів Америки і Збройних сил Йорданії. Захід був покликаний сприяти кращому усвідомленню загальної стратегії Йорданії щодо забезпечення охорони кордонів, наявного потенціалу і майбутніх вимог у цій сфері. Особовий склад структур безпеки Йорданії також залучався до різних курсів і навчальних заходів з питань знешкодження саморобних вибухових пристроїв.

До того ж Йорданії було надано істотну допомогу з питань кіберзахисту, зокрема, щодо запровадження і подальшого вдосконалення національної стратегії у сфері кіберзахисту. У 2017 році було забезпечено підготовку 84 фахівців з метою створення у Збройних силах Йорданії Групи реагування на комп'ютерні інциденти в Аммані. Група запрацювала у липні 2017 року, причому вона охоплює як військовий, так і урядовий сектор.

За сприяння НАТО у вересні 2017 року в Йорданії було проведено регіональні навчання «REGEX – 17», у яких взяли участь представники 15 країн, зокрема, Об'єднаних Арабських Еміратів і чотирьох держав-учасниць Середземноморського діалогу.

Республіка Молдова

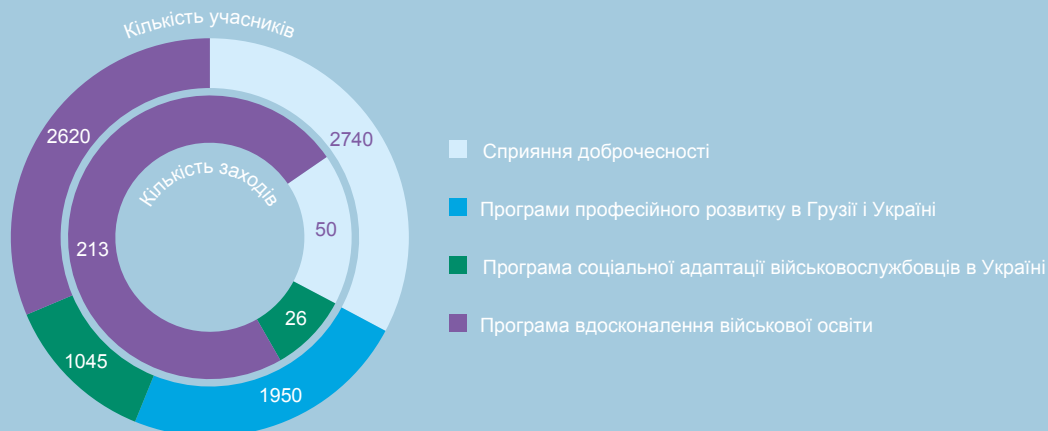
У 2017 році НАТО забезпечувала підтримку Уряду Молдови щодо розробки стратегії національної оборони і військової стратегії, а також нової структури сил. У рамках Програми вдосконалення військової освіти було надано підтримку щодо створення аспірантури при Військовій академії Молдови. Протягом року представники структур безпеки і оборони Республіки Молдова брали участь у заходах із розбудови спроможностей під егідою Програми вдосконалення військової освіти.

За сприяння програми НАТО «Наука заради миру і безпеки» було створено найсучаснішу лабораторію із кіберзахисту у Політехнічному університеті Молдови, а також реалізовано спеціально розроблені програми підготовки у сфері реагування на комп'ютерні інциденти для урядових фахівців. До того ж НАТО надала підтримку урядовим структурам і громадським організаціям щодо запровадження міжвідомчої національної стратегії на виконання Резолюції Ради Безпеки ООН № 1325 з питань жінок, миру і безпеки.

Допомога Україні

Партнерство між Україною і НАТО розпочалося у 1991 році і набуло подальшого розвитку із підписанням Хартії про особливе партнерство і створенням Комісії Україна–НАТО у 1997 році. У липні 2017 року під час візиту в Україну Північноатлантичної ради відбулася зустріч з Президентом України Петром Порошенком. З цієї нагоди представники Альянсу знову висловили непохитну політичну і практичну підтримку з боку НАТО поточних перетворень в Україні. Представники Альянсу і України також проаналізували перебіг запровадження Комплексної програми допомоги, ухваленої на Варшавському саміті у 2016 році. Програма покликана допомогти Україні краще гарантувати власну безпеку і продовжувати запроваджувати у життя необхідні реформи.

Програма розбудови оборонних установ у 2017 р.

Розбудова оборонних установ

Розбудову оборонних установ покладено в основу зусиль Альянсу у галузі поширення стабільності. Зазвичай, заходи із розбудови потенціалу передбачають спеціально розроблені двосторонні програми, які ґрунтуються на цілях, визначених самими партнерами і узгоджених з НАТО. Ці заходи забезпечують доступ до нових інструментів і методик, контактів з колегами, а також програм освіти і підготовки, що запроваджуються в державах-партнерах й членах Альянсу. Їх розроблено для участі цивільного і військового персоналу структур безпеки і оборони, включаючи міністерства оборони і заклади військової освіти. У 2017 році у заходах з розбудови оборонних установ взяли участь понад 8000 військових і цивільних службовців з оборонних установ держав-партнерів, серед них – представники Іраку і Афганістану.

Сприяння доброчесності

Погане управління і корупція можуть серйозно ускладнити будь-яке середовище безпеки. Якщо з ними не боротися, ці явища можуть призводити до зниження ефективності державних установ і структур безпеки, підривати довіру і впевненість громадськості, а також збільшувати ризик дестабілізації.

Програма сприяння доброчесності НАТО покликана опікуватися такими питаннями, як доброчесність і справедливе управління у структурах безпеки і оборони, а також визначати конкретні заходи з метою поліпшення ситуації з обох аспектів. Її мета полягає у сприянні створенню дієвих і прозорих оборонних

установ під належним демократичним контролем, які були б в змозі реагувати на непередбачувані виклики безпеці. Їхня мета полягає у запровадженні принципів прозорості, підзвітності та доброчесності в усіх структурах безпеки і оборони країн-учасниць. У 2017 році програма діяла у 38 країнах, як членах Альянсу, так і партнерах.

Серед її заходів – професійний розвиток у таких сферах, як управління кадрами, закупівлі і аудит. У рамках програми також забезпечується підготовка із залученням Виїзних навчальних груп з питань просування доброчесності у рамках операцій з підтримки миру, а також надаються консультації щодо того, як забезпечити справедливе управління в оборонному і пов'язаному з безпекою секторі. У 2017 році було забезпечено виконання політики і Плану дій НАТО у галузі сприяння доброчесності, а також знову розпочато заходи програми в Афганістані і дано старт її реалізації в Іраку і Косові. До того ж заходи Програми сприяли реалізації ініціатив з питань розбудови оборонного потенціалу в Грузії і Молдові.

Програми професійного розвитку в Грузії і Україні

Програми професійного розвитку НАТО в Грузії і Україні покликані сприяти втіленню у життя далекосяжних реформ, запровадженню парламентського нагляду за структурами безпеки і оборони, реагування на виклики безпеці, а також створення в оборонних і безпекових установах критичної маси реформаторів.

У 2017 році програми для Грузії і України було переглянуто, щоб вони краще відповідали цілям відносин між НАТО і Грузією та НАТО і Україною. За підсумками цього перегляду було ухвалено нову політику на чотирирічний період з метою надання допомоги Грузії і Україні щодо втілення реформ та гарантування національної безпеки. У 2017 році у рамках цих двох програм було забезпечено підготовку загалом майже 2000 представників урядових установ Грузії і України.

Сприяння соціальній адаптації колишніх військовослужбовців в Україні

У рамках **Програми соціальної адаптації колишніх військовослужбовців** тривало надання допомоги Україні щодо подолання негативних соціальних наслідків поточного конфлікту, сприяючи соціальній адаптації колишніх військовослужбовців. У 2017 році було надано консультативну і психологічну допомогу понад 1000 військовослужбовців Збройних сил і Національної гвардії України.

Програма вдосконалення військової освіти

Програма вдосконалення військової освіти покликана сприяти професіоналізації збройних сил і інших структур безпеки шляхом розвитку освіти.

У рамках програми надається підтримка державам-партнерам щодо розбудови, розвитку і реформування їхньої мережі закладів військової освіти. Даний процес відбувається на основі обговорень питань інституційної адаптації з іноземними колегами, роботи з викладацьким складом і розробки навчальних програм. До програми залучено експертів із закладів військової освіти і освітніх установ з країн Альянсу та партнерів. У 2017 році у програмі взяли участь 670 таких фахівців.

Генеральний секретар НАТО Єнс Столтенберг вручає дипломи українським учасникам Ігор нескорених, Україна, липень 2017 р.

Ігри нескорених 2017

У рамках проекту Цільового фонду НАТО у галузі медичної реабілітації надається медична, спортивна і трудова реабілітація українським військовослужбовцям, жінкам і чоловікам, а також цивільним службовцям структур безпеки і оборони, причому увага приділяється як фізичній, так і психологічній реабілітації. У 2017 році у рамках проекту Цільового фонду було вперше організовано участь української команди у Міжнародних іграх нескорених, які проходили в Торонто (Канада) у вересні 2017 року. Це спортивні змагання для ветеранів і діючих військових, що зазнали поранень під час виконання службових обов'язків. НАТО також підтримала участь у заході афганської команди.

Афганська команда на Іграх нескорених у Торонто, Канада, вересень 2017 р.

Група експертів НАТО відвідує Національний штабний коледж у Нуакшоті, Мавританія, лютий 2017 р.

У 2017 році у рамках Програми вдосконалення військової освіти було проведено понад 200 освітніх заходів, у яких взяли участь близько 2000 представників країн-партнерів і понад 650 учасників з країн Альянсу.

Станом на кінець 2017 року діяло 13 індивідуальних програм для таких держав-учасниць: Афганістан, Вірменія, Азербайджан, Грузія, Казахстан, Киргизька Республіка, Мавританія, Республіка Молдова, Монголія, Сербія, колишня Югославська Республіка Македонія*, Туніс і Україна.

У 2017 році було завершено багаторічний проект у Монголії, де при Національному оборонному університеті було створено курс для штабних офіцерів і запроваджено новітні методи викладання.

В Україні було забезпечено підготовку 780 інструкторів серед сержантського складу. Також розпочато нові програми з Киргизькою Республікою і колишньою Югославською Республікою Македонія*.

Спільно з Консорціумом «Партнерства заради миру» в НАТО було розроблено і опубліковано два нових навчальних курси: у сфері кіберзахисту і боротьби з повстанцями.

* Туреччина визнає конституційну назву Республіки Македонія.

Вдосконалення підготовки

Освіта і підготовка є вагомим складовою відносин між НАТО і країнами-партнерами. Щороку, держави-партнери мають змогу обирати з широкого переліку заходів підготовки, семінарів і курсів, які найкраще відповідають їхнім потребам у сфері підготовки особового складу. Це відбувається на основі циклічної програми співробітництва, так званого Переліку заходів партнерства і співпраці.

У 2017 році процедури **Переліку заходів партнерства і співпраці** було оновлено, маючи на меті забезпечити змогу довготермінового планування і підвищення ефективності процесу ухвалення рішень. У 2017 році у Переліку містилося понад 1000 окремих заходів, зокрема, майже 560 курсів, навчання на яких пройшли близько 1500 слухачів з країн-партнерів.

Держави-члени Альянсу і країни-партнери також можуть створювати **Центри освіти і підготовки партнерства**, відкриті як для держав Альянсу, так і партнерів. Загалом, ці Центри долучаються до широкого кола заходів у галузі освіти і підготовки, що, своєю чергою, допомагає НАТО розвивати партнерські відносини і сприяє поширенню стабільності.

Налічуючи 31 установу в 25 країнах НАТО і партнерах, ці Центри стоять на чолі процесу інновації і розбудови спроможностей з багатьох аспектів освіти і підготовки. Протягом 2017 року у цих Центрах було проведено майже 150 різних курсів для країн Альянсу і держав-партнерів, навчання на яких пройшли понад 3000 офіцерів з держав НАТО і партнерів. У Центрах проводяться курси як для військових, так і для цивільних службовців з багатьох питань, включаючи мовну підготовку, врегулювання криз, законодавство щодо збройних конфліктів, демократичний контроль над збройними силами і структурами безпеки, а також гендерні аспекти безпеки. До того ж ці Центри є платформою для оперативного злагодження напередодні розгортання у складі операцій під проводом НАТО.

Спільні навчання і тренування відіграють чільну роль щодо вдосконалення здатності партнерів робити внесок у проведення операцій з врегулювання криз, до яких НАТО може залучатися у майбутньому. Протягом 2017 року держави-партнери взяли участь у 17 різних навчаннях Альянсу.

У рамках проекту за сприяння програми НАТО «Наука заради миру і безпеки» сербські дослідники розробляють біопаливо з водоростей в Інституті багатoproфільних досліджень Белграда у співпраці з Манчестерським університетом (Велика Британія) і Бейлорським університетом (США), 2017 р.

Розвиток програми «Наука заради миру і безпеки»

Програма НАТО «Наука заради миру і безпеки» забезпечує підґрунтя для розвитку практичного співробітництва між фахівцями і науковцями з країн Альянсу і партнерів. Заходи за підтримки програми «Наука заради миру і безпеки» забезпечують залучення науки, технологій й інновацій до розв'язання новітніх викликів безпеці, таких як кіберзахист, боротьба з тероризмом, енергетична безпека та захист від радіологічних, біологічних, хімічних і ядерних речовин. У рамках Програми також надається підтримка щодо проведення місій і операцій під проводом НАТО, сприяння виробленню передових

технологій, які можуть мати практичну користь у сфері безпеки, а також вивчаються гуманітарні і соціальні аспекти безпеки, зокрема, у галузі жінок, миру і безпеки.

Заходи за програмою «Наука заради миру і безпеки» сприяють зусиллям НАТО щодо зміцнення міжнародної і регіональної безпеки шляхом поширення стабільності і сприяння розбудові потенціалу в державах-партнерах. У 2017 році держави-члени НАТО затвердили 65 нових заходів у рамках програми «Наука заради миру і безпеки».

Ключові пріоритети програми «Наука заради миру і безпеки»

Тренування НАТО з питань знешкодження СВП для особового складу Збройних сил Іраку, Ірак, 2017 р.

Програма «Наука заради миру і безпеки»: Основні події у 2017 році

У контексті **зусиль НАТО у сфері боротьби з тероризмом**, за програмою «Наука заради миру і безпеки» було розроблено новий флагманський проект, спрямований на виявлення вибухівки. У рамках проекту здійснюються інвестиції з метою вдосконалення технологій дистанційного виявлення, розробки алгоритмів і технологій злиття даних, а також забезпечення реагування у разі сигналу тривоги в місцях масового транзиту пасажирів в режимі реального часу.

У рамках програми «Наука заради миру і безпеки» також надавалося сприяння **Ініціативі розбудови оборонних і пов'язаних з безпекою спроможностей**. У рамках допомоги Іраку було забезпечено навчання фахівців і виділено спеціальне обладнання з метою протидії саморобним вибуховим пристроям (СВП). В Йорданії заходи під егідою програми «Наука заради миру і безпеки» було зосереджено на питаннях кіберзахисту, знешкодженні СВП і охороні кордонів. Водночас у Республіці Молдова під егідою Програми було надано сприяння як ініціативам у сфері кіберзахисту, так і щодо вироблення Національного плану дій з метою імплементації Резолюції Ради Безпеки ООН № 1325 з питань жінок, миру і безпеки.

У 2017 році було активізовано вже і так потужну співпрацю у рамках програми «Наука заради миру і безпеки» з **партнерами Альянсу на Близькому Сході й у Північній Африці**. Серед ключових ініціатив були такі:

- Надання обладнання і проведення навчальних курсів з протидії саморобним вибуховим пристроям (СВП) для фахівців з Єгипту у Центрі передового досвіду у сфері протидії СВП в Іспанії
- Просування проекту, покликаного забезпечити створення Національного координаційного центру із врегулювання криз у Мавританії, який слугував би моделлю для усього регіону Сахель. У рамках цих заходів у 2017 році у Франції було проведено три завершальних навчальних цикли для персоналу у сфері реагування на цивільні надзвичайні стани з Мавританії
- Проведення першого заходу з Алжиром у галузі технології на базі терагерцового випромінювання з метою сприяння зусиллям у боротьбі з тероризмом
- Подальша співпраця з Ізраїлем, який є активним партнером у рамках програми «Наука заради миру і безпеки»
- Ухвалення програми у складі п'яти навчальних курсів, що проводитимуться у Регіональному центрі Стамбульської ініціативи співпраці НАТО у Кувейті з таких питань, як кіберзахист, енергетична безпека і захист від радіологічних, біологічних, хімічних і ядерних речовин

У 2017 році було розширено контакти у рамках Програми з **партнерами НАТО на Балканах і в усьому світі** завдяки:

- Багаторічному проекту з країнами західних Балкан, покликаному вдосконалити їхні спроможності у сфері врегулювання криз і реагування на надзвичайні стани за допомогою Системи командування нового покоління на випадок інцидентів
- Практикуму з питань захисту від радіологічних, біологічних, хімічних і ядерних речовин у Японії
- Участі фахівців з Нової Зеландії у проектах щодо сприйняття НАТО в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні і щодо ролі малих держав у міжнародній безпеці
- Проекту із розбудови потенціалу в сфері кіберзахисту в Монголії

Підписання угоди про започаткування четвертого проекту Цільового фонду в Йорданії, листопад 2017 р.

Українська команда на Іграх нескорених у Торонто, Канада, вересень 2017 р.

Цільові фонди

Проекти Цільових фондів є одним із найефективніших механізмів НАТО, коли йдеться про поширення стабільності. Держави-члени Альянсу створюють Цільові фонди, щоб об'єднати ресурси з метою надання допомоги країнам-партнерам у запровадженні практичних ініціатив з широкого переліку питань, таких як демілітаризація, трансформація оборонних установ і розбудова спроможностей.

Вже багато років у рамках проектів Цільових фондів НАТО надає допомогу державам-партнерам у ключових галузях. Йдеться про безпечну утилізацію надлишкових і застарілих протипіхотних мін, зброї і боєприпасів; розбудову потенціалу з таких аспектів, як розмінування і управління арсеналами; а також сприяння більш широкомасштабним ініціативам оборонної трансформації, як, наприклад, соціальна адаптація колишніх військовослужбовців, сприяння прозорості і гендерному балансу.

У 2015 році було створено **Цільовий фонд із розбудови оборонного і пов'язаного з безпекою потенціалу** з метою забезпечення додаткової підтримки і ресурсів для запровадження у життя ініціативи у галузі розбудови оборонного і пов'язаного з безпекою потенціалу. Завдяки цій ініціативі, держави Альянсу і партнери мають змогу виділяти фінансування на реалізацію конкретних проектів, розроблених на підтримку країн-отримувачів допомоги у рамках ініціативи із розбудови оборонного і пов'язаного з безпекою потенціалу, а також надавати ресурси на реалізацію майбутніх проектів.

Відколи було створено цей Цільовий фонд, фінансові внески зробили 16 держав-членів Альянсу (Хорватія, Канада, Чеська Республіка, Данія, Німеччина, Ісландія, Італія, Литва, Люксембург, Чорногорія, Нідерланди, Норвегія, Португалія, Словаччина, Туреччина та Велика Британія), а також дві держави-партнери (Фінляндія й Ірландія), причому загальна сума внесків становила 12,5 мільйонів євро. До того ж три держави Альянсу, а саме: Люксембург, Норвегія

і Туреччина пообіцяли зробити внески до Цільового фонду у майбутньому. Станом на грудень 2017 року майбутні внески оцінюються у понад 4 мільйони євро.

У 2017 році було успішно завершено **Четвертий проект Цільового фонду в Грузії**. У рамках цього проекту було здійснено утилізацію боєприпасів, що не вибухнули, на складі боєприпасів у центральній частині Грузії, де напередодні сталася часткова детонація. У рамках проекту під проводом Чеської Республіки і Литви, загальний бюджет якого становив 1,15 млн. євро, було усунуто понад 78 000 м³ землі та уламків, а також перевезено уцілілі боєприпаси, щоб місцеве населення могло знову почати використовувати об'єкт.

Було також досягнуто істотного поступу щодо надання допомоги Україні у зв'язку з російсько-українською кризою. У рамках реакції на кризу держави-члени НАТО започаткували проекти Цільових фондів з метою надання допомоги Україні. Серед основних напрямків допомоги були такі: командування і управління, зв'язок і комп'ютеризація; матеріально-технічне забезпечення, стандартизація і кіберзахист; соціальна адаптація колишніх військовослужбовців; медична реабілітація; знешкодження вибухонебезпечних предметів та саморобних вибухових пристроїв. Ці проекти Цільових фондів нині запроваджуються.

До того ж у 2017 році було успішно завершено проект Цільового фонду у галузі утилізації радіоактивних відходів на об'єкті Вакулечук. Іншій подібний проект було розпочато на сховищі радіоактивних відходів поблизу селища Цибулеве.

Навчання «Боснія і Герцеговина – 2017», Боснія і Герцеговина, вересень 2017 р.

Євроатлантичний центр координації реагування на катастрофи

Євроатлантичний центр координації реагування на катастрофи є основним механізмом НАТО із реагування на цивільні надзвичайні стани на євроатлантичному просторі. Він функціонує увесь рік у цілодобовому режимі та об'єднує усі 29 держав-членів Альянсу і багатьох партнерів.

Центр виконує роль посередницького механізму, здійснюючи координацію як запитів про надання допомоги, так і пропозицій такої допомоги переважно у разі природних або техногенних катастроф. Усі свої завдання Центр виконує у тісній співпраці з Управлінням ООН із координації гуманітарних справ, якому належить провідна роль у процесі координації міжнародних операцій з ліквідації наслідків катастроф. Центр було створено як регіональний механізм координації, що має підтримувати і доповнювати зусилля ООН. У разі катастрофи, що потребує міжнародного втручання, країни НАТО і партнери вільні вирішувати щодо надання допомоги, виходячи з інформації, яка надходить з Центру.

Євроатлантичний центр координації реагування на катастрофи також тісно співпрацює з Координаційним центром ЄС з питань реагування на надзвичайні стани, причому як у проведенні навчань, так і у разі реальних надзвичайних станів.

Діяльність Євроатлантичного центру координації реагування на катастрофи у 2017 році

У березні 2017 року Україна звернулася до Центру із проханням про міжнародну допомогу у зв'язку з пожежами на складах боєприпасів у Харківській області. Через вибухи ракет і боєприпасів довелося провести великомасштабну операцію з евакуації населення. Було також припинено повітряне сполучення над зоною катастрофи. Три держави, а саме: Польща, Румунія і Словаччина, передали захисне спорядження і засоби виявлення, яких негайно потребувала Україна. Окрім цього, у рамках програми НАТО «Наука заради миру і безпеки» було забезпечено обладнання для інженерно-саперних підрозділів Державної служби України з надзвичайних ситуацій.

У липні 2017 року Чорногорія зазнала сильних лісових пожеж, які загрожували життю сотень людей у населених пунктах півострову Луштиця. П'ять держав НАТО і партнерів, а саме: Болгарія, Хорватія, Ізраїль, Швейцарія і Україна, відгукнулися на прохання Уряду Чорногорії про надання допомоги, забезпечивши літаки і гелікоптери пожежної авіації.

У серпні і вересні 2017 року Грузія тричі зверталася до Центру із проханням про надання допомоги у зв'язку з низкою лісових пожеж. З огляду на гірську місцевість і сильний вітер, загасити пожежі було дуже складно. Сім держав-членів НАТО і партнерів, а саме: Вірменія, Азербайджан, Білорусь, Ізраїль, Туреччина, Україна і США, відрядили пожежників, надали літаки і гелікоптери й забезпечили матеріально-технічну підтримку.

Навчання «Боснія і Герцеговина – 2017», Боснія і Герцеговина, вересень 2017 р.

Навчання «Боснія і Герцеговина – 2017»

Крім щоденної діяльності Євроатлантичний центр координації реагування на катастрофи проводить великомасштабні щорічні польові навчання з метою вдосконалення взаємодії між цивільними і військовими учасниками операцій з країн НАТО і партнерів.

У вересні 2017 року спільно з Міністерством безпеки Боснії і Герцеговини Центр організував 17-ті польові навчання із ліквідації наслідків катастроф у Тузлі. У 2014 році країну уразили сильні повені і зсуви ґрунту. Одним із висновків після цього стихійного лиха було те, що слід організовувати більше багатонаціональних навчань з метою зміцнення оперативної сумісності.

До навчань було залучено близько 1 200 особового складу з Боснії і Герцеговини, 34 країн НАТО і партнерів, а також 12 міжнародних організацій і установ, зокрема, Об'єднаного центру передового досвіду у сфері РБХЯ захисту і Центру координації реагування на катастрофи ЄС.

У рамках навчань застосовувалися такі інновації, як технологія віртуальної реальності і модель платформи соціальних мереж. Було також залучено багатонаціональну систему телемедицини, завдяки якій медичний персонал на місці катастрофи має змогу зв'язатися з лікарями в усьому світі за допомогою переносних установок телемедицини і отримати неоціненні поради щодо надання допомоги потерпілим. У рамках навчань було також випробувано в дії систему управління у разі надзвичайних станів, розроблену за програмою НАТО «Наука заради миру і безпеки» для країн-партнерів на західних Балканах. Вона допомогла краще скоординувати проведення операцій з ліквідації наслідків катастрофи шляхом надання інформації про перебіг умовного надзвичайного стану в режимі реального часу. Також учасникам навчань було запропоновано тренінг з питань захисту цивільних осіб у разі складних надзвичайних станів.

Співпраця з міжнародними організаціями

НАТО здавна відстоює необхідність тісних консультацій та співпраці серед міжнародних організацій з метою запобігання і врегулювання криз. У 2017 році було розширено контакти між НАТО і низкою організацій, зокрема, Світовим банком і Африканським союзом, а також кількома неурядовими організаціями.

Зміцнювалися зв'язки між НАТО і ЄС, ООН і Організацією з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ). До того ж у березні 2017 року Генеральний секретар НАТО Енс Столтенберг відвідав штаб-квартиру Міжнародного комітету Червоного Хреста у Женеві. Це був перший візит Генерального секретаря НАТО до цієї організації.

Європейський союз

У 2017 році **НАТО і ЄС продовжували розвивати і поглиблювати партнерство**. Це відбувається на основі Спільної декларації, яку підписали у липні 2016 року у Варшаві Генеральний секретар НАТО Енс Столтенберг, Голова Ради ЄС Дональд Туск і Голова Європейської комісії Жан-Клод Юнкер. У Спільній декларації міститься заклик «надати нового поштовху і нового змісту стратегічному партнерству між НАТО і ЄС». У документі визнається, що обидві організації стоять перед обличчям нових складних викликів безпеці, які можна ефективніше долати спільними зусиллями.

НАТО і ЄС продовжують вживати заходів з метою вдосконалення співпраці з понад 70 різних аспектів, починаючи від кіберзахисту до боротьби з тероризмом і безпеки на морі. Щодо безпеки на морі, наприклад, у рамках військово-морської операції під проводом НАТО «Морський охоронець» надається вагома підтримка операції Європейського союзу «Софія». У

сфері кіберзахисту фахівці НАТО і ЄС нині мають змогу обмінюватися попередженнями щодо потенційних кібернападів і шкідливих комп'ютерних програм у режимі реального часу. До того ж у жовтні 2017 року Генеральний секретар НАТО і Верховний представник ЄС / заступник Голови Єврокомісії Федеріка Моґеріні урочисто відкрили Центр передового досвіду з питань реагування на гібридні загрози у Гельсінкі (Фінляндія).

Торік НАТО і ЄС також тісно співпрацювали з метою вдосконалення обізнаності із ситуацією, а також активізації програми навчання, тренувань і стратегічних комунікацій з метою реагування на гібридні і кібернетичні загрози. Обидві організації почали тісніше співпрацювати з питань надання допомоги партнерам у галузі розбудови обороноспроможності і підвищення стійкості.

Зустріч Генерального секретаря НАТО Енса Столтенберга з Головою Ради ЄС Дональдом Туском і Головою Єврокомісії Жан-Клодом Юнкером у Брюсселі, травень 2017 р.

Генеральний секретар НАТО Єнс Столтенберг на засіданні Генеральної Асамблеї ООН, Нью-Йорк, вересень 2017 р.

ООН

Поглиблення співпраці між НАТО і ООН відбувається відповідно до зобов'язання Генерального секретаря НАТО Столтенберга у 2015 році надати більш вагомої підтримки з боку НАТО у проведенні операцій з підтримки миру під егідою ООН. У світлі поточних оперативних викликів, тривала активізація співпраці між НАТО і ООН щодо протидії загрозі, яку становлять саморобні вибухові пристрої, за допомогою ініціатив у галузі підготовки і спільної роботи з метою вироблення загальних стандартів. Також тривали співробітництво і діалог у галузі військової медицини і розбудови потенціалу, зокрема, обмін передовим досвідом і участь ООН у дворічній Конференції НАТО з питань сприяння доброчесності.

Пожвавилася також співпраця НАТО–ООН з гуманітарних аспектів безпеки. Протягом 2017 року ООН активно співпрацювала з НАТО стосовно запровадження у життя політики Альянсу з питань захисту цивільних. Тривала співпраця між двома організаціями у справах захисту дітей під час збройних конфліктів, причому приділялася увага як проведенню навчань, так і запровадженню Резолюції Ради Безпеки ООН № 1325 з питань жінок, миру і безпеки.

Організація з безпеки і співробітництва в Європі

Перед обличчям складного середовища безпеки в Європі, **партнерство між НАТО і Організацією з безпеки і співробітництва в Європі не втрачає першорядності**. Альянс пильно стежить за розвитком подій на рівні ОБСЄ, зокрема, у сфері контролю над озброєннями та заходів із розбудови довіри і зміцнення безпеки, а також у рамках Структурованого діалогу ОБСЄ з поточних і майбутніх викликів безпеці. Іншими сферами обопільного інтересу є західні Балкани і Україна – регіони, в яких ОБСЄ відіграє ключову роль.

Протягом 2017 року відносини НАТО–ОБСЄ розвивалися з багатьох напрямів діяльності. Генеральні секретарі обох організацій зустрілись поза рамками офіційної програми Генеральної Асамблеї ООН у вересні, а заступник Генерального секретаря НАТО взяла участь у засіданні Ради міністрів ОБСЄ у Відні в грудні 2017 року. Представники НАТО також виступили з низкою брифінгів на Форумі ОБСЄ з питань безпекового співробітництва, зокрема, з тематики стрілецької зброї і легкого озброєння та кіберзахисту. Останній раунд щорічних переговорів НАТО–ОБСЄ на рівні експертів відбувся у штаб-квартирі НАТО у листопаді 2017 року. Після призначення у 2016 році Спеціального представника Генерального секретаря НАТО до ОБСЄ, відкриття у Відні Офісу зв'язку НАТО у 2018 році зможе сприяти подальшому поглибленню співпраці між двома організаціями.

Африканський союз

У 2017 році тривало надання практичної підтримки **Африканському союзу з боку НАТО**. Спільні загрози і виклики безпеці, такі як необхідність забезпечення стабільності в Африці і боротьба з тероризмом свідчать про те, що співпраця між НАТО і Африканським союзом має стратегічне значення. Підтримка Африканського союзу з боку НАТО, яка розпочалася у 2005 році, має на меті доповнити зусилля інших міжнародних організацій, що надають допомогу Африканському союзу.

В Аддис-Абебі продовжує функціонувати Головний офіс військового зв'язку Альянсу. До того ж до Секретаріату миру і безпеки Африканського союзу було відряджено фахівців НАТО з питань миротворчих місій і операцій. На прохання керівництва Африканського союзу, НАТО надає різні види допомоги, зокрема, з питань планування і забезпечення поточних операцій та розбудови миротворчих спроможностей Африканського союзу. У 2017 році підтримка Африканського союзу з боку НАТО полягала у проведенні двох курсів в Аддис-Абебі, організованих Виїзною групою у сфері освіти і підготовки, які було присвячено питанням планування операцій і навчань.

Міжнародний комітет Червоного Хреста

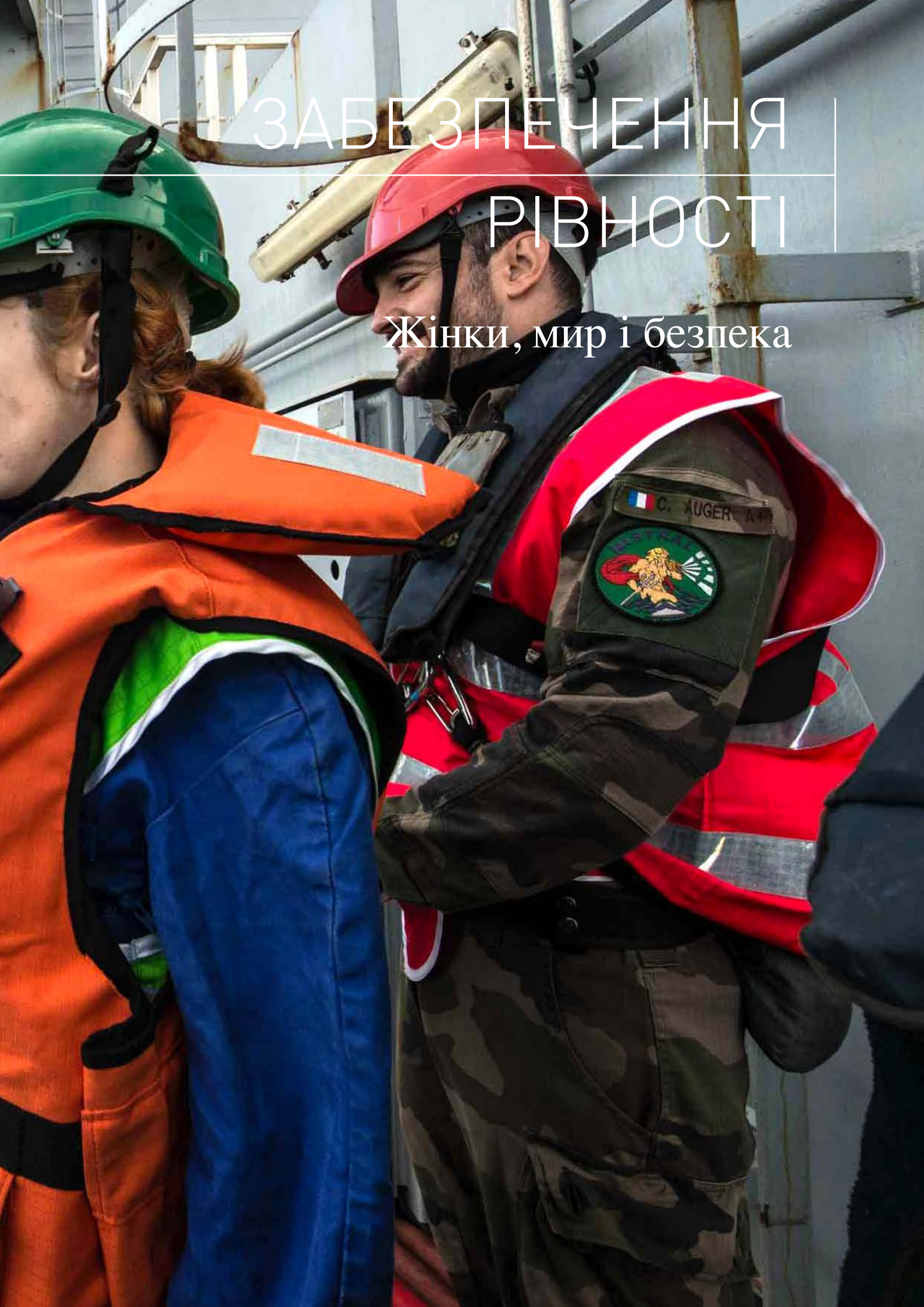
НАТО як багатостороння регіональна організація завжди виступала за розвиток тісної співпраці з іншими міжнародними організаціями, що діють за регіональним або міжнародним мандатом, як, наприклад, Міжнародний комітет Червоного Хреста.

У 2017 році співпраця між НАТО і Міжнародним комітетом Червоного Хреста тривала, причому увага насамперед приділялася таким аспектам, як **норми міжнародного гуманітарного права і захист цивільного населення у разі конфліктів**. У рамках візиту до Швейцарії у березні 2017 року Генеральний секретар НАТО зустрівся з Головою Міжнародного комітету Червоного Хреста. Вони переважно обговорили гуманітарні аспекти і співпрацю між двома організаціями. До того ж це був перший в історії візит Генерального секретаря НАТО до штаб-квартири Міжнародного комітету Червоного Хреста у Женеві.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РІВНОСТІ

Жінки, мир і безпека

Спеціаліст з авіоніки ВПС США, Литва, листопад 2017 р.

НАТО має бути одним із провідних захисників прав жінок. На думку Генерального секретаря, підвищувати роль жінок у збройних силах не лише правильно, але й розумно. Держави-члени Альянсу визнають, що включення гендерних аспектів до усіх основоположних завдань НАТО робить Альянс сучаснішим, міцнішим і готовим ефективніше реагувати. НАТО прагне просувати роль жінок у справах миру і безпеки, а також сприяти імплементації Резолюції Ради Безпеки ООН № 1325 й інших відповідних резолюцій.

Спеціальний представник Генерального секретаря НАТО з питань жінок, миру і безпеки здійснює нагляд за усіма аспектами внеску НАТО у порядок денний жінок, миру і безпеки. У 2017 році Генеральний секретар НАТО призначив на цю посаду пані Клер Гатчінсон з Канади.

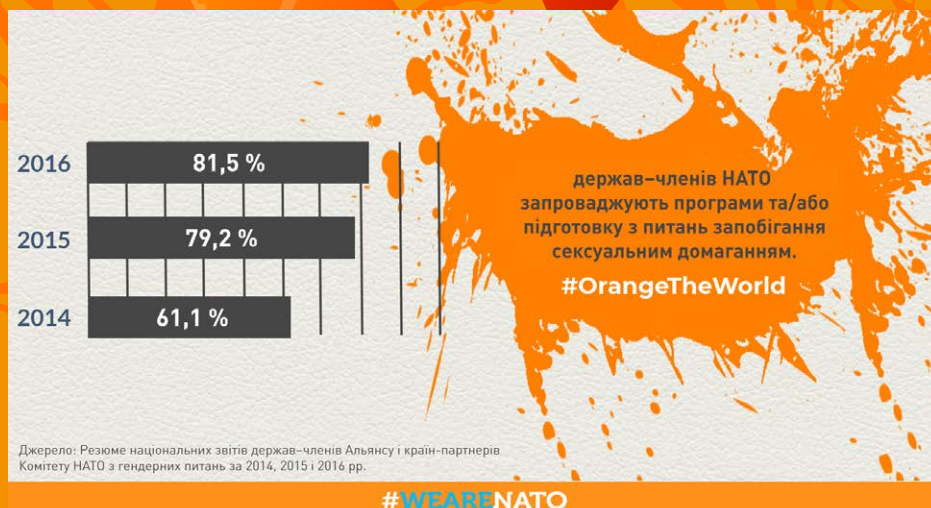
Спеціальний представник разом з її командою докладають зусиль з метою розбудови контактів і співпраці з державами-партнерами, міжнародними організаціями і громадськістю. Наприклад, з метою сприяння регулярному діалогу з відповідними представниками громадськості і експертних кіл, Офіс Спеціального представника організовує Дорадчу групу з питань жінок, миру і безпеки за участю представників громадськості.

НАТО також докладає зусиль для **включення гендерних аспектів** до процесів аналізу, планування, запровадження і оцінювання військових місій під проводом НАТО і продовжує відряджати кваліфікованих радників з гендерних питань до складу місій і операцій, причому як на стратегічному, так і на оперативно-тактичному рівнях. У 2016 році у 96% держав-членів НАТО гендерні аспекти було включено до програм підготовки напередодні розгортань та/або військових навчань, а 78% держав-членів Альянсу враховують гендерні аспекти, здійснюючи оперативне планування. До того ж у 2016 році, було підготовано 553 радники з гендерних питань, які діяли у 22 державах-членах НАТО, а 35 таких фахівців було розгорнуто у складі операцій або місій під проводом Альянсу.

У рамках програми «Наука заради миру і безпеки» також надавалося сприяння щодо просування порядку денного жінок, миру і безпеки. З-поміж інших проєктів, у 2017 році було розпочато широкий аналіз гендерної рівності й інтеграції жінок у Збройних силах Грузії, тривала робота щодо вироблення Національного плану дій на підтримку реалізації Резолюції Ради Безпеки ООН № 1325 в Республіці Молдова, а також проведено спеціалізований пілотний курс з питань обізнаності з гендерною тематикою для спільноти НАТО з метою поліпшення усвідомлення його учасниками гендерних питань та їх значення для усього Альянсу.

#ЗробиСвітПомаранчевим

У 2017 році НАТО взяла участь у «Помаранчевій кампанії» ООН: 16 днів активних заходів, щоб покласти край насильству за гендерною ознакою. НАТО сприяла підвищенню обізнаності з цим важливим питанням, маючи на меті спонукати до дій у боротьбі з насильством проти жінок.

Заступник Генерального секретаря НАТО Роуз Геттемюллер і міністр закордонних справ Канади Христия Фріланд під час дискусії на тему «Жінки, мир і безпека», Брюссель, грудень 2017 р.

Чому НАТО має захищати права жінок

У грудні 2017 року у спільній редакційній статті Генеральний секретар НАТО і Спеціальний посланець ООН Анжеліна Джолі закликали припинити насильство на гендерній основі, окресливши, яким чином НАТО може стати лідером у сприянні цим зусиллям. На їхню думку, НАТО мусить:

- Активніше дотримуватися свого зобов'язання щодо включення гендерних питань до стратегічного мислення, а також укорінити культуру сприяння кар'єрному зростанню жінок в усіх структурних підрозділах Організації, зокрема, призначаючи їх на керівні посади
- Забезпечити підготовку у сфері захисту прав людини і захисту цивільних, зокрема, проти сексуального насильства, а також просувати стандартні правила поведінки для військовослужбовців з метою запобігання, виявлення і реагування на випадки сексуального насильства та насильства на гендерній основі
- Інвестувати у підготовку радників з гендерних питань і розвиток механізмів повідомлення про випадки насильства на гендерній основі і їх моніторингу

«Це ганьба для усього людства, що насильство проти жінок, як у мирний час, так і за умов війни загалом вважалось менш серйозним злочином. Нарешті, ми можемо сподіватися змінити це. І ми маємо це зробити як для нас самих, жінок і чоловіків, так і для прийдешніх поколінь».

Засідання Північноатлантичної ради на рівні міністрів оборони, Брюссель, лютий 2017 р.
Зліва направо: Мімі Коделі (Албанія); Роберта Пінотті (Італія); Жанін Генніс-Плассхарт (Нідерланди);
Урсула фон дер Ляйєн (Німеччина); Марія Долорес де Коспедаль Гарсія (Іспанія); Іне Марі Еріксен Сорейде (Норвегія).

Статистичні дані щодо гендерного балансу

Попри досягнутий поступ, багато чого все ще має бути зроблено з метою підвищення представництва жінок у структурах Альянсу, насамперед щодо призначення на керівні посади. У 2017 році показник кількості жінок загалом по НАТО залишився на рівні 26%, тоді як у штаб-квартирі НАТО відсоток жінок, що працюють у Міжнародному секретаріаті, становив, як і раніше, 39%, а кількість жінок на посадах у Міжнародному військовому штабі була на позначці 16%. Загалом, у Міжнародному секретаріаті жінки обіймають 21% вищих керівних посад⁸.

Однією з ініціатив, покликаних поліпшити ситуацію, є Програма НАТО із розвитку професійної мережі і наставництва для жінок, причому у 2017 році розпочався її третій етап. Ця програма має сприяти розвитку кваліфікованих кадрів серед жінок-кандидатів і усунути структурні бар'єри, що ймовірно існують між персоналом.

У складі Північноатлантичної ради дев'ять Постійних представників НАТО – жінки⁹, тоді як станом на кінець 2017 року у державах-членах Альянсу вісім жінок обіймали посади міністрів оборони¹⁰.

У 2017 році Офіс радника з гендерних питань Міжнародного військового штабу НАТО узагальнив відомості про стан гендерного балансу у національних Збройних силах держав-членів Альянсу за 2016 рік. Було виявлено, що у 96% країн НАТО жінки можуть претендувати на будь-які посади у лавах збройних сил (порівняно з 84% у 2015 році); а також що в середньому частка жінок-військовослужбовців у збройних силах загалом по НАТО залишилася на позначці 11%. На основі цих відомостей також встановлено, що у 2016 році жінки становили 7% особового складу, залученого до операцій НАТО (порівняно з 6% у 2015 році).

У Звіті також відображено інші важливі тенденції, а саме:

- 66,7% держав-членів НАТО мають структури підтримки для самотніх, розлучених або овдовілих батьків, що виховують дітей (порівняно з 48% у 2015 році)
- 59,3% держав-членів НАТО запроваджують структури або політику, які гарантують більш сприятливе співвідношення між професійним і приватним життям (порівняно з 52% у 2015 році)
- 77,8% держав-членів НАТО мають у збройних силах органи, що опікуються гендерними питаннями (порівняно з 72% у 2015 році).

⁸ Керівні посади – це посади рівня U1-U4, A5-A7 (й еквівалентні посади Лінгвістичної служби).

⁹ Канада, Естонія, Франція, Ісландія, Люксембург, Чорногорія, Нідерланди, Велика Британія, США (станом на грудень 2017 р.).

¹⁰ Албанія, Чеська Республіка, Франція, Німеччина, Італія, Нідерланди, Словенія, Іспанія (станом на грудень 2017 р.).

ОРГАНІЗАЦІЯ

НАТО – це військово-політичний союз 29 держав-членів, але це також організація, яка здатна адаптуватися і прагне бути ефективною, гнучкою та прозорою. 2017 рік був важливим періодом подальшої адаптації і оновлення НАТО.

Штаб-квартира і структури НАТО

У штаб-квартирі НАТО в Брюсселі розміщуються Міжнародний секретаріат і Міжнародний військовий штаб організації, а також делегації і військові представництва держав-членів, місії 15 країн-партнерів і персонал кількох Агенцій НАТО.

Штаб-квартира є основним форумом, у рамках якого відбуваються обговорення і консультації, які визначають політику і практичну діяльність Альянсу, причому лише у 2017 році у штаб-квартирі НАТО відбулося майже 6 000 засідань.

У 2017 році тривали остаточні приготування для переїзду у 2018 році до нової будівлі штаб-квартири НАТО. Нова штаб-квартира є ключовою складовою і символом трансформації Альянсу до умов ХХІ століття. Нова будівля, яку було спроектовано і виконано з дотриманням стандартів охорони довкілля, є найсучаснішою і відповідатиме змінам у вимогах НАТО на майбутнє.

Факти щодо нової штаб-квартири НАТО

Нову будівлю штаб-квартири НАТО спроектовано і виконано із дотриманням стандартів охорони довкілля, а саме: «споживати менше – споживати раціональніше»:

- У проекті нової будівлі освітлення, вологість і температура регулюються за допомогою енергозберігаючих технологій, завдяки чому очікується економія споживання енергії на 30%
- Завдяки вікнам, що вкривають будівлю, забезпечується максимально можливе використання сонячного світла, внаслідок чого скорочується споживання електроенергії
- Електроенергія і опалення головним чином забезпечуватимуться за рахунок найсучасніших установок комбінованої генерації
- Система збору дощової води на 90% забезпечуватиме споживання води для санітарних потреб, прибирання і озеленення території
- Технології, застосовані при будівництві нового приміщення, також сприятимуть переробці, адже матеріали з попередньої будівлі було перероблено на місці і застосовано для будівництва автостоянок. В еквіваленті для їх перевезення знадобилося б 1000 вантажівок

Комп'ютерний макет нової будівлі штаб-квартири НАТО в Брюсселі © SOM ASSAR

Засідання Північноатлантичної ради на рівні міністрів оборони, лютий 2017 р.

Міжнародний секретаріат

У Міжнародному секретаріаті штаб-квартири НАТО працюють понад 1100 цивільних співробітників. Вони надають дорадчу допомогу, настанови і адміністративну підтримку національним делегаціям при штаб-квартирі НАТО. Персонал Міжнародного секретаріату сприяє процесу досягнення консенсусу і ухвалення рішень на рівні Альянсу і допомагає запроваджувати у життя ухвалені рішення.

Приймаючи на роботу новий персонал, НАТО керується критеріями, що ґрунтуються на заслугах кандидата, водночас прагнучи створити такий робочий колектив, який гідно представляв би майже мільярд громадян, інтересам яких слугує Альянс. У 2017 році у штаб-квартирі НАТО працювали представники усіх держав-членів за винятком Чорногорії, яка щойно стала членом НАТО.

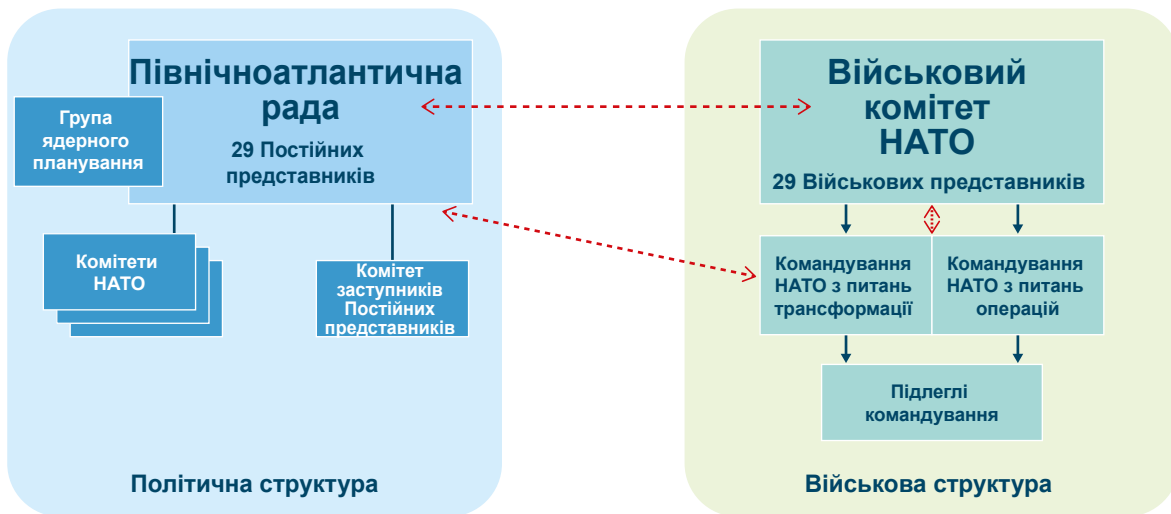
НАТО також прагне краще забезпечити розмаїття і гендерну рівність серед співробітників Організації. Наприклад, у рамках Планів дій щодо розмаїття й інтеграції, НАТО прагне краще усвідомити і усунути бар'єри, що існують на шляху забезпечення розмаїття, а також виробити політику і програми з метою забезпечення інтеграції.

Північноатлантична рада

Північноатлантична рада – це найвищий політичний орган, що ухвалює рішення в НАТО. Вона забезпечує форум для широкомасштабних консультацій між державами-членами з усіх питань, що впливають на мир і безпеку Альянсу. До складу Ради входять чільні представники кожної з держав-членів, які обговорюють політику і оперативні питання, що потребують колективних рішень.

З огляду на те, що усі рішення ухвалюються за принципом консенсусу, політика, яку узгоджено на рівні Ради, є виявом колективної волі усіх країн-членів Альянсу. На засіданнях Ради головує Генеральний секретар, а її рішення мають однаковий статус, на якому б рівні вони не були ухвалені: на рівні саміту, тобто на рівні глав держав і урядів, або у постійному складі, тобто на рівні послів.

Політична і військова структура НАТО

Військове керівництво НАТО

У Міжнародному військовому штабі у штаб-квартирі НАТО і в усій Командній структурі НАТО загалом працюють близько 5500 військових і 700 цивільних. У військових структурах Альянсу представлені усі 29 держав-членів.

Військовий комітет – це найвищий військовий орган у складі НАТО. До нього входять начальники оборонних штабів країн-членів Альянсу під керівництвом Голови Військового комітету. У 2017 році цю посаду обіймав чеський генерал Петр Павел.

Тоді як начальники оборонних штабів НАТО засідають кілька разів на рік, засідання Військового комітету відбуваються щодня у постійному складі, тобто на рівні військових представників, які діють від імені

начальників оборонних штабів їхніх відповідних країн. Завдання Військового комітету НАТО полягає в обговоренні, міркуваннях і діях з важливих військових питань в інтересах Альянсу, водночас представляючи точку зору і позицію національних урядів. Військовий комітет формулює рекомендації з військової тематики Північноатлантичній раді, які виробляються за принципом консенсусу. Він також тісно взаємодіє з двома стратегічними командуваннями НАТО, щоб виносити військові плани, питання і рекомендації на розгляд політичного керівництва Організації.

Візит Голови Військового комітету НАТО до Австралії, червень 2017 р.

Виконавчим органом Військового комітету є **Міжнародний військовий штаб**. Маючи у складі близько 500 співробітників, Міжнародний військовий штаб опікується підготовкою оцінки і аналізу з військових питань НАТО, визначаючи сфери, які становлять інтерес зі стратегічної і оперативної точки зору і виробляючи пропозиції щодо майбутнього курсу дій. Його функцією також є забезпечення належного виконання політики і рішень у військовій галузі відповідними військовими органами НАТО.

Під час виконання своїх основоположних завдань НАТО покладається на **Структуру сил Альянсу і Командну структуру НАТО**.

До **Структури сил НАТО** належать національні і багатонаціональні сили разом з їхніми відповідними оперативними штабами, які передаються у розпорядження Альянсу на постійній основі або тимчасово і які відповідають визначеним критеріям боєготовності. Завдяки цьому існує ресурс сил, здатних проводити і забезпечувати операції, як того потребує Альянс.

Командна структура НАТО має стратегічне призначення, а саме: здійснювати командування і управління спільними операціями Альянсу. До її складу насамперед входять Командування НАТО з питань операцій, Командування НАТО з питань трансформації і підпорядковані їм командування і штаби.

Командування НАТО з питань операцій відповідає за планування і проведення усіх місій і операцій Альянсу. Його головний штаб розташований у Монсі (Бельгія) під управлінням Верховного головнокомандувача ОЗС НАТО в Європі, яким нині є генерал Сухопутних сил США Кертис М. Скапарротті. Командування НАТО з питань трансформації керує процесом трансформації військової структури, збройних сил, потенціалу і доктрин НАТО. Його головний штаб розташований у Норфолку (Вірджинія, США) під управлінням Верховного головнокомандувача Командування НАТО з питань трансформації, яким нині є генерал ВПС Франції Деніс Мерсьє.

У 2017 році було проведено функціональний аналіз Командної структури НАТО. За підсумками цього огляду міністри оборони держав-членів Альянсу узгодили план адаптації Командної структури НАТО. Серед змін до Командної структури Альянсу згідно з цим планом передбачається, зокрема, створення нових командувань.

Командна структура НАТО

Агенції і організації

Агенції НАТО відіграють провідну роль щодо визначення та набуття найнеобхідніших спроможностей і послуг на підтримку Альянсу, причому як на рівні Організації, так і для окремих держав-членів.

Агенція НАТО з питань інформації і комунікацій

Агенція НАТО з питань інформації і комунікацій – це технологічна і кібернетична гілка НАТО. Вона здійснює експлуатацію і гарантує захист мереж НАТО, а також забезпечує передові технології на підтримку пріоритетів Альянсу, зокрема, у сфері протиповітряної і протиракетної оборони, а також кіберзахисту. Тридцять представництв Агенції розташовано у різних кутках світу, від Північної Америки до Афганістану зі штаб-квартирою у Брюсселі і основними підрозділами у Гаазі (Нідерланди) і Монсі (Бельгія). Персонал Агенції також залучено до забезпечення сухопутних і військово-морських місій та операцій НАТО.

70% роботи Агенції виконується шляхом реалізації контрактів з комерційними компаніями 29 країн-членів Альянсу. Маючи у складі як цивільних, так і військових фахівців і групу, яка налічує 200 експертів у сфері кіберзахисту, нині Агенція стоїть на чолі процесу модернізації інформаційних технологій НАТО, бюджет якого становить 3 мільйона євро. Завдяки цьому мережі НАТО стануть стійкішими, а політичне керівництво і військові командувачі матимуть повнішу обізнаність з ситуацією, кращі системи зв'язку, командування і управління. З-поміж іншого, у 2017 році Агенція керувала проектами із підключення Чорногорії до мереж НАТО і модернізації систем супутникового зв'язку.

Агенція НАТО з питань забезпечення і закупівель

Агенція НАТО з питань забезпечення і закупівель є основною структурою матеріально-технічного забезпечення і закупівель Альянсу. Агенція надає увесь спектр послуг матеріально-технічного забезпечення, починаючи від закупівель до технічного обслуговування, підтримки життєвого циклу, включаючи демонтаж складних систем озброєнь після завершення планового терміну їх експлуатації. Агенція також здійснює управління контрактами з підрядниками з метою забезпечення операцій від імені командувань НАТО, багатонаціональних груп і окремих держав-членів.

Центральний офіс Агенції розташовано у Люксембурзі, а її програми також діють у Франції, Угорщині та Італії із зовнішніми представництвами в Афганістані, Косові тощо. Агенція налічує понад 1350 співробітників, а в операціях Альянсу беруть участь 60 її фахівців.

Протягом останніх чотирьох років ділова активність Агенції зросла на понад 1 мільярд євро і нині також охоплює придбання систем озброєнь для Альянсу і окремих держав-членів. Наприклад, у партнерстві з Організацією співробітництва у галузі спільних озброєнь, Агенція закуповує сім багатоцільових літаків-заправників для низки країн. Очікується, що обсяги ділової активності Агенції і кількість персоналу зростатимуть у передбачуваному майбутньому, причому країни, які користуються послугами Агенції, напругу фінансують понад 90% її заходів.

Організація НАТО з питань науки і технологій

Організація НАТО з питань науки і технологій забезпечує інновації, надає дорадчу допомогу і пропонує наукові рішення відповідно до потреб Альянсу, які дедалі змінюються. Це найбільший у світі форум із проведення спільних досліджень у сфері безпеки і оборони і, як такий, має дуже значущу робочу програму. Організація плекає розвиток спільноти, до складу якої входять понад 5 000 активно задіяних науковців та інженерів з країн Альянсу і партнерів.

Щорічна робоча програма Організації НАТО з питань науки і технологій налічує понад 300 проектів, які охоплюють широке коло питань, починаючи від безпілотних систем, боротьби з підводними човнами, надзвукових літальних апаратів і квантових радарів до впливу соціальних мереж на військові операції.

Діяльністю Організації керує Рада НАТО з питань науки і технологій. Рада управляє Технічним і Науковим комітетами Організації, а також трьома виконавчими органами, а саме: Центром морських досліджень і експериментів у Ла Спеція (Італія); Відділом підтримки спільних досліджень у Парижі (Франція); та Офісом Старшого наукового представника у штаб-квартирі НАТО.

Пересувний табір Агенції НАТО з питань забезпечення і закупівель,
Італія, листопад 2017 р.

Бюро стандартизації НАТО

Щоб Збройні сили НАТО і їхні спроможності були злагодженими, ефективними і дієвими, необхідно забезпечити дотримання спільно узгоджених, сумісних стандартів. Отже, **Бюро стандартизації НАТО** – це цивільно-військова структура, що сприяє виробленню і оновленню стандартів Альянсу.

У 2017 році діяльність Бюро було зосереджено на визначенні, розвитку і впровадженні стандартів НАТО на підтримку пріоритетів у сфері оборонного планування Альянсу. Особливу увагу було приділено таким напрямкам, як матеріально-технічне забезпечення і розвідка. Прагнучи сприяти подальшому вдосконаленню стандартів НАТО, Бюро також просуває співпрацю між фахівцями з однієї дисципліни і представниками різних дисциплін, водночас аналізуючи досвід, набутий внаслідок навчань НАТО. Ці зусилля сприяють підвищенню оперативної сумісності з метою досягнення тактичних, оперативних і стратегічних завдань Альянсу.

Фінансування НАТО

Витрати на фінансування НАТО покриваються за рахунок прямих і непрямих внесків держав-членів. Найбільшими є непрямі або національні внески, які робляться у формі участі держав-членів Альянсу в операціях і місіях під проводом НАТО.

Прямі внески спрямовуються на покриття потреб Альянсу загалом, наприклад, на утримання системи протиповітряної оборони НАТО або структури командування і управління. Ці витрати покриваються колективно, часто шляхом спільного фінансування, причому усі 29 держав-членів роблять внески за узгодженою формулою розподілу витрат пропорційно до обсягу національного ВВП.

Механізми спільного фінансування гарантують наповнення бюджетів НАТО, а саме: **Цивільного бюджету** (забезпечення щоденного функціонування Міжнародного секретаріату і штаб-квартири НАТО), **Військового бюджету** (забезпечення функціонування Об'єднаної командної структури) і **Програми інвестицій у безпеку** (набуття військових спроможностей).

До того ж проекти можуть спільно фінансуватися двома або кількома державами-членами, тобто їх учасники визначають критерії, пріоритети і механізми фінансування для кожного конкретного проекту, але НАТО здійснює політичний і фінансовий контроль. За фінансовим процесом наглядає Північноатлантична рада, управління здійснює Рада ресурсної політики і планування, а практичне виконання покладено на Бюджетний і Інвестиційний комітети.

НАТО також здійснює фінансовий контроль низки проектів Цільових фондів, у яких мають змогу брати участь країни, які не є членами Альянсу, і які створюються з метою надання допомоги конкретній країні або у конкретній галузі. Ці проекти фінансуються за рахунок добровільних національних внесків.

Прозоре і підзвітне управління фінансовими ресурсами

Останніми роками НАТО здійснила інвестиції у модернізацію механізмів управління фінансовими ресурсами, маючи на меті загалом підвищити прозорість і підзвітність.

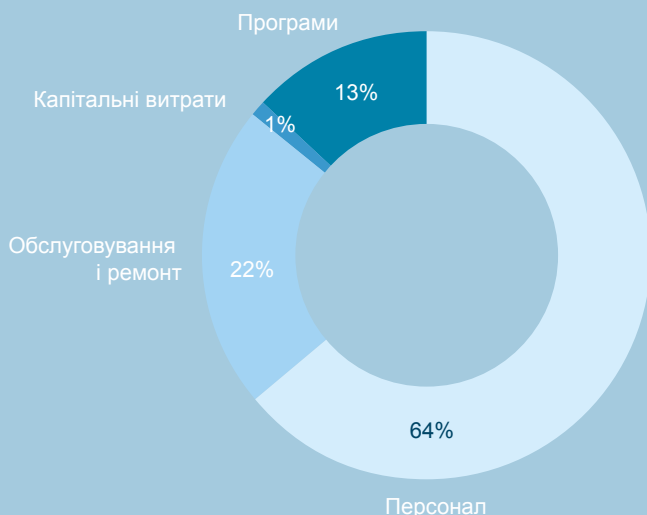
У 2017 році тривало реформування фінансових регуляторних рамок, зокрема, завдяки вдосконаленню послідовності і зіставлення фінансового звітування усіх структурних підрозділів НАТО. Ці поточні зусилля покликані забезпечити більшу фінансову прозорість й підзвітність, а також запровадити передові методи у сфері управління бюджетними коштами загалом по НАТО.

Водночас було досягнуто поступу у сфері управління спільним бюджетом НАТО, зокрема, щодо набуття військового потенціалу, який фінансується колективно, а також у процесі планування колективних ресурсів.

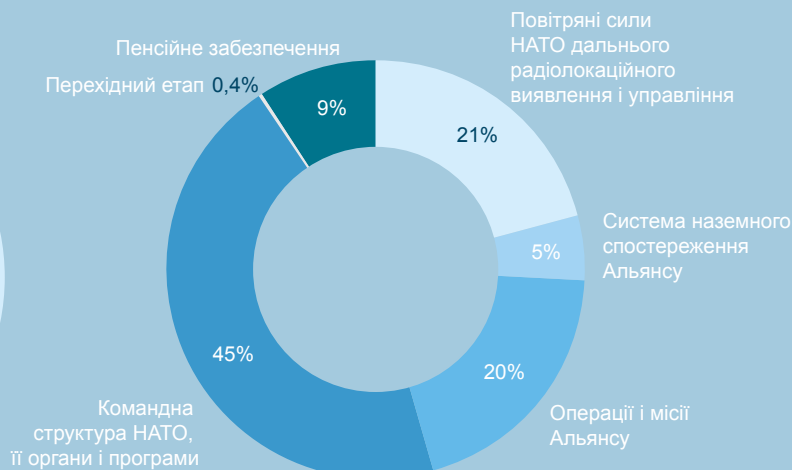
Незалежна Міжнародна рада аудиторів НАТО також відіграє чільну роль у забезпеченні належного використання коштів об'єднаних і спільних бюджетів. З цією метою проводиться фінансовий аудит і перевірка якості послуг різних органів НАТО.

Насамкінець, Альянс продовжує оприлюднювати широку вибірку фінансових документів організації у рамках свого загального зобов'язання щодо підвищення прозорості.

Основний цивільний бюджет 2017

Максимальний рівень Військового бюджету 2017

Цивільний бюджет

Цивільний бюджет покриває такі статті витрат, як утримання персоналу, поточні кошти на функціонування, капітальні витрати і витрати на реалізацію програм Міжнародного секретаріату штаб-квартири НАТО. Його затверджує Північноатлантична рада, яка забезпечує відповідність Цивільного бюджету стратегічним пріоритетам Альянсу. Цивільний бюджет формується за рахунок внесків із бюджетів національних міністерств закордонних справ країн-членів (у більшості країн). Основний цивільний бюджет у 2017 році, за винятком пенсійного забезпечення, становив близько 193 мільйонів євро. У 2017 році тривав поступ у процесі модернізації фінансового управління Цивільним бюджетом, зокрема, завдяки запровадженню нового механізму, який дає державам-членам змогу зіставити виділені ресурси з досягнутими результатами, що загалом сприяє підвищенню підзвітності й ефективності.

Із Військового бюджету фінансується Міжнародний військовий штаб, обидва Стратегічних командування й підпорядковані їм системи командування, управління та інформації, зокрема:

- Система наземного спостереження Альянсу
- Операції і місії Альянсу
- Система дальнього радіолокаційного виявлення і управління Альянсу
- Командна структура НАТО, її органи і програми
- Пенсійне забезпечення цивільного персоналу Командної структури НАТО.

Військовий бюджет

Військовий бюджет покриває витрати на функціонування і обслуговування Командної структури й інших військових органів НАТО. Він складається з понад 35 окремих бюджетів, які фінансуються за рахунок внесків з національних оборонних бюджетів країн-членів (у більшості країн) відповідно до узгодженої формули розподілу витрат. Його затверджує Північноатлантична рада, нагляд за витратами здійснює Бюджетний комітет (у складі якого представлені усі держави-члени НАТО), а витрату бюджетних коштів здійснюють структури, яким вони безпосередньо призначаються. У 2017 році максимальний обсяг Військового бюджету становив 1,3 мільярда євро. У будь-якому разі, фінансове забезпечення військовослужбовців, наданих у розпорядження НАТО, відбувається за рахунок національних оборонних бюджетів країн, в яких вони служать.

Програма інвестицій у безпеку НАТО

Програма інвестицій у безпеку НАТО покриває витрати на будівництво і технологічні розробки, які виходять за межі потреб у галузі оборони окремих держав-членів Альянсу. Програма слугує підтримці стратегічних командувань, забезпечуючи їх об'єктами і установками, такими як інформаційно-комунікаційні системи ППО та військові штаби для об'єднаної структури і поточних операцій.

Програму фінансують міністерства оборони кожної з держав-членів Альянсу відповідно до узгодженої формули розподілу витрат. Бюджет Програми ухвалює Північноатлантична рада, а нагляд за її виконанням здійснює Інвестиційний комітет (у складі якого представлені усі держави-члени НАТО). Реалізацією проектів Програми інвестицій у безпеку НАТО опікуються окремі держави-члени Альянсу, Агенції НАТО або Стратегічні командування згідно зі сферою їх компетенції.

У 2017 році максимальний обсяг бюджету Програми становив 655 мільйонів євро. Найбільш істотні витрати були у сфері розбудови спроможностей командування і управління авіацією на рівні Альянсу, насамперед стосовно реалізації Програм із розбудови системи командування і управління авіацією та захисту від балістичних ракет.

Підвищення прозорості

Згідно з рішенням щодо підвищення прозорості і підзвітності, ухваленим на Уельському саміті у 2014 році, у 2017 році тривала робота із подальшого оприлюднення документів Альянсу. Внаслідок цього, **НАТО оприлюднила ще більшу кількість сучасних документів**. Політика у цій сфері також передбачає оприлюднення ретроспективних документів, причому було запроваджено процедури з метою систематичного включення документів Командування НАТО з питань операцій до процесу зняття грифу таємності.

Серед документів, оприлюднених у 2017 році, були такі: 138 листів Генерального секретаря за період 1991-1999 рр.; 59 документів Штабу Верховного головнокомандувача ОЗС НАТО у Європі; односторонній стислій історії Штабу Верховного головнокомандувача ОЗС НАТО у Європі за період 1956-1962 рр.; а також 105 документів, пов'язаних з авіакатастрофою над Устикою у червні 1980 року.

Завершено роботу із вдосконалення Інтернет-архіву НАТО, що сприяє подальшому збільшенню кількості оприлюднених документів і полегшує їхній пошук.

Генеральний секретар НАТО зі студентами Школи міжнародних відносин Еліота, Університет Джорджа Вашингтона, Вашингтон, округ Колумбія, квітень 2017 р.

Зв'язки з громадськістю

НАТО – це альянс 29 демократичних держав, який дуже серйозно ставиться до свого зобов'язання із гарантування прозорості. НАТО докладає істотних зусиль з метою інформування громадськості про свою політику, роз'яснення цілей своїх заходів і демонстрації рішучості усіх членів Альянсу перед обличчям будь-якого супротивника. Для НАТО дуже важливо спілкуватися з людьми в усьому світі, насамперед – в країнах-членах, сусідніх країнах, а також там, де тривають операції НАТО.

Це відбувається багатьма способами, зокрема, шляхом розвитку щоденних контактів з традиційними ЗМІ й у соціальних мережах, а також спілкування віч-на-віч. Наприклад, НАТО веде регулярний діалог з міжнародними ЗМІ і аудиторіями за допомогою виступів та зустрічей з населенням чільних посадовців Альянсу, прес-конференцій, семінарів, інформаційних візитів і брифінгів у штаб-квартирі НАТО в Брюсселі. НАТО також має низку веб-сторінок і сторінки у соціальних мережах.

Водночас, Альянс відстежує і аналізує висвітлення НАТО у міжнародних ЗМІ, щоб краще усвідомлювати, як організація сприймається світовою громадськістю, а також своєчасно реагувати на дезінформацію. До того ж це відбувається завдяки спеціальному веб-порталу під назвою «Зіставлення з реальними фактами», який має на меті спростовувати міфи щодо відносин НАТО–Росія.

Роз'яснення передової присутності

Протягом 2017 року НАТО використовувала зв'язки з громадськістю для роз'яснення того, що чотири багатонаціональних бойових групи, які базуються в Естонії, Латвії, Литві і Польщі, мають виключно оборонний характер, є пропорційними і цілком відповідають міжнародним зобов'язанням Альянсу, наголошуючи на тому, що Альянс і надалі готовий до значущого політичного діалогу з Росією. У дусі прозорості використовувалися відеоматеріали, інфографіка й інші цифрові продукти, щоб поінформувати, які країни виділяють війська і де саме розміщуються бойові групи НАТО. До того ж представники бойових груп регулярно проводили заходи взаємодії з місцевим населенням.

Зв'язки у цифровому світі

НАТО визнає вагомий роль соціальних мереж. Станом на кінець 2017 року офіційну сторінку НАТО у Фейсбук уподобали майже 1,3 мільйона користувачів, а офіційна сторінка НАТО у Твіттері має майже 520 000 послідовників, що становить збільшення майже на 110 000 користувачів (+27%) порівняно з 2016 роком. Згідно з дослідженням «Твіпломасі» у 2017 році, Генеральний секретар НАТО Єнс Столтенберг посів третє місце серед лідерів міжнародних організацій за кількістю послідовників у Твіттері і також був одним із найактивніших.

Resolute Support Mission

The Resolute Support Mission is a NATO-led mission to train, advise and assist the Afghan security forces and institutions. The mission was launched on 1 January 2015, immediately following the stand-down of the International Security Assistance Force.

The legal framework for the Resolute Support Mission is provided by a Status of Forces Agreement, signed in Kabul on 30 September 2014 and ratified by the Afghan Parliament on 27 November 2014. The Status of Forces Agreement defines the terms and conditions under which NATO forces are deployed, as well as the activities they are authorised to carry out. The mission is also supported by United Nations Security Council Resolution 2189, unanimously adopted on 12 December 2014.

The Resolute Support Mission provides training, advice and assistance in eight key areas: multi-year budgeting; transparency, accountability and oversight; civilian oversight of the Afghan Security Institutions; force generation; force sustainment; strategy and policy planning, resourcing and execution; intelligence; and strategic communications.

Those countries not contributing troops to the Resolute Support Mission are supporting this mission in different ways, as well as the broad effort to strengthen the sustainment of the Afghan National Defence and Security Forces in the long term.

Beyond this training, advice and assistance mission, Allies and partner countries also contribute to the financing of the Afghan National Defence and Security Forces, and enhance the Enduring Partnership with Afghanistan, by strengthening political consultations with the country and by strengthening practical cooperation in areas of specific interest for Afghanistan.

These efforts are part of the broader engagement of the international community in Afghanistan to ensure that Afghanistan is never again a safe haven for terrorism.

Commander: General John W. Nicholson (USA)
NATO Senior Civilian Representative: Ambassador
Cornelius Zimmermann (DEU)

Resolute Support Mission Command (RSM) in Kabul
RSM Headquarters
Commander: General John W. Nicholson (USA)
Deputy Commander: Lieutenant General Rosario
Castellano (ITA)

Train, Advise and Assist Command (TAAC) Capital
Headquarters TAAC(C) in Kabul (TUR)
Commander: Brigadier General Ayhan Saygin (TUR)

Train, Advise and Assist Command (TAAC) North:
Headquarters TAAC(N) in Mazar-e Sharif (DEU)
Commander: Brigadier General André Bodemann (DEU)

Train, Advise and Assist Command (TAAC) East:
Headquarters TAAC(E) in Laghman (USA)
Commander: Brigadier General Paul T. Calvert (USA)

Train, Advise and Assist Command (TAAC) South:
Headquarters TAAC(S) in Kandahar (USA)
Commander: Brigadier General Lee Henry (USA)

Train, Advise and Assist Command (TAAC) West:
Headquarters TAAC(W) in Herat (ITA)
Commander: Brigadier General Claudio Minghetti (ITA)

39 Troop Contributing Nations (as of May 2017)

Albania	83
Armenia	121
Australia	270
Austria	10
Azerbaijan	94
Belgium	62
Bosnia and Herzegovina	55
Bulgaria	92
Croatia	95
Czech Republic	223
Denmark	97
Estonia	4
Finland	29
Georgia	872
Germany	980
Greece	4
Hungary	90
Iceland	2
Italy	1,037
Latvia	22
Lithuania	21
Luxembourg	1
Mongolia	120
Montenegro	18
Netherlands	100
New Zealand	10
Norway	42
Poland	198
Portugal	10
Romania	587
Slovakia	38
Slovenia	7
Spain	8
Sweden	25
The Former Yugoslav Republic of Macedonia ¹	39
Turkey	659
Ukraine	10
United Kingdom	500
United States	6,941
Total Strength ² :	13,576

¹ Turkey recognises the Republic of Macedonia with its constitutional name.

² The troop numbers reported reflect the overall presence in Afghanistan of each of individual contributing nations. They are based on information provided directly from individual contributing nations and may include forces deployed in a support role for Resolute Support Mission. They should be taken as indicative as they change regularly, in accordance with the deployment procedures of the individual troop contributing nations.

Kosovo Force

The NATO-led Kosovo Force's mission is to contribute to maintaining a safe and secure environment as mandated by United Nations Security Council Resolution 1244. In carrying out its mission, NATO cooperates and assists the United Nations, the European Union and other international actors, as appropriate, to support the development of a stable and peaceful Kosovo. The Kosovo Force supports the development of professional, democratic and multi-ethnic security structures in Kosovo. This includes NATO's support for the ongoing development of the Kosovo Security Force through the provision of advice, training and capacity-building at Kosovo Security Force Brigade level and above. The Kosovo Security Force is an all-voluntary, professional, multi-ethnic, lightly-armed force. Its basic missions include crisis response, assistance to civilian authorities in responding to natural and other disasters, explosive ordnance disposal and civilian protection tasks.

Commander: Major General Giovanni Fungo (ITA)

29 Troop Contributing Nations (as of May 2017)

Albania	28
Armenia	35
Austria	465
Bulgaria	21
Canada	5
Croatia	33
Czech Republic	9
Denmark	35
Estonia	2
Finland	25
Germany	530
Greece	112
Hungary	373
Ireland	12
Italy	551
Lithuania	1
Luxembourg	23
Moldova	41
Norway	2
Poland	262
Portugal	186
Romania	61
Slovenia	252
Sweden	3
Switzerland	234
Turkey	307
Ukraine	40
United Kingdom	29
United States	675
Total Strength:	4,352

*Turkey recognises the Republic of Macedonia with its constitutional name

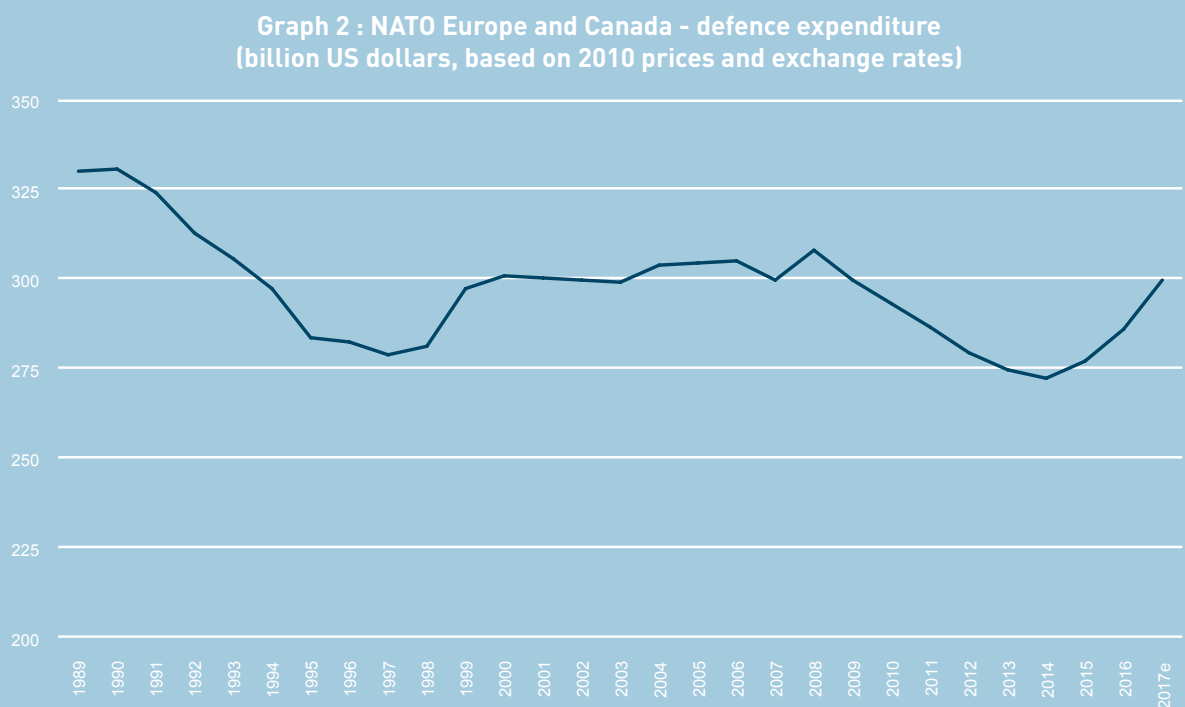
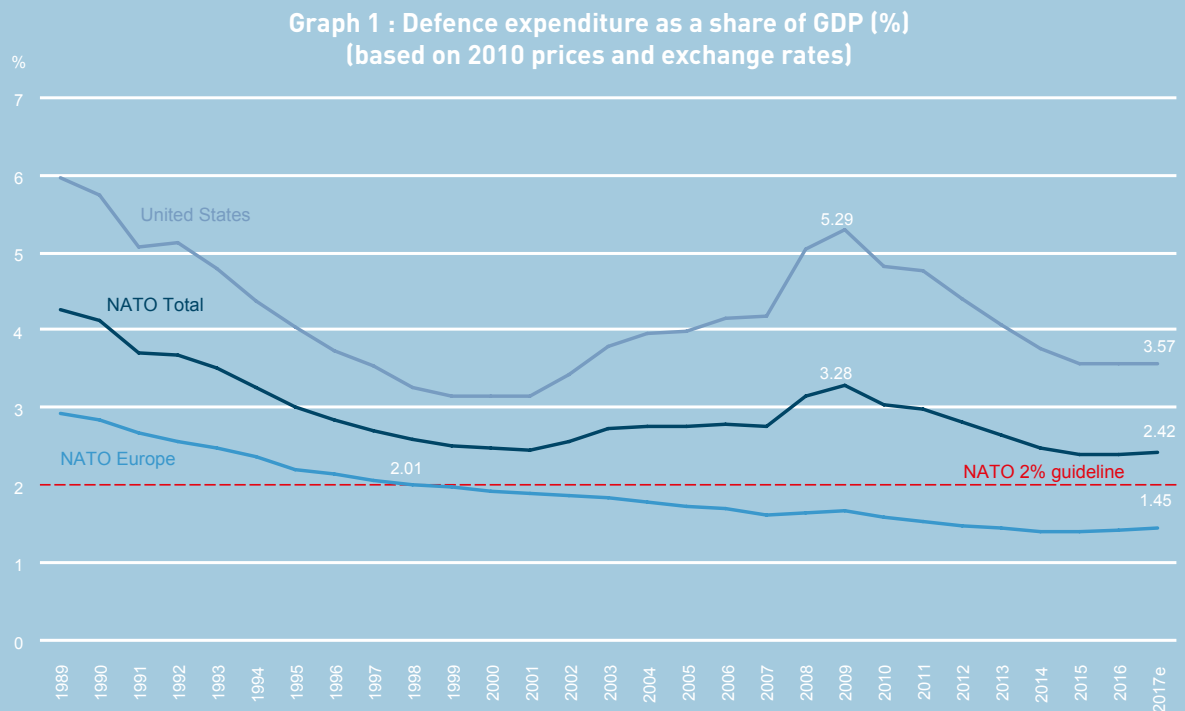
Produced by NATO HQ SITCEN Geospatial Section, January 2016.

Defence Expenditure of NATO Countries (2010 – 2017)

NATO collects defence expenditure data from Allies on a regular basis and presents aggregates and subsets of this information. Each Ally's Ministry of Defence reports current and estimated future defence expenditure according to an agreed definition of defence expenditure. The amounts represent payments by a national government actually made, or to be made, during the course of the fiscal year to meet the needs of its armed forces, those of Allies or of the Alliance. NATO also makes use of up-to-date economic and demographic information available from the Directorate-General for Economic and Financial Affairs of the European Commission, and the Organisation for Economic Co-operation and Development.

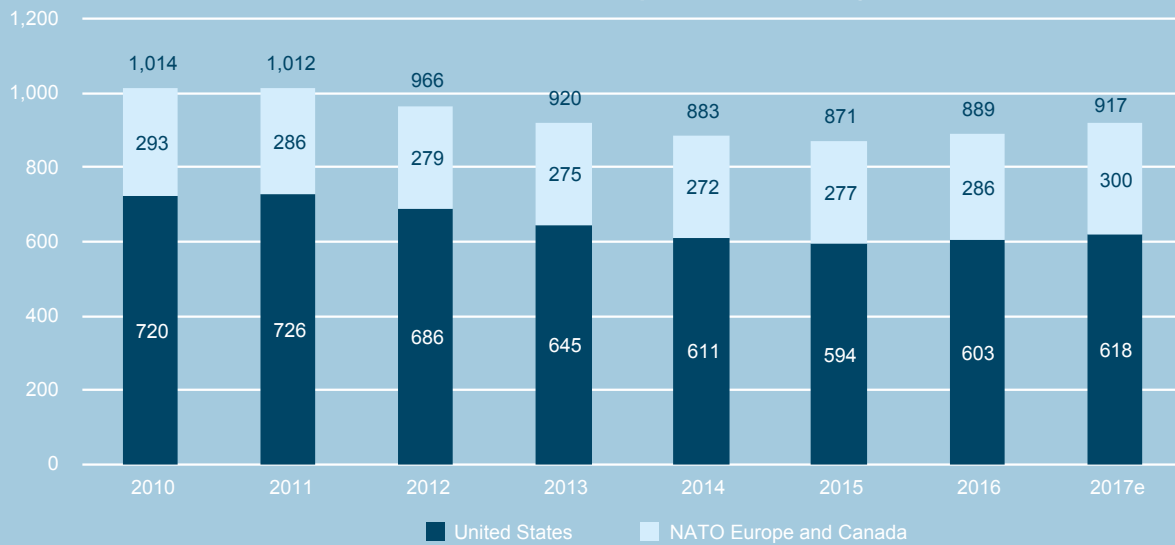
In view of differences between the definition of NATO defence expenditure and national definitions, the figures shown in this report may diverge considerably from those which are quoted by media, published by national authorities or given in national budgets. Equipment expenditure includes expenditure on major equipment as well as on research and development devoted to major equipment. Personnel expenditure includes pensions paid to retirees.

The cut-off date for information used in this report is 9 February 2018. Figures for 2017 are estimates.

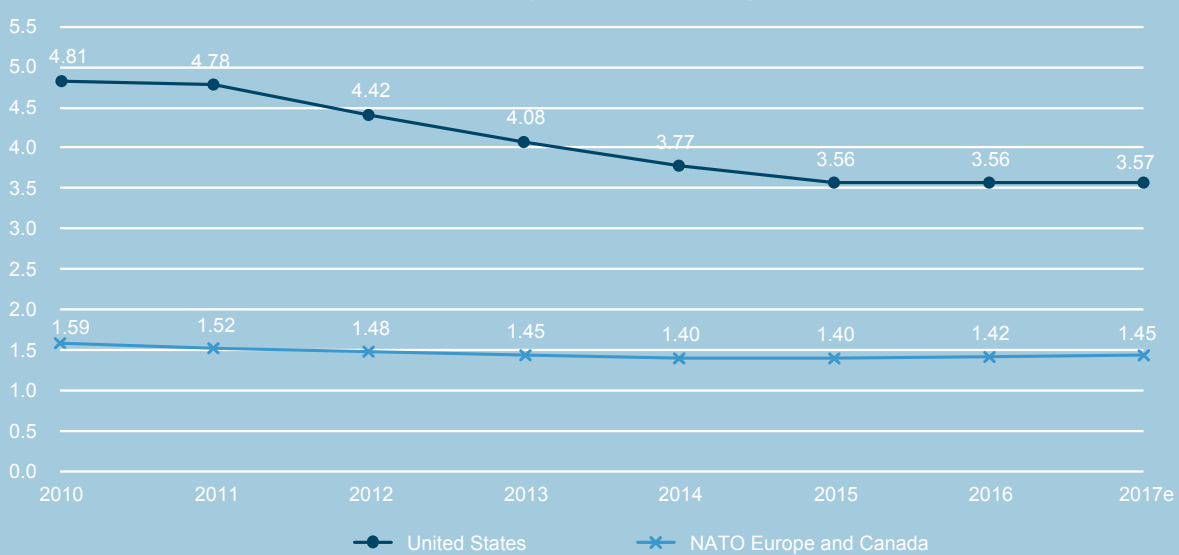

Note: includes enlargements which took place in: 1999 (3 Allies), 2004 (7 Allies), 2009 (2 Allies) and 2017 (1 Ally). Figures for 2017 are estimates.

Graph 3 : Defence expenditure
(billion US dollars, based on 2010 prices and exchange rates)

Graph 4 : Defence expenditure as a share of GDP (%)
(based on 2010 prices and exchange rates)

Notes: Figures for 2017 are estimates. The NATO Europe and Canada aggregate from 2017 includes Montenegro, which became an Ally on 5 June 2017.

**Table 1 : Defence expenditure
(million national currency)**

Country	Currency unit (million)	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017e
Current prices									
Albania	Leks	19,321	19,877	19,820	19,022	18,788	16,671	16,250	17,199
Belgium	Euros	3,960	3,956	4,023	3,964	3,913	3,789	3,901	3,965
Bulgaria *	Leva	1,230	1,066	1,099	1,196	1,102	1,116	1,186	1,508
Canada	Canadian dollars	19,255	21,808	19,978	18,764	20,076	23,900	23,474	27,607
Croatia	Kunas	5,057	5,323	5,059	4,848	4,625	4,586	4,241	4,553
Czech Republic	Koruny	50,808	43,131	42,780	42,035	41,003	47,264	45,598	52,714
Denmark	Kroner	25,328	24,259	25,618	23,682	22,769	22,633	24,190	25,165
Estonia	Euros	251	280	340	361	386	418	450	479
France	Euros	39,241	38,443	39,105	39,402	39,149	39,199	39,950	40,852
Germany	Euros	34,925	34,630	36,168	34,593	34,749	35,898	37,598	40,447
Greece	Euros	5,966	4,934	4,384	3,999	3,939	4,073	4,190	4,213
Hungary	Forint	280,895	295,967	297,650	286,341	281,402	316,338	362,798	402,793
Italy	Euros	21,637	21,741	20,600	20,078	18,427	17,642	20,226	20,787
Latvia	Euros	189	206	193	212	221	254	364	470
Lithuania	Euros	246	248	252	267	322	425	575	724
Luxembourg	Euros	187	167	167	176	190	225	213	256
Montenegro	Euros	56	57	53	49	52	51	56	66
Netherlands	Euros	8,472	8,156	8,067	7,702	7,788	7,816	8,234	8,686
Norway	Kroner	39,279	40,534	41,560	43,518	46,234	46,900	50,937	55,309
Poland	Zlotys	25,608	26,979	28,365	28,467	31,874	39,940	37,082	39,206
Portugal	Euros	2,673	2,627	2,366	2,457	2,263	2,384	2,364	2,512
Romania	New Lei	6,630	7,255	7,282	8,160	9,014	10,337	10,738	14,765
Slovak Republic	Euros	859	766	794	729	752	889	907	1,004
Slovenia	Euros	583	479	423	382	366	361	406	425
Spain	Euros	11,132	10,059	10,828	9,495	9,508	10,000	9,014	10,739
Turkey	Liras	21,241	22,807	24,956	27,466	29,727	32,522	38,141	44,240
United Kingdom	Pounds	39,053	39,204	36,563	39,824	39,902	38,940	42,189	43,002
United States	US dollars	720,423	740,744	712,947	680,856	653,942	641,253	656,059	685,957
Constant 2010 prices									
Albania	Leks	19,321	19,427	19,172	18,347	17,845	15,819	15,452	16,062
Belgium	Euros	3,960	3,878	3,868	3,772	3,699	3,542	3,589	3,563
Bulgaria *	Leva	1,230	1,006	1,021	1,119	1,026	1,017	1,057	1,336
Canada	Canadian dollars	19,255	21,123	19,117	17,676	18,559	22,268	21,740	24,961
Croatia	Kunas	5,057	5,235	4,898	4,657	4,440	4,403	4,076	4,324
Czech Republic	Koruny	50,808	43,122	42,156	40,837	38,870	44,289	42,207	48,309
Denmark	Kroner	25,328	24,104	24,865	22,783	21,681	21,401	22,884	23,387
Estonia	Euros	251	266	313	321	339	362	383	391
France	Euros	39,241	38,084	38,297	38,290	37,825	37,465	38,036	38,581
Germany	Euros	34,925	34,263	35,242	33,058	32,621	33,035	34,146	36,173
Greece	Euros	5,966	4,894	4,365	4,078	4,091	4,275	4,440	4,413
Hungary	Forint	280,895	289,401	281,528	263,107	250,112	275,962	313,485	335,916
Italy	Euros	21,637	20,949	19,521	18,526	16,709	15,735	17,610	17,906
Latvia	Euros	189	194	175	189	194	222	318	400
Lithuania	Euros	246	235	233	244	291	383	513	620
Luxembourg	Euros	187	159	155	161	171	200	192	226
Montenegro	Euros	56	57	52	48	50	48	50	58
Netherlands	Euros	8,472	8,057	7,827	7,359	7,374	7,393	7,721	8,011
Norway	Kroner	39,279	39,465	39,622	40,244	41,985	41,299	44,006	47,299
Poland	Zlotys	25,608	26,135	26,847	26,865	29,933	37,226	34,419	35,858
Portugal	Euros	2,673	2,634	2,382	2,418	2,211	2,283	2,232	2,344
Romania	New Lei	6,630	6,927	6,641	7,196	7,818	8,739	8,886	11,980
Slovak Republic	Euros	859	754	771	705	728	862	883	969
Slovenia	Euros	583	474	416	370	352	344	383	391
Spain	Euros	11,132	10,056	10,817	9,452	9,484	9,914	8,911	10,538
Turkey	Liras	21,241	21,080	21,474	22,240	22,408	22,735	24,665	26,429
United Kingdom	Pounds	39,053	38,431	35,291	37,720	37,156	36,096	38,340	38,294
United States	US dollars	720,423	726,021	686,280	644,772	611,089	593,737	603,046	617,669

* Data do not include pensions.

**Table 2 : Defence expenditure
(million US dollars)**

Country	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017e
Current prices and exchange rates								
NATO Europe	274,592	281,683	263,654	269,441	270,202	235,121	237,888	249,741
Albania	186	197	183	180	178	132	131	145
Belgium	5,245	5,500	5,169	5,264	5,192	4,202	4,315	4,458
Bulgaria *	832	758	722	811	747	633	671	871
Croatia	920	996	865	850	805	669	623	690
Czech Republic	2,660	2,437	2,185	2,148	1,975	1,921	1,866	2,249
Denmark	4,504	4,518	4,423	4,216	4,056	3,364	3,593	3,802
Estonia	332	389	437	480	513	463	497	538
France	51,971	53,441	50,245	52,316	51,940	43,474	44,191	45,927
Germany	46,255	48,140	46,470	45,932	46,102	39,813	41,590	45,472
Greece	7,902	6,858	5,633	5,310	5,226	4,517	4,635	4,737
Hungary	1,351	1,472	1,322	1,280	1,210	1,132	1,289	1,464
Italy	28,656	30,223	26,468	26,658	24,448	19,566	22,373	23,369
Latvia	251	286	248	281	293	281	403	529
Lithuania	326	344	324	355	427	471	636	814
Luxembourg	248	232	214	234	253	249	236	288
Montenegro	74	80	68	65	69	57	62	74
Netherlands	11,220	11,339	10,365	10,226	10,332	8,668	9,108	9,765
Norway	6,499	7,232	7,143	7,407	7,336	5,816	6,064	6,698
Poland	8,493	9,106	8,710	9,007	10,104	10,596	9,405	10,337
Portugal	3,540	3,652	3,040	3,262	3,003	2,644	2,615	2,824
Romania	2,086	2,380	2,100	2,452	2,692	2,581	2,633	3,658
Slovak Republic	1,138	1,065	1,020	968	997	986	1,003	1,129
Slovenia	772	666	543	507	486	401	449	478
Spain	14,743	13,984	13,912	12,607	12,614	11,090	9,971	12,074
Turkey	14,134	13,616	13,895	14,427	13,583	11,957	12,629	12,118
United Kingdom	60,329	62,852	58,016	62,263	65,690	59,492	56,964	55,237
North America	739,113	762,784	732,941	699,077	672,092	659,938	673,770	707,232
Canada	18,690	22,040	19,994	18,221	18,150	18,685	17,711	21,275
United States	720,423	740,744	712,947	680,856	653,942	641,253	656,059	685,957
NATO Total	1,013,705	1,044,467	996,595	968,518	942,294	895,059	911,658	956,974
Constant 2010 prices and exchange rates								
NATO Europe	274,592	265,944	260,840	257,667	254,159	255,562	264,604	275,379
Albania	186	187	184	177	172	152	149	155
Belgium	5,245	5,137	5,123	4,996	4,898	4,691	4,754	4,719
Bulgaria *	832	681	691	757	695	689	715	904
Croatia	920	952	891	847	808	801	741	787
Czech Republic	2,660	2,258	2,207	2,138	2,035	2,319	2,210	2,530
Denmark	4,504	4,286	4,421	4,051	3,855	3,805	4,069	4,158
Estonia	332	352	415	426	449	479	507	518
France	51,971	50,439	50,721	50,711	50,096	49,619	50,376	51,097
Germany	46,255	45,378	46,675	43,783	43,204	43,752	45,223	47,909
Greece	7,902	6,482	5,782	5,401	5,419	5,662	5,880	5,845
Hungary	1,351	1,392	1,354	1,265	1,203	1,327	1,508	1,615
Italy	28,656	27,746	25,853	24,536	22,130	20,840	23,323	23,715
Latvia	251	256	232	250	257	295	422	530
Lithuania	326	312	309	323	385	507	680	821
Luxembourg	248	211	206	213	227	265	254	299
Montenegro	74	75	69	63	66	64	66	76
Netherlands	11,220	10,670	10,367	9,747	9,766	9,791	10,225	10,610
Norway	6,499	6,530	6,556	6,659	6,947	6,833	7,281	7,826
Poland	8,493	8,667	8,904	8,910	9,927	12,346	11,415	11,892
Portugal	3,540	3,489	3,155	3,203	2,929	3,023	2,956	3,104
Romania	2,086	2,180	2,090	2,264	2,460	2,750	2,796	3,770
Slovak Republic	1,138	999	1,022	934	964	1,142	1,170	1,283
Slovenia	772	627	551	490	467	456	508	518
Spain	14,743	13,319	14,327	12,519	12,560	13,130	11,802	13,957
Turkey	14,134	14,027	14,289	14,799	14,911	15,128	16,413	17,586
United Kingdom	60,329	59,368	54,517	58,269	57,399	55,761	59,227	59,155
North America	739,113	746,525	704,836	661,929	629,104	615,352	624,148	641,898
Canada	18,690	20,504	18,557	17,158	18,015	21,615	21,102	24,229
United States	720,423	726,021	686,280	644,772	611,089	593,737	603,046	617,669
NATO Total	1,013,705	1,012,469	965,676	919,596	883,264	870,915	888,752	917,277

Note: The NATO Europe and NATO Total aggregates from 2017 include Montenegro, which became an Ally on 5 June 2017.

* Defence expenditure does not include pensions.

**Table 3 : Defence expenditure as a share of GDP and annual real change
(based on 2010 prices)**

Country	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017e
Share of real GDP (%)								
NATO Europe	1.63	1.55	1.52	1.49	1.44	1.42	1.44	1.46
Albania	1.56	1.53	1.49	1.41	1.35	1.17	1.10	1.10
Belgium	1.08	1.04	1.04	1.01	0.98	0.92	0.92	0.90
Bulgaria *	1.64	1.32	1.34	1.46	1.32	1.26	1.26	1.53
Croatia	1.54	1.60	1.53	1.47	1.41	1.37	1.23	1.26
Czech Republic	1.28	1.07	1.05	1.03	0.95	1.03	0.96	1.05
Denmark	1.40	1.31	1.35	1.23	1.15	1.12	1.17	1.17
Estonia	1.70	1.68	1.90	1.91	1.96	2.05	2.13	2.08
France	1.96	1.87	1.87	1.86	1.82	1.79	1.79	1.79
Germany	1.35	1.28	1.31	1.22	1.18	1.18	1.20	1.24
Greece	2.64	2.38	2.29	2.21	2.20	2.31	2.41	2.36
Hungary	1.03	1.05	1.03	0.95	0.86	0.92	1.02	1.06
Italy	1.35	1.30	1.24	1.20	1.08	1.01	1.12	1.12
Latvia	1.06	1.01	0.88	0.93	0.93	1.04	1.46	1.75
Lithuania	0.88	0.79	0.76	0.76	0.88	1.14	1.49	1.73
Luxembourg	0.47	0.39	0.38	0.38	0.38	0.43	0.40	0.46
Montenegro	1.80	1.75	1.66	1.47	1.50	1.40	1.42	1.58
Netherlands	1.34	1.25	1.23	1.16	1.15	1.12	1.15	1.15
Norway	1.51	1.51	1.47	1.48	1.51	1.46	1.54	1.62
Poland	1.77	1.72	1.74	1.72	1.85	2.22	2.00	1.99
Portugal	1.49	1.49	1.41	1.44	1.31	1.33	1.28	1.31
Romania	1.24	1.28	1.22	1.28	1.35	1.45	1.41	1.80
Slovak Republic	1.27	1.09	1.09	0.98	0.99	1.13	1.12	1.19
Slovenia	1.61	1.30	1.17	1.05	0.97	0.93	1.00	0.98
Spain	1.03	0.94	1.04	0.93	0.92	0.93	0.81	0.92
Turkey	1.83	1.64	1.59	1.52	1.45	1.39	1.46	1.48
United Kingdom	2.47	2.40	2.17	2.27	2.17	2.06	2.15	2.12
North America	4.46	4.43	4.09	3.77	3.50	3.33	3.33	3.35
Canada	1.16	1.23	1.10	0.99	1.01	1.20	1.16	1.29
United States	4.81	4.78	4.42	4.08	3.77	3.56	3.56	3.57
NATO Total	3.03	2.97	2.81	2.64	2.48	2.39	2.40	2.42
Annual real change (%)								
NATO Europe	-1.19	-3.15	-1.92	-1.22	-1.36	0.55	3.54	4.07
Albania	6.54	0.55	-1.32	-4.30	-2.74	-11.35	-2.32	3.95
Belgium	-3.70	-2.07	-0.27	-2.48	-1.94	-4.24	1.35	-0.73
Bulgaria *	-4.47	-18.22	1.54	9.53	-8.28	-0.84	3.88	26.42
Croatia	-6.38	3.53	-6.44	-4.93	-4.65	-0.84	-7.43	6.10
Czech Republic	-13.60	-15.13	-2.24	-3.13	-4.82	13.94	-4.70	14.46
Denmark	5.52	-4.83	3.15	-8.37	-4.84	-1.29	6.93	2.20
Estonia	-3.09	6.11	17.69	2.67	5.39	6.74	5.94	2.19
France	-0.94	-2.95	0.56	-0.02	-1.21	-0.95	1.53	1.43
Germany	1.44	-1.90	2.86	-6.20	-1.32	1.27	3.36	5.94
Greece	-18.94	-17.97	-10.81	-6.59	0.33	4.48	3.86	-0.60
Hungary	-8.08	3.03	-2.72	-6.54	-4.94	10.34	13.60	7.16
Italy	-3.73	-3.18	-6.82	-5.09	-9.81	-5.83	11.91	1.68
Latvia	-15.94	2.27	-9.53	7.89	2.53	14.79	43.13	25.80
Lithuania	-16.85	-4.32	-0.90	4.72	19.15	31.64	33.96	20.73
Luxembourg	24.44	-15.12	-2.30	3.69	6.42	16.60	-3.89	17.55
Montenegro	4.62	0.63	-8.11	-8.44	4.49	-3.50	4.33	15.14
Netherlands	-4.22	-4.90	-2.84	-5.98	0.19	0.26	4.43	3.76
Norway	-1.08	0.47	0.40	1.57	4.32	-1.63	6.55	7.48
Poland	8.00	2.06	2.73	0.07	11.42	24.37	-7.54	4.18
Portugal	-1.35	-1.45	-9.56	1.51	-8.56	3.24	-2.23	5.01
Romania	-7.31	4.48	-4.13	8.36	8.63	11.78	1.68	34.82
Slovak Republic	-12.02	-12.23	2.31	-8.63	3.22	18.53	2.44	9.67
Slovenia	2.38	-18.77	-12.07	-11.19	-4.74	-2.33	11.40	2.12
Spain	-8.87	-9.66	7.57	-12.62	0.33	4.54	-10.11	18.25
Turkey	1.25	-0.75	1.87	3.56	0.75	1.46	8.49	7.15
United Kingdom	2.92	-1.59	-8.17	6.88	-1.49	-2.85	6.22	-0.12
North America	-6.87	1.00	-5.58	-6.09	-4.96	-2.19	1.43	2.84
Canada	-14.25	9.71	-9.50	-7.54	5.00	19.98	-2.37	14.82
United States	-6.66	0.78	-5.47	-6.05	-5.22	-2.84	1.57	2.42
NATO Total	-5.39	-0.12	-4.62	-4.77	-3.95	-1.40	2.05	3.21

Note: The NATO Europe and NATO Total aggregates from 2017 include Montenegro, which became an Ally on 5 June 2017.

* Defence expenditure does not include pensions.

Table 4 : Real GDP

Country	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017e
Real GDP (billion US dollars)								
NATO Europe	16,834	17,175	17,157	17,276	17,601	17,987	18,330	18,803
Albania	12	12	12	13	13	13	13	14
Belgium	484	492	493	494	501	508	516	525
Bulgaria	51	52	52	52	53	55	57	59
Croatia	60	59	58	58	57	59	60	62
Czech Republic	207	211	209	208	214	225	231	241
Denmark	322	326	327	330	335	341	348	355
Estonia	19	21	22	22	23	23	24	25
France	2,647	2,702	2,707	2,722	2,748	2,778	2,811	2,861
Germany	3,417	3,542	3,560	3,577	3,646	3,710	3,782	3,878
Greece	299	272	252	244	246	245	244	248
Hungary	131	133	131	134	139	144	147	153
Iceland	13	14	14	14	15	15	16	17
Italy	2,125	2,137	2,077	2,041	2,043	2,064	2,083	2,116
Latvia	24	25	26	27	27	28	29	30
Lithuania	37	39	41	42	44	45	46	47
Luxembourg	53	55	54	56	60	61	63	65
Montenegro	4.1	4.3	4.2	4.3	4.4	4.5	4.7	4.8
Netherlands	836	850	841	840	852	871	890	919
Norway	429	433	445	450	459	468	473	483
Poland	479	503	511	519	536	556	572	597
Portugal	238	234	225	222	224	228	232	238
Romania	168	170	171	177	182	190	198	210
Slovak Republic	90	92	94	95	98	101	105	108
Slovenia	48	48	47	47	48	49	51	53
Spain	1,432	1,417	1,376	1,352	1,371	1,418	1,464	1,510
Turkey	772	858	899	975	1,025	1,088	1,123	1,191
United Kingdom	2,441	2,476	2,513	2,564	2,643	2,705	2,753	2,795
North America	16,578	16,868	17,235	17,538	17,988	18,469	18,743	19,178
Canada	1,613	1,664	1,693	1,735	1,780	1,796	1,823	1,878
United States	14,964	15,204	15,542	15,803	16,209	16,673	16,920	17,300
NATO Total	33,412	34,043	34,392	34,813	35,590	36,456	37,073	37,982

Note: The NATO Europe and NATO Total aggregates from 2017 include Montenegro, which became an Ally on 5 June 2017.

**Table 5 : GDP per capita and defence expenditure per capita
(2010 prices and exchange rates)**

Country	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017e
GDP per capita (thousand US dollars)								
NATO Europe	30.3	30.8	30.6	30.7	31.2	31.8	32.2	 32.9
Albania	4.1	4.2	4.3	4.3	4.4	4.5	4.7	4.9
Belgium	44.4	44.8	44.6	44.4	44.8	45.2	45.6	46.2
Bulgaria	6.8	7.0	7.1	7.2	7.3	7.6	8.0	8.3
Croatia	13.9	13.9	13.6	13.5	13.5	13.9	14.5	15.0
Czech Republic	19.7	20.1	19.9	19.8	20.3	21.4	21.9	22.8
Denmark	58.0	58.6	58.5	58.8	59.4	60.0	60.7	61.5
Estonia	14.6	15.8	16.5	16.9	17.4	17.8	18.1	18.8
France	40.7	41.4	41.3	41.3	41.5	41.7	42.0	42.6
Germany	42.6	44.1	44.3	44.4	45.0	45.4	45.8	46.6
Greece	26.9	24.5	22.8	22.3	22.6	22.6	22.7	23.1
Hungary	13.1	13.3	13.2	13.5	14.1	14.6	15.0	15.6
Iceland	41.7	42.4	42.7	44.1	44.5	45.8	48.4	50.8
Italy	35.5	35.6	34.4	33.7	33.6	34.0	34.4	34.9
Latvia	11.3	12.3	12.9	13.4	13.8	14.3	14.7	15.7
Lithuania	12.0	13.0	13.7	14.3	14.9	15.4	15.9	16.7
Luxembourg	104.8	105.0	102.3	103.3	106.8	107.7	108.2	108.8
Montenegro	6.7	6.9	6.7	6.9	7.0	7.3	7.5	7.8
Netherlands	50.3	50.9	50.2	50.0	50.5	51.4	52.3	53.7
Norway	87.8	87.5	88.7	88.5	89.3	90.1	90.3	91.4
Poland	12.4	13.1	13.3	13.5	13.9	14.5	14.9	15.5
Portugal	22.5	22.2	21.4	21.2	21.5	22.0	22.4	23.1
Romania	8.3	8.4	8.5	8.8	9.2	9.6	10.1	10.7
Slovak Republic	16.5	17.0	17.3	17.5	18.0	18.7	19.3	19.9
Slovenia	23.4	23.5	22.9	22.6	23.2	23.7	24.5	25.6
Spain	30.7	30.3	29.4	29.0	29.5	30.6	31.5	32.5
Turkey	10.6	11.6	12.0	12.8	13.3	13.9	14.2	14.8
United Kingdom	38.9	39.1	39.4	40.0	40.9	41.5	42.0	42.3
North America	48.2	48.7	49.4	49.9	50.7	51.7	52.1	52.9
Canada	47.3	48.2	48.6	49.2	50.0	50.0	50.3	51.5
United States	48.3	48.7	49.4	49.9	50.8	51.9	52.3	53.1
NATO Total	37.1	37.6	37.8	38.1	38.7	39.5	39.9	 40.7
Defence expenditure per capita (2010 US dollars)								
NATO Europe	494	476	466	458	451	451	465	 481
Albania	64	64	64	61	59	53	52	54
Belgium	481	467	463	449	438	417	421	415
Bulgaria *	113	93	95	104	96	96	100	128
Croatia	214	222	209	199	190	191	178	190
Czech Republic	253	215	210	203	193	220	209	239
Denmark	812	769	791	722	683	670	710	720
Estonia	249	265	313	322	341	365	385	393
France	800	772	773	769	756	745	753	760
Germany	576	565	580	543	533	536	548	576
Greece	711	584	523	493	497	523	545	545
Hungary	135	140	136	128	122	135	154	165
Italy	479	462	428	405	364	343	385	391
Latvia	120	125	114	124	129	149	215	273
Lithuania	105	103	103	109	131	175	237	290
Luxembourg	489	405	387	391	407	465	435	500
Montenegro	120	121	111	102	106	102	107	123
Netherlands	675	639	619	580	579	578	600	620
Norway	1,329	1,318	1,306	1,311	1,352	1,316	1,391	1,481
Poland	220	225	231	231	258	321	297	309
Portugal	335	330	300	306	282	292	286	301
Romania	103	108	104	113	124	139	142	193
Slovak Republic	210	185	189	172	178	211	215	236
Slovenia	377	306	268	238	226	221	246	251
Spain	317	285	306	269	270	283	254	300
Turkey	193	189	190	194	193	193	207	219
United Kingdom	961	938	856	909	889	856	903	896
North America	2,149	2,154	2,018	1,882	1,775	1,723	1,736	1,772
Canada	548	594	532	487	506	601	583	664
United States	2,325	2,326	2,183	2,037	1,916	1,849	1,865	1,896
NATO Total	1,127	1,119	1,062	1,006	961	943	957	 982

Note: The NATO Europe and NATO Total aggregates from 2017 include Montenegro, which became an Ally on 5 June 2017.

* Defence expenditure does not include pensions.

Table 6 : Military personnel

Country	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017e
Military personnel (thousands)								
NATO Europe	2,084	2,004	1,956	1,862	1,825	1,777	1,753	1,784
Albania	11	10	7.9	6.8	6.7	6.2	5.8	6.8
Belgium	34	32	31	31	31	30	29	28
Bulgaria	30	29	26	28	27	25	25	25
Croatia	16	16	16	16	15	15	15	15
Czech Republic	24	22	22	20	20	21	23	24
Denmark	19	19	19	18	17	17	17	17
Estonia	5.4	5.9	6.0	6.3	6.3	6.0	6.1	6.2
France	234	227	219	213	207	205	209	209
Germany	235	205	192	184	179	177	178	180
Greece	128	117	110	110	107	104	106	106
Hungary	20	19	19	18	17	17	18	19
Italy	193	192	189	189	183	178	176	181
Latvia	4.8	4.8	4.7	4.6	4.6	4.8	5.2	5.7
Lithuania	7.9	8.0	8.3	8.4	8.6	12	12	13
Luxembourg	0.9	0.9	0.8	0.9	0.8	0.8	0.8	0.8
Montenegro	2.1	1.9	1.9	1.9	1.9	1.7	1.7	1.7
Netherlands	48	45	44	42	41	41	40	41
Norway	19	21	21	20	21	21	20	20
Poland	100	97	98	100	99	99	102	111
Portugal	43	35	34	33	31	28	28	26
Romania	67	66	66	66	65	64	63	60
Slovak Republic	14	13	13	12	12	12	12	12
Slovenia	7.1	7.2	7.1	6.9	6.8	6.6	6.5	6.8
Spain	131	127	125	122	122	122	121	121
Turkey	495	495	495	427	427	399	373	387
United Kingdom	198	191	184	179	169	163	161	161
North America	1,488	1,493	1,467	1,450	1,404	1,387	1,375	1,379
Canada	61	68	68	68	66	73	73	73
United States	1,427	1,425	1,400	1,382	1,338	1,314	1,301	1,306
NATO Total	3,572	3,497	3,423	3,312	3,229	3,164	3,128	3,163

Note: The NATO Europe and NATO Total aggregates from 2017 include Montenegro, which became an Ally on 5 June 2017.

**Table 7a : Distribution of defence expenditure by main category
(percentage of total defence expenditure)**

Country	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017e
Equipment (a)								
Albania	15.69	13.36	14.44	16.29	16.65	8.92	8.01	6.96
Belgium	6.79	6.27	3.57	2.84	3.52	3.44	4.66	5.30
Bulgaria *	15.41	6.33	3.68	4.52	1.03	3.47	9.15	29.54
Canada	13.81	9.67	8.31	11.16	13.03	10.47	10.61	19.42
Croatia	8.12	15.79	14.72	10.72	7.35	10.58	10.09	9.07
Czech Republic	12.42	13.30	14.78	9.49	6.53	11.76	6.70	11.12
Denmark	14.10	9.68	9.03	11.26	10.99	11.50	13.68	12.10
Estonia	11.88	10.11	13.69	14.48	22.15	12.82	17.86	19.24
France	30.20	28.17	30.58	24.53	24.64	25.04	24.44	24.17
Germany	17.59	16.41	16.45	12.74	12.94	11.93	12.21	13.75
Greece	17.98	5.86	7.47	12.06	8.17	10.40	13.45	15.47
Hungary	12.10	12.29	5.84	11.08	7.76	9.75	13.37	15.34
Italy	10.92	11.74	8.87	12.51	10.92	9.72	19.09	20.94
Latvia	15.62	10.78	10.45	12.09	7.55	13.60	19.05	17.22
Lithuania	10.00	9.38	11.20	9.23	14.06	21.55	30.06	31.09
Luxembourg	34.45	21.86	17.11	14.57	22.61	33.33	30.07	32.99
Montenegro	3.66	1.73	4.44	1.32	7.46	5.43	4.46	8.20
Netherlands	15.70	14.43	13.41	12.57	10.68	11.16	14.14	16.80
Norway	18.13	17.04	17.76	18.89	21.17	22.49	24.05	25.52
Poland	18.13	16.13	15.16	13.90	18.84	33.20	21.62	22.14
Portugal	13.20	12.07	9.34	8.65	8.43	8.70	9.95	10.31
Romania	8.80	7.57	4.14	10.71	15.77	19.65	20.43	33.20
Slovak Republic	9.81	7.15	9.56	7.39	11.12	18.28	15.32	20.42
Slovenia	18.00	5.70	1.20	1.27	0.66	1.85	1.02	4.01
Spain	12.10	6.74	22.86	12.37	13.49	14.82	6.65	19.31
Turkey	27.98	24.57	21.21	26.89	25.08	25.13	25.59	30.40
United Kingdom	24.47	22.01	19.54	21.89	22.82	21.75	21.56	22.03
United States	24.02	26.99	26.97	25.83	25.97	25.41	25.05	28.43
Personnel (b)								
Albania	75.66	77.07	69.97	75.25	68.05	78.15	68.05	68.20
Belgium	75.54	75.88	78.52	77.34	77.84	78.23	77.11	76.07
Bulgaria *	64.30	67.36	64.71	65.37	72.84	73.66	65.64	54.62
Canada	45.30	47.11	49.10	52.44	50.90	53.76	53.11	47.15
Croatia	71.56	67.17	68.13	68.06	69.25	63.64	67.13	62.77
Czech Republic	50.66	56.28	61.66	62.03	61.40	55.27	61.97	56.19
Denmark	50.81	52.22	49.05	51.74	51.27	52.01	49.51	48.95
Estonia	34.51	32.28	29.75	39.83	38.62	39.56	38.70	34.92
France	47.64	49.35	49.11	49.23	48.59	47.79	47.94	47.98
Germany	52.66	52.29	50.60	49.86	50.67	49.86	48.35	48.75
Greece	65.07	76.03	73.19	74.56	77.18	72.05	73.13	72.19
Hungary	56.35	50.64	47.69	48.96	49.77	48.21	49.66	42.41
Italy	75.08	74.78	77.05	75.00	76.41	77.55	70.79	66.41
Latvia	55.91	51.31	56.15	52.98	52.97	50.06	43.87	37.26
Lithuania	65.60	66.87	66.78	66.53	57.53	48.49	45.50	42.40
Luxembourg	45.63	52.29	54.23	51.10	49.31	42.77	45.56	38.85
Montenegro	73.63	82.88	82.68	87.68	78.53	78.03	75.32	72.78
Netherlands	52.28	54.66	57.54	58.53	56.50	55.51	51.77	50.97
Norway	42.69	43.43	42.38	41.02	39.36	38.70	37.28	35.48
Poland	56.79	57.80	57.34	57.70	51.45	41.96	47.15	47.92
Portugal	70.18	78.30	78.39	79.85	81.27	81.90	81.38	78.03
Romania	79.07	79.11	84.00	78.99	71.15	63.30	65.01	54.67
Slovak Republic	62.39	69.47	66.53	70.14	69.14	56.24	58.72	54.48
Slovenia	61.69	74.63	78.91	80.52	82.31	82.23	76.03	75.42
Spain	63.38	64.81	57.19	68.25	67.34	65.18	72.61	61.50
Turkey	49.75	53.02	56.02	54.58	56.88	56.82	57.69	53.28
United Kingdom	35.65	37.55	38.90	37.85	36.59	36.80	34.63	34.05
United States	46.70	33.01	32.12	34.38	35.45	36.64	45.01	42.07

* Defence expenditure does not include pensions.

(a) Equipment expenditure includes major equipment expenditure and R&D devoted to major equipment.

(b) Personnel expenditure includes military and civilian expenditure and pensions.

**Table 7b : Distribution of defence expenditure by main category
(percentage of total defence expenditure)**

Country	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017e
Infrastructure (c)								
Albania	1.81	0.78	0.64	1.17	0.86	1.40	1.37	0.92
Belgium	1.75	1.69	1.59	2.28	1.81	0.93	0.95	1.31
Bulgaria *	2.39	1.53	0.76	0.47	0.63	1.27	0.63	0.50
Canada	4.11	5.48	5.47	4.12	3.81	3.63	3.03	3.61
Croatia	1.42	0.71	0.57	1.21	1.63	2.62	1.70	3.09
Czech Republic	5.79	2.51	1.61	2.72	2.34	3.32	3.91	4.00
Denmark	1.07	1.45	1.24	1.16	0.97	1.09	2.16	2.77
Estonia	13.73	13.57	8.85	11.54	8.20	8.45	12.15	11.28
France	3.13	2.68	3.42	2.21	2.33	2.80	2.70	2.88
Germany	5.16	4.13	3.53	3.55	3.75	3.60	3.39	3.91
Greece	0.76	1.26	0.79	0.63	1.10	0.65	0.58	0.37
Hungary	2.07	1.31	2.11	2.32	1.07	1.21	1.13	1.64
Italy	1.40	1.31	1.02	1.57	1.40	1.30	0.70	1.29
Latvia	5.78	9.29	4.16	6.26	8.89	6.64	12.83	17.56
Lithuania	1.97	1.37	1.47	2.04	2.17	2.16	3.59	5.20
Luxembourg	4.16	7.18	8.20	11.81	10.26	7.79	6.64	6.35
Montenegro	5.87	2.50	0.03	0.09	0.96	2.47	2.41	1.63
Netherlands	3.47	3.77	3.70	2.74	4.77	3.19	3.90	3.34
Norway	5.24	4.22	4.86	5.64	6.00	5.60	6.96	7.60
Poland	3.96	4.80	4.76	5.62	5.47	4.74	4.62	4.72
Portugal	0.43	0.01	0.04	0.04	0.11	0.25	0.06	0.01
Romania	1.81	1.47	1.19	1.16	1.09	1.27	2.77	2.09
Slovak Republic	4.22	1.01	0.37	0.29	0.57	1.99	3.75	3.95
Slovenia	2.67	2.61	2.02	1.33	0.65	0.61	1.14	0.45
Spain	1.25	1.88	0.85	0.67	0.66	0.97	0.97	0.91
Turkey	2.84	2.91	3.70	2.72	2.77	2.56	2.42	2.00
United Kingdom	1.62	1.64	1.91	2.04	1.95	1.63	1.96	1.95
United States	0.97	3.14	2.38	2.08	1.71	1.45	1.22	1.21
Other (d)								
Albania	6.83	8.79	14.95	7.30	14.44	11.53	22.57	23.92
Belgium	15.93	16.15	16.31	17.53	16.83	17.40	17.28	17.32
Bulgaria *	17.91	24.78	30.85	29.64	25.51	21.60	24.57	15.35
Canada	36.77	37.75	37.12	32.28	32.26	32.14	33.25	29.82
Croatia	18.91	16.33	16.58	20.01	21.78	23.16	21.08	25.06
Czech Republic	31.13	27.91	21.95	25.75	29.73	29.65	27.43	28.69
Denmark	34.02	36.65	40.68	35.84	36.78	35.40	34.65	36.18
Estonia	39.89	44.04	47.71	34.14	31.03	39.18	31.30	34.57
France	19.03	19.80	16.89	24.03	24.43	24.37	24.92	24.97
Germany	24.58	27.17	29.42	33.84	32.63	34.61	36.05	33.58
Greece	16.19	16.84	18.55	12.75	13.55	16.90	12.84	11.97
Hungary	29.47	35.76	44.35	37.64	41.40	40.83	35.84	40.62
Italy	12.60	12.17	13.06	10.93	11.27	11.42	9.42	11.37
Latvia	22.69	28.62	29.23	28.68	30.59	29.69	24.25	27.96
Lithuania	22.43	22.39	20.56	22.20	26.24	27.79	20.85	21.31
Luxembourg	15.76	18.67	20.46	22.52	17.82	16.11	17.73	21.81
Montenegro	16.84	12.89	12.85	10.91	13.06	14.07	17.80	17.39
Netherlands	28.55	27.14	25.34	26.16	28.05	30.14	30.20	28.90
Norway	33.93	35.31	35.00	34.45	33.46	33.21	31.71	31.40
Poland	21.12	21.27	22.73	22.78	24.24	20.11	26.61	25.21
Portugal	16.19	9.62	12.22	11.46	10.19	9.15	8.61	11.65
Romania	10.32	11.85	10.68	9.13	11.98	15.78	11.79	10.04
Slovak Republic	23.58	22.38	23.55	22.19	19.16	23.49	22.22	21.15
Slovenia	17.63	17.05	17.87	16.88	16.38	15.31	21.80	20.12
Spain	23.26	26.58	19.11	18.71	18.50	19.03	19.78	18.28
Turkey	19.43	19.49	19.07	15.80	15.27	15.49	14.30	14.31
United Kingdom	38.26	38.80	39.64	38.22	38.63	39.82	41.85	41.97
United States	28.30	36.86	38.53	37.72	36.87	36.51	28.73	28.29

* Defence expenditure does not include pensions.

(c) Infrastructure expenditure includes NATO common infrastructure and national military construction.

(d) Other expenditure includes operations and maintenance expenditure, other R&D expenditure and expenditure not allocated among above-mentioned categories.

NATO defence expenditure

NATO defines defence expenditure as payments made by a national government specifically to meet the needs of its armed forces, those of Allies or of the Alliance. A major component of defence expenditure is payments on Armed Forces financed within the Ministry of Defence budget.

Armed Forces include Land, Maritime and Air forces as well as Joint Formations such as Administration and Command, Special Operations Forces, Medical Service, Logistic Command etc. They might also include "Other Forces" like Ministry of Interior troops, national police forces, *gendarmerie*, *carabinerie*, coast guards etc. In such cases, expenditure should be included only in proportion to the forces that are trained in military tactics, are equipped as a military force, can operate under direct military authority in deployed operations, and can, realistically, be deployed outside national territory in support of a military force.

Also, expenditure on Other Forces financed through the budgets of ministries other than Ministry of Defence should be included in defence expenditure. Pension payments made directly by the government to retired military and civilian employees of military departments should be included regardless of whether these payments are made from the budget of the Ministry of Defence or other ministries.

Expenditure for peacekeeping and humanitarian operations (paid by Ministry of Defence or other ministries), the destruction of weapons, equipment and ammunition, contributions to eligible NATO-managed trust funds, and the costs associated with inspection and control of equipment destruction are included in defence expenditure.

Research and development costs are to be included in defence expenditure. Research and development costs should also include expenditure for those projects that do not successfully lead to production of equipment.

Expenditure for the military component of mixed civilian-military activities is included, but only when the military component can be specifically accounted for or estimated.

Expenditure on NATO Common infrastructure is included in the total defence expenditure of each Ally only to the extent of that nation's net contribution.

War damage payments and spending on civil defence are both excluded from the NATO definition of defence expenditure.

NATO uses United States dollars (USD) as the common currency denominator. The exchange rate applied to each Ally is the average annual rate published by the International Monetary Fund. The values for defence expenditure are expressed in current prices; constant prices; current prices and exchange rates; as well as constant prices and exchange rates.

Note to readers

Iceland has no armed forces. For nations of the Euro zone, monetary values in national currency are expressed in Euros for all years. Estonia adopted Euros from 2011, Latvia from 2014, and Lithuania from 2015. Montenegro joined the Alliance in 2017.

To avoid any ambiguity, the fiscal year has been designated by the year which includes the highest number of months: e.g. 2017 represents the fiscal year 2017/2018 for Canada and the United Kingdom, and the fiscal year 2016/2017 for the United States. Because of rounding, the total figures may differ from the sum of their components.

Conventional signs:

e	estimated
-	nil
..	not available
//	not applicable
	break in continuity of series
.	decimal point

Nomenclature of NATO defence expenditure:

1	Operating costs
1.1	Military personnel
1.1.1	Pay and allowances
1.1.2	Employer's contributions to retirement funds
1.1.3	Other
1.2	Civilian personnel
1.2.1	Pay and allowances
1.2.2	Employer's contributions to retirement funds
1.3	Pensions
1.3.1	Paid to military retirees
1.3.2	Paid to civilian retirees
1.4	Operations and maintenance
1.4.1	Ammunition and explosives (excluding nuclear)
1.4.2	Petroleum products
1.4.3	Spare parts
1.4.4	Other equipment and supplies
1.4.5	Rents
1.4.6	Other operations and maintenance
2	Procurement and construction
2.1	Major equipment
2.1.1	Missile systems
2.1.2	Missiles (conventional weapons)
2.1.3	Nuclear weapons
2.1.4	Aircraft
2.1.5	Artillery
2.1.6	Combat vehicles
2.1.7	Engineering equipment
2.1.8	Weapons and small arms
2.1.9	Transport vehicles
2.1.10	Ships and harbour craft
2.1.11	Electronic and communications equipment
2.2	National military construction
2.3	NATO common infrastructure
2.3.1	Expenditure as host nation
2.3.2	Payments to other nations
2.3.3	Receipts from other nations
2.3.4	Land and utilities
3	Research and development
3.1	Devoted to major equipment
3.2	Other
4	Other expenditure
5	Total
6	Statistical discrepancy
7	Adjusted total

Main categories of defence expenditure:

- Equipment (Table 7a) – lines 2.1 + 3.1
- Personnel (Table 7a) – lines 1.1 + 1.2 + 1.3
- Infrastructure (Table 7b) – lines 2.2 + 2.3
- Other (Table 7b) – lines 1.4 + 3.2 + 4

NATO Public Diplomacy Division / Division Diplomatie publique de l'OTAN
1110 Brussels - Belgium / 1110 Bruxelles - Belgique
www.nato.int

© NATO/OTAN 2018